ZRÍNYI MIKLÓS
NEMZETVÉDELMI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Dr. Nógrádiné Kiss Magdolna

A NYELVI KÉPZÉS VÁLTOZÁSAI ÉS STRUKTURÁLTSÁGA A MAGYAR HONVÉDSÉGNÉL A RENDSZERVÁLTÁSTÓL NAPJAINKIG

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető: Dr. Harai Dénes ezredes
egyetemi tanár

- Budapest, 2003 -

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés **3**

I. A gazdaságban és a biztonságpolitikában bekövetkezett változások hatása a nyelvtanulási és nyelvtudási igények átalakulására a XX. században **15**

1. 1. A nyelv és a gazdaság összefüggései 15

1. 2. Az anyanyelv jelentősége a globalizáció korában az idegennyelv tanulás szempontjából 18

1. 3. Megváltozott prioritások a magyarországi idegennyelv ismeret és képzés területén a rendszerváltás után 23

1. 4. Következtetések a volt szocialista blokk országainak nyelvismeretéről az adatok tükrében 24

1. 5. Az idegen nyelvek ismerete Magyarországon 26

1. 6. Kitekintés az Európai Unióhoz tartozó országok nyelvi ismeretére 37

II. A nyelvképzés helyzete a Magyar Honvédségnél **46**

2.1. A nemzetközi helyzet átalakulásának és a társadalmi, gazdasági és politikai változások hatása a Magyar Honvédségre a megváltozott elvárások tükrében 46

2. 2. A nyelvképzés helyzete a Magyar Honvédségben a rendszerváltáskor 48

2. 3. A ’90-es évek második felének fejleményei a Magyar Honvédségben a nyelvképzés területén, mennyiségi nyelvképzés 56

2. 4. A tiszthelyettesek és tisztek minőségi nyelvi felkészítésére irányuló lépések 61

2. 5. Statisztikai adatok a Magyar Honvédség nyelvi felkészültségéről az ezredfordulón 66

2. 6. A Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Védelemgazdasági Tanszékének feladatai és lehetőségei a tisztképzésben, a hadsereg igényei és a nyelvi követelmények tükrében 73

2. 7. A békefenntartó és béketeremtő missziókban résztvevő magyar orvosok nyelvi felkészültsége 75

2. 8. ENSZ missziókban résztvevő magyar kontingensek nyelvi felkészültsége 76

2. 9. A nyelvképzés jelenlegi helyzete a Magyar Honvédségben 78

2. 10. Az idegennyelvi vizsgáztatás és az oktatás területén végrehajtandó fő feladatok 89

III. A kutatómunka összefoglalása (következtetések, eredmények, javaslatok) **94**

Felhasznált irodalom jegyzéke **100**

Köszönetnyilvánítás **105**

Publikációs jegyzék **106**

Szakmai tudományos életrajz **1067**

Melléklet **108**

Bevezető

Közel harminc éve vagyok tanár, és egy évtizede tanítok idegen nyelvet. Nyelvtanári munkám szempontjából előnynek és fontosnak tartom, hogy éveken keresztül egy kéttannyelvű általános iskola és gimnáziumban dolgoztam. Így miután 6 éves kortól 18 évesig, majd 18-tól felnőtt korosztályig tanítottam, ismerem a nyelvoktatás minden életkor és nyelvi szintből eredő problémáját. Részt veszek a nyelvoktatásban oktatóként és oktatásszervezőként egyaránt. Nyelvtanári munkám kezdete egybeesik a rendszerváltozás következtében megváltozott és felerősödött nyugati nyelvek oktatása iránti igénnyel, és az ezzel járó célok, feladatok megjelenésével. Oktatóként és a nyelvi képzés szervezőjeként gyakran szembesültem a hatékonyabb szervezési eljárások, módszerek, korszerű oktatástechnikai eszközök megnövekedett szükségességével. Kutatómunkám során elmélyültem a Magyar Honvédségben folyó nyelvoktatás, ezen belül a katonai szaknyelv oktatásának megismerésében. Disszertációmban eddigi munkám és kutatásaim eredményét fogalmaztam meg.

A téma aktualitása:

Kutatási témám aktualitását a rendszerváltással megváltozott társadalmi, gazdasági és politikai - ezen belül katona- és biztonságpolitikai - célkitűzések adják, melyek a következők:

- az 1999-ben megvalósult NATO tagság elsősorban angol nyelvismereti követelményei,
- az elérhető közelségben előttünk álló Európai Uniós tagság sürgető nyelvtudási igényeinek teljesítése,
- az európai szintű hadsereggel szemben támasztott követelményeknek való megfelelés - tisztek szakmai és minőségi nyelvtudásának megszerzése, szinten tartása és továbbfejlesztése, valamint
- a nyelvtudás és a nemzetközi környezetben teljesített szolgálat törvényszerű következménye a szemléletmód átalakítása, átalakulása a minőségi, szervezettségi és strukturális változtatások igénye.

A tudományos probléma megfogalmazása:

A társulás az Észak-atlanti Együttműködési Tanácshoz, majd a Partnerség a Békéért kezdeményezéseihez, a NATO tagság, valamint a közelgő Európai Uniós tagság, mind a Magyar Köz-

társaság biztonsági célkitűzéseinek, nemzeti érdekeinek érvényesítését meghatározó fontos lépések.

Az euró-atlanti szervezetekhez történő csatlakozás az átalakult biztonságpolitikai és katonapolitikai feltételrendszernek való megfelelés egy egységes folyamat, mely átfogja a társadalmi, a gazdasági és a katonapolitikai élet egészét. Az integrálódással járó követelmények, ezen belül a nyelvi elvárások teljesítése, azért fontos feladat, hogy elnyerjük és élvezhessük a teljes jogú tagság előnyeit. A nyelvi prioritások megváltozása új kulturális hatásokkal és a szemléletmód módosulásával jár.

Dolgozatomban nyomon követtem a megváltozott nyelvi igények és követelmények alakulását, ezek teljesítését, a nyelvképzés jelenlegi helyzetét Magyarországon, a Magyar Honvédségnél a rendszerváltástól napjainkig.

Kutatási célkitűzések:

Célul tűzöm ki

1. A gazdaság fejlettségének és a nyelvismeret szintjének összehasonlító vizsgálatát. Bizonyítani kívánom, hogy a globalizáció folyamatában minél fejlettebb egy gazdaság, annál magasabb a társadalmi igény az idegen nyelvek ismeretére, főleg a diplomások körében. (Kivételt képez az Egyesült Államok és Nagy-Britannia, ahol nincs valós igény az angol mellett idegen nyelv megismerésére.
2. A megváltozott prioritások nyelvi követelményeinek teljesítésére beinduló mennyiségi képzés, majd a minőségi nyelvképzés kihívásaira adott válasz bemutatását a Magyar Honvédségen belül, e folyamat alakulását napjainkig, az ezredforduló után.
3. Vizsgálom a megváltozott nyelvi igények, feladatok tükrében a békefenntartó és béketeremtő missziókban résztvevő magyar kontingensek, a NATO intézményekben, az Unióban, a katonai diplomáciában feladatokat ellátók nyelvi felkészültségét.

Az értekezés felépítése:

Az **első fejezetben** röviden felvázolom a *gazdaság és a biztonságpolitika területén* a világban, elsősorban Európában bekövetkezett változásokat, és ezek hatását a nyelvtanulási és nyelvismereti igények átalakulására.

Megállapítom, hogy a XX. század az USA évszázada volt. Gyors ipari növekedése következtében a pénzpiac, a tőzsde új világközpontja lett. Gazdasági fejlettsége, hadserege, kutatási és fejlesztési előnye behozhatatlannak bizonyult, a bipoláris világ megszűntével a világ egyetlen gazdasági, politikai és katonai szuperhatalmává vált.

A *globalizáció* folyamata feltartóztathatatlan, melynek igazi győztese szintén az USA. Az Egyesült Államok egyedüli vezetői, nagyhatalmi pozíciójának egyértelművé válásával és a rendszerváltások bekövetkeztével az orosz nyelv kötelező oktatása megszűnt, majd teljesen háttérbe szorult, miközben megnövekedett az igény a nyugati nyelvek, elsősorban az angol nyelv iránt. *Az új katonai, politikai és gazdasági szövetségek alapvető követelménye lett az angol nyelv ismerete* a volt szocialista államok számára is.

A globalizáció korában a katonai erő meghatározó szerepét a gazdasági és pénzügyi hatalom vette át. Ezt a megállapítást az Iraki háború módosítja, ahol a katonai erő meghatározó szerepe volt ismét döntő, valamint, hogy a háború után Földünk meghatározó közép- és nagyhatalmai ismét a katonai erő megnövekedett szerepét hangsúlyozták és alkalmazták politikájukban. Elsősorban az USA megnövekedett hatalmának és befolyásának következtében az angol a legújabb kor világnyelvévé vált, melynek három fő tényezője az angol és francia gyarmatbirodalmak megszűnésének különbségei, a popkultúra, valamint a számítógépes technika világméretű elterjedése.

Az amerikai kultúra, az *angol nyelv térhódítása* minden területen erőteljes és befolyásoló tényező lett, ugyanakkor az Európai Unió álláspontja szerint valamennyi tagállam nyelve egyenjogú. *A nemzeti nyelvek nem értékelődhetnek le*, hiszen az emberi gondolkodás és önkifejezés legfontosabb eleme az anyanyelv marad. Bármely idegen nyelven csak az a személy képes jól kifejezni magát, aki az anyanyelvén is árnyaltan tud fogalmazni. A nemzeti nyelv a kulturális összetartozást jelenti. A domináns idegen nyelv kulturális befolyásoló tényező. Meghatározó az amerikai és az európai gondolkodásmód közötti különbség. Ugyanakkor az európai „kis" nyelvekre, így a magyar nyelvre is komoly veszélyt jelent az anglicizmus, a germanizmus és a konzerválódás.

A *rendszerváltás után* az idegen nyelv képzés és ismeret területén megváltoztak a prioritások Magyarországon.

- Az orosz nyelv kötelező oktatásnak politikai okai voltak. Célját és pozitív társadalmi elfogadtatását a kultúra és a tudomány területén nem tudta elérni. Az orosz nyelv gyakorlati felhasználhatósága, motiváló ereje minimális volt.
- A rendszerváltást követően robbanásszerűen megnőtt az igény az un. nyugati nyelvek ismerete iránt. Az átszervezés folyamán először az orosz nyelvtanárokat, majd a hiányt pótolandó, egyszakos képzés keretén belül képezték át a pedagógusokat a nyugati nyelveket oktató tanárokká. Az intézményekben a mennyiségi képzés után elkezdődött a minőségi nyelvképzés.

A következő statisztikai adatok alapján elemzem *Magyarország nyelvismereti állapotát.*

- A magyarországi főbb nemzetiségi és a világnyelvek ismerete életkor szerinti lebontásban népszámlálási adatok alapján.
- Az angol, francia, német és orosz nyelvek tanulása iskolatípusok szerint az általános iskolából a felsőfokú intézményekig.
- Az idegen nyelvek tanulása a különböző típusú felsőfokú intézményekben.

Az alfejezetben feltárom a *német nyelvismeret* történelmi és gyakorlati okait.
Megállapítom, hogy:

1. Magyarország nyelvismereti mutatói elfogadhatóak, de minőségi területen nagy a lemaradás. Ennek okai:
    - alacsony óraszám, tömeges nyelvoktatás,
    - az oktatás célja a nyelvvizsgára való felkészítés és nem a kommunikatív nyelvismeret,
    - a nyelvi lektorátusok leépítése a felsőfokú intézményekben, a második nyelv ismeretével járó plusz felvételi pontszám megszüntetése,
    - a felsőoktatás színvonalának általános csökkenések
    - a diploma megszerzése fontosabb, mint a valódi tudás.
2. Az un. „elitebb” oktatási intézményekben az angol nyelvet tanulják a legtöbben.
3. A globalizáció és az új politikai és gazdasági helyzet nyelvi igényeit Magyarország még nem tudta teljesíteni.
4. A nyelvtudás szintje nincs arányban a társadalom és gazdaság valós fejlettségi szintjével.
5. Az EU normák, az 1999-es Bolognai Nyilatkozat teljesítésére nem készült ütemterv.

6. a felsőoktatás, ezen belül a nyelvképzés stratégiájának kidolgozása politikai közmegegyezés alapján össztársadalmi ügy kell, hogy legyen.

A *volt szovjet utódállamokban* a nyugati nyelvek ismerete igen alacsony, melynek következtében is minimális a felzárkózási esélyük. Nyugati integrációba történő esetleges bevonásuk politikai és nem gazdasági érdekeket szolgálhat. (Lásd Oroszország és az Egyesült Államok kapcsolatának alakulása az afganisztáni és az iraki események kapcsán.) Kivételt jelentenek a balti államok. *A visegrádi államok helyzete* és eredményei hasonlóak Magyarországéhoz.

A statisztikai elemezések rávilágítottak, hogy Magyarországon és a rendszerváltó államok többségében ma még a német a legismertebb idegen nyelv, de míg az elmúlt tíz év alatt az angolul tanulók száma több mint 50%-kal növekedett és ez a növekedés folyamatos, a német nyelvé stagnált. Harmadik preferált nyugati nyelv nincs. Az oroszul tanulók száma 80%-kal csökkent.

A globalizáció korában különösen a kisnépek számára a modern információs technika az új érintkezéskultúra elsajátításához szükséges világnyelv, világnyelvek ismerete meghatározó fontosságú. Mégis az Európai Unió a költségvetéséből mintegy 5%-ot fordít kultúrára, képzésre és oktatásra, melyen belül elenyésző a nyelvoktatásra fordított összeg.

Az *Európai Unió tagállamainak* idegennyelv ismereti szintje között jelentősek a különbségek. A statisztikai adatok kimutatják, hogy az elmúlt tíz évben az idegennyelv tudás az összlakosság körében számottevően növekedett. A legjobb mutatói Luxemburgnak vannak, és amíg a többi Benelux államban és a Skandináv térségben hasonlóan jó a helyzet, addig a közelmúltban taggá lett országokban az idegen nyelvtudás szintje alacsony. A leggyengébbek ezen a területen az angol anyanyelvű brittek. A vizsgált térség országaiban az első idegen nyelv az angol, stagnál a francia, a német és a spanyol, melyek preferenciáját elsősorban földrajzi és politikai szempontok határozzák meg.

Az Európai Unió az anyanyelv fontossága mellett a többnyelvűség elvét hirdeti. Az EU normák az idegen nyelv ismerete mellett az etnikai és kulturális sokszínűséget is fontosnak tartják. Az anyanyelv nem csak, mint a nemzeti kultúra kifejezője fontos, hanem az idegen nyelvtanulás és magas szintű felhasználás kulcsa is. Az integrálódás mellett megnőtt a régiók és kistérségek szerepe, meghatározó egy nemzet érdeke és értékfelfogása. Megnőtt a kisebbségi nyelvek tár-

sadalmi elismertsége is. Ugyanakkor a sikeres nyelvtudás megszerzése még a nyugati térségben sem megoldott. Míg az EU polgárok számára az angol nyelv lett az összekötő nyelv újabb idegen nyelv elsajátítását nem érzik szükségesnek.

A **második fejezetben** a nyelvképzés helyzetét vizsgálom a Magyar Honvédségben. A nemzetközi helyzet gyors változásai, a nyugat-kelet, kelet-nyugat irányba bekövetkezett nyitás nem csak a lakosságban, de a politikai életben is illúziókat keltett.

- A *lakosság* reménye a gyors életszínvonal növekedésre, a fejlett demokratikus intézményrendszer működésére.
- A *politika* reménye a nyugati segélyekre, a gyors integrálódásra a nemzetközi szervezetekbe jelentős részben remény maradt.

A társadalmi különbségek növekedtek, Magyarország hét állammal lett határos, melyekkel kapcsolata nem egyenletes. A jugoszláv háború miatt válságövezettel volt határos. A déli szomszédainkkal, a visegrádi államokkal az együttműködés nem problémamentes. Alapvető fontosságú a jó kapcsolat és együttműködés az orosz vezetéssel, az Egyesült Államokkal, mint egyetlen szuperhatalommal és a Németországi Szövetségi Köztársasággal, mint legfontosabb európai partnerünkkel.

A következő megállapításokat fejtem ki:

- Míg a Magyar Néphadsereg a politika eszköze volt, a tisztek társadalmi presztizse alacsony volt, a tiszthelyetteseké a minimumon állt.
- A nyelvismeret szintje általában szintén alacsony volt. A nyelvi képzés egészére rányomta bélyegét a Varsói Szerződéshez tartozás. (Míg a rendszerváltás előtt az orosz volt a preferált nyelv, jelenleg a NATO-hoz való tartozás eredményeképp az angol vette át ezt a szerepet.)
- Az orosz nyelv ismerete, a motiváció összességében alacsony volt.
- A rendszerváltás utáni tíz évben 17 000 tiszt távozott el a Magyar Honvédség állományából. Jelentős részükben a nyelvtudással rendelkező tehetséges embereket szippantotta el a piacgazdaság.
- A társulás az Észak-atlanti Együttműködési Tanácshoz majd a PfP-hez, a NATO intézmények, szervezetek munkájában való részvétel, a katonai diplomácia egyre több, főleg angolul jól beszélő tisztet követelt meg.

- A hadsereg számára az együttműködés szempontjából meghatározó jelentőségű a nyelvismeret.
- Egyre több lehetőség nyílt az anyanyelvi környezetben vagy egyéb NATO tagállamban történő nyelvképzésre, nyelvtanárok szakmai képzésére, ugyanakkor egyértelművé vált, hogy a hazai katonai nyelvoktatás központja és bázisa csakis a ZMKA, a későbbi ZMNE lehet.
- Megnőtt a katonai szaknyelv jelentősége, melynek következtében új nyelvképzési programokra és elsősorban az angol katonai szakanyag kidolgozására, a katonai szaknyelv magas szintű oktatására alkalmas nyelvtanárokra volt szükség.
- Mivel a rendeletek a polgári felsőoktatással azonos követelményeket támasztottak a katonai nyelvképzéssel szemben, ezért a katonai szaknyelv oktatásának is feltétele a legalább középfokú nyelvtudás.
- Ugyancsak az oktatás alapfeltétele a haderőnemek, fegyvernemek, szakcsapatok, illetve alegység, egység szerinti differenciált tananyag megteremtése is, valamint azon területek pontos meghatározása a HM-en belül, ahol a katonai szaknyelvre, valamint ahol az általános nyelvismeretre van szükség.
- A kilencvenes évek első felét a honvédség idegen nyelv oktatása területén az átmeneti állapot jellemezte.
- A nyelvoktatás része lett a tisztképzés egész rendszerének, a nyelvtudás az új igényekhez való felzárkózás feltétele lett.

1996-ban a NATO csatlakozás lehetőségének felerősödésével megfogalmazásra került a nyelvképzés új stratégiája. A NATO 1997-es Madridi Csúcsértekezletén döntött a bővítés pontos menetrendjéről, a NATO csatlakozás alapvető feltétele a nyelvtudás, mely teljesítésének érdekében a Védelmi Tervezési Kérdőív TG 0355-ös, a Kormány által elfogadott feladata fő célkitűzésként az angol nyelvképzést jelölte meg. Megfogalmazódott, hogy a NATO szövetségesekkel együttműködő egységek kulcsbeosztású állománya legyen képes angolul kommunikálni. Megjelölték, kik tartoznak kulcsbeosztású állományba, figyelembe véve az elsődleges katonai kötelezettségeket.

A Honvéd Vezérkar Vezetői Tanácsa és a HM Kollégiuma 1998. január 21-i ülését követően a HVK Humán Főcsoportfőnökségének főcsoportfőnöke beterjesztése szerint a rövid idő alatt végrehajtandó tömeges nyelvi felkészítés határideje 2003.

A NATO-ba történő belépésig (1999. március 12.) a kulcsbeosztásban dolgozó tisztek nyelvi felkészítését nem tudták az előirányzatoknak megfelelően teljesíteni. Ennek oka egyebek között, hogy:

- nem fejeződött be a rendszeresített beosztások és munkakörök ellenőrzése,
- az állománytáblákban nem került sor a nyelvismeretre kötelezettek pontos körének és a kulcsbeosztások körének pontos meghatározása sem.

Míg számszerűleg megközelítőleg sikerült teljesíteni a nyelvképzés terén meghatározott feladatokat, addig a minőségi követelményeknek nem sikerült megfelelni. A STANAG 6001 nyelvvizsgára vonatkozó célkitűzéseket sem sikerült realizálni.

A *tiszthelyettesek nyelvi felkészítése* nagy késéssel indult be 1997-ben, részben a nyelvképzésre alkalmas személyek korlátozott száma, valamint az egyéb továbbtanulási kényszerből adódó követelmények miatt. A sikertelenül nyelvvizsgázók aránya 30% körül volt.

1998. decemberében megfogalmazódott, hogy a nyelvképzést nem polgári intézményekre és nyelviskolákra, hanem a ZMNE-re és a katonai intézményekre kell építeni. 2000-től minden végzett tisztnek katonai szakmai nyelvvel bővített, középfokú C típusú nyelvvizsgával kell rendelkeznie.

A Magyar Honvédség parancsnoka, vezérkari főnök 37/1999 (HK 7.) intézkedése a tiszthelyettesek nyelvi felkészítésének hatékonyabbá tétele érdekében az 1998/99-es tanévtől végzett tiszthelyettesek részére STANAG vizsgával záruló intenzív nyelvi tanfolyam elvégzését rendeli el, a ZMNE-t és a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolát felkéri tiszthelyettesek (zászlósok) STANAG nyelvvizsgával záruló nyelvi felkészítésére. Az intenzív nyelvtanfolyamokra csak 45 évnél fiatalabb hivatásos katonákat lehet beiskolázni.

1996 őszétől beindultak a STANAG 6001. 3. 3. 3. 3. szint elérését célzó nyelvtanfolyamok, a 71/1998. (IV. 8.) Kormány rendelet megteremtette a jogi feltételeit a STANAG 6001 vizsga állami nyelvvizsgaként történő akkreditálásának.

A Honvéd Vezérkar humán főcsoportfőnökének 103/1999 (HK 14.) szakutasítása az idegen nyelvi képzés megszervezéséről és végrehajtásáról a NATO tagságból eredő feladatok végre-

hajtásához szükséges nyelvismeretek biztosítását jelöli meg, célja a hosszú távú minőségi változások előkészítése.

Bár komoly hangsúlyeltolódások következtek be, az ezredfordulóra a nemzetközi biztonságban minőségi változásra nem kerül sor. Az Egyesült Államok gazdasági, politikai és katonai vezető szerepe egyértelmű, míg az európai egyesülési folyamat tovább lassult. Magyarország számára a NATO csatlakozás után létkérdéssé vált a csatlakozás az Európai Unióhoz.

2000-ig az angol nyelvtudással rendelkezők száma az előírt mennyiség 80%-át érte el. A lemaradás a STANAG nyelvvizsgák eredményében volt jelentősebb. A létszámkereteket nem sikerült feltölteni, a vizsgázók kb. 15%-a tudott csak eredményes vizsgát tenni. Az eredménytelen vizsgáknak az utasításokkal szemben nem voltak következményei. A nyelvvizsgát ösztönző intézkedések még mindig nem születtek meg, az egyes beosztásokhoz rendelt nyelvismeret meghatározása nem történt meg. (Az időközben megszületett Szolgálati Törvény meghatározza a beosztásokhoz szükséges nyelvismereti igényt.)

Az EG 03561 *Bárhol Bevethető és a Helyi Erők Nyelvtudása* című dokumentum tartalmazza a NATO-nak az idegennyelv ismeretre vonatkozó álláspontját, és 2008. végéig pontosan kijelöli az angol nyelvképzés terén szükséges tennivalókat. Elvárás, hogy a teljes személyi állomány különböző szinteken képes legyen kommunikálni egy közös nyelven. A dokumentum fontos megállapítása, hogy az angol nyelv magas szintű ismerete nélkül nincs katonai együttműködés. Jelenleg a NATO javaslatban felsorolt beosztások jelentős részében a tisztek részben vagy teljesen megfelelnek a nyelvi követelményeknek. Egyre fontosabb feladat lesz a megszerzett nyelvtudás szinten tartása.
A STANAG 6001 szabvány a Honvéd Vezérkar főnök helyettes 17/2001. (HK 3/2002) HVKFH intézkedésével lépett hatályba. A STANAG vizsgáért járó nyelvpótlékot a 2001. évi XCV. Törvény 1/2.§ (2). és (4). bekezdése szabályozza.

A Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Védelemgazdasági Tanszékének fő feladata, hogy a hadsereg számára a nappali tagozaton ösztöndíjas hallgatókból tiszteket verbuváljon és megszervezze a hadsereg szakmai (közgazdasági, pénzügyi, logisztikai stb.) tisztikara részére a szükséges képzéseket és továbbképzéseket.

A rendszerváltás után az egyetem a ZMNE-vel szemben visszafogta az ingyenes nyelvképzést és helyette kedvezményes térítésű nyelvképzési lehetőségeket biztosított. Célja a gazdasági szaknyelv oktatása, mivel a bekerülő diákok jelentős hányada már rendelkezik a szükséges általános nyelvi ismeretekkel.

Már 1988-tól megszűnt az orosz, mint kötelező nyelv. A rendszerváltás után a hallgatók többsége angol nyelvet tanult. A Védelemgazdasági Tanszék feladatát döntően befolyásolta a hadseregben bekövetkezett igény a minőségi változásokra. 2000-től a nappali ösztöndíjas hallgatókon kívül a főiskolai diplomával rendelkező tisztek egyetemi alapképzésre történő beiskolázása *Részidős Egyetemi Képzés* keretében történik. A REK esetében a belépéshez egy, a diploma megszerzéséhez két felsőfokú vagy szakmaival bővített középfokú nyelvvizsga az előírás.

Az új nemzetközi rendszer egyik sajátossága a *békefenntartás és a béketeremtés* fontossága. A missziókban résztvevő orvosok számára alapkövetelmény az angol nyelv ismerete, 1999. óta a STANAG 6001-es nyelvvizsga. Az orvosi egyetemek középfokú nyelvvizsga nélkül nem adnak diplomát. A Magyar Honvédség keretében mintegy 600 orvos teljesít szolgálatot, akik összesen 14 nyelven beszélnek.

Az *ENSZ missziókban* valamennyi feladat ellátáshoz a tevékenység jellegéből adódóan a nyelvi ismeret más-más szintjére, a speciális feladatnak megfelelően az általános és katonai szaknyelven túl az adott területen szükséges nyelvi ismeret, és nyelvi készségben való jártasság a követelmény. Ezt a nyelvi felkészítést nem lehet intézményesen megoldani, célfelkészítés szükséges az adott feladat jellegének megfelelő készség és a szükséges felkészülési idő meghatározásával, a kijelölt személy vagy célcsoportok ismeretében. Egy megoldás lehet a kijelölt személyek kiküldése Right Seat/On the Job vagy Shadow Positionok-ra (párhuzamos beosztás), melyekben a helyszínen történik a szakmai betanulás és a speciális nyelvi ismeret elsajátítása.

Az időközben megvalósult *ARMA STANAG 6001 nyelvvizsgarendszer* akkreditálásával megoldódott a katonai szaknyelvvizsgáztatás problémája.
További feladatok:

- a nyelvi továbbképzési koncepció kidolgozása és végrehajtása a karriermodellnek megfelelően,
- a kommunikációképes nyelvtudás és a minőségi nyelvoktatás megvalósítása,
- az Idegen nyelvi Képzési- és Vizsgáztató Központ kialakítása és ezzel a nyelvi alap-, át-, és továbbképzés koordinálása és szinten tartása,

- az egyes beosztások ellátásához szükséges nyelvismeret rögzítése,
- a nyelvtanfolyamokat befejezők vizsgakötelezettségei betartásának ellenőrzése,
- a meglévő szabályozók konzekvens betartása.

Kutatási módszerek:

Kutató munkámhoz, dolgozatom megírásához a kitűzött célok elérése érdekében a következő módszereket alkalmaztam.

1. *Összegyűjtöttem és feldolgoztam* a témával kapcsolatos hazai és külföldi szakirodalmat, a legújabb kutatások eredményeit, a nyelvoktatással, ezen belül a katonai szaknyelv oktatásával foglalkozó disszertációkat, rendeleteket, utasításokat, jelentéseket.
2. *Részt vettem hazai és külföldi konferenciákon*. Az ott szerzett tapasztalataimat oktatói munkámban hasznosítottam.
3. *Személyes interjúkat készítettem* és *konzultációkat folytattam* a nyelvoktatással foglalkozó szakemberekkel, a Magyar Honvédség magas rangú tisztjeivel, a honvédséggel szembeni nyelvi követelményekről, azok teljesítéséről, a nyelvtudás alkalmazása terén szerzett tapasztalatokról.
4. *Tanulmányoztam* a Honvédelmi Minisztériumnak és a Magyar Honvédségnek a nyelvoktatással kapcsolatos intézkedéseit, parancsait és a nyelvoktatás fejlesztésére vonatkozó távlati elképzeléseit.
5. *Statisztikailag feldolgoztam* a Magyar Honvédségen belül folyó nyelvoktatásra vonatkozó adatokat, elemeztem azokat, és összehasonlításokat végeztem a magyar felsőoktatással, az Európai Unióval és a volt szocialista államok, ezen belül az un. Visegrádi államokkal kapcsolatban.
6. A kutatási részeredményeket folyamatosan *publikáltam*.

Az értekezés felhasználhatósága, gyakorlati haszna:

A kidolgozott téma véleményem szerint:

- hozzájárulhat a középfokú és felsőfokú katonai tanintézetekben a nyelvoktatás további minőségi javulásához, a tantervek a tananyag jelenleginél sikeresebb kialakításához, valamint új tankönyvek, szabályzatok és utasítások kidolgozásához,
- elősegítheti a nyelvoktatás gyakorlati kérdéseinek sikeresebb megoldását,

- alapot szolgálhat a további kutatásoknak a katonai nyelvképzés területén,
- megmutathatja a továbbképzés lehetséges irányait,
- felhasználható a katonai tevékenység közvetlen igényeinek kielégítésére alkalmas nyelvi szükségletek és elvárások megfogalmazásához, az ehhez szükséges tananyagok és oktatási módszerek kidolgozásához.

I. FEJEZET
A GAZDASÁGBAN ÉS A BIZTONSÁGPOLITIKÁBAN BEKÖVETKEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSA A NYELVTANULÁSI ÉS NYELVTUDÁSI IGÉNYEK ÁTALAKULÁSÁRA A XX. SZÁZADBAN

1. 1. A nyelv és a gazdaság összefüggései

A bipoláris világ vége új helyzetet teremtett a nemzetközi kapcsolatok egész rendszerében. A szocializmus összeomlása Európában, ezzel az úgynevezett „jaltai határok" megszűnése, a volt több és soknemzetiségű államok, államszövetségek szétesése, Csehszlovákia esetében békésen, a Szovjetunió és a korábbi Jugoszlávia esetében máig véget nem érő részint fegyveres konfliktusokkal, átalakította a nemzetközi kapcsolatokat. Újra kellett értékelni a biztonságpolitikát és annak legfontosabb kihívásait.

A "rövid" XX. század 1917-től 1989-ig tartott. (Egyes szakértők a század "végét" 1990-91-re teszik.) E század sajátossága volt az I. és a II. világháború a szenvedések, borzalmak végeláthatatlan sokaságával, a szocialista forradalmak, a Szovjetunió létrejötte, nagyhatalmi politikai, katonai szuperhatalommá válása majd mindenkit meglepő gyors bukása, a helyén létrejött új Oroszország és a többi utódállam útkeresései.

E századra jellemző volt Európában, a két világháborúban győztes Anglia (Nagy- Britannia) és Franciaország fokozatos térvesztése a nemzetközi kapcsolatok rendszerében, Németország veresége az I. és II. világháborúban, majd a német gazdasági csoda, végül az újraegyesüléssel az európai politikai és gazdasági vezető szerep megszerzése, a korábbi két győztes hatalom ellenére (függetlenül azok mai ENSZ BT. tagságától és atomfegyvereitől).

Közép- és Kelet-Európa a XX. században kétszer is megpróbálta történelmi hátrányát behozni Nyugat-Európával szemben. Mindkét kísérlet látványos kudarccal zárult. Sem a fasizmus, sem a szocializmus kísérlete nem hogy csökkentette volna a társadalmi, gazdasági különbségeket, hanem növelte azokat. A fasizmus idején Németország, a szocializmus idején a Szovjetunió volt a kötelezően követendő példa.

Egy kis állam számára viszonylag szűk manőverezés volt lehetséges. Magyarország, az akkori Magyar Népköztársaság, ezzel a szűk lehetőséggel próbált élni, az esetek jelentős részében sikeresen.

Európán kívül a gyarmatbirodalmak felszámolását hozta a XX. század. Közép- és Dél-Amerika után, ahol a folyamat már a XIX. században végbement, sor került az angol és a francia gyarmatbirodalom összeomlására. Amíg az angolok megadták a volt gyarmatok függetlenségét, de megtartották a katonai és gazdasági kulcspozíciókat, a franciák katonai vereségekkel pecsételték meg saját további sorsukat az egyes térségekben (Vietnam 1954, Algéria 1962). A folyamat utolsó állomásaként sor került a volt portugál gyarmatok függetlenségére az 1970-es években. A volt gyarmatok a hogyan tovább történelmi kérdésére nem tudtak sem egységes, sem hosszú távú választ adni. Próbáltak lavírozni a két szuperhatalom között. Mozgalmaik - Bandung, el nem kötelezettség - komoly részsikereket értek el.

Ázsiában az első világháborús győzelem és a II. világháborús vereség után a "japán csoda" révén Japán a térség vezető gazdasági hatalmává és az USA legfontosabb ázsiai szövetségesévé vált. A "csodát" csak segítette a mesterségesen alacsonyan tartott katonai kiadás (évtizedekig nem lépte túl a GDP 1%-át).

A XX. század azonban, valójában az USA évszázada volt. A gyors ipari növekedés csodákat tett. Az első háború, amely egyértelművé tette a gazdaság determináló szerepét az Észak-Dél háború volt. A dollár a nemzetközi kapcsolatok alappillérévé vált. New York leváltotta Londont, mint a pénzpiac, a tőzsde új világközpontja. Az USA az I. világháború végére nem csupán győztes, de adósból hitelező állammá vált, a második világháború után pedig, Európa térvesztésével, a bipoláris világ egyik, a Nyugat vezető hatalmává lépett elő. Az amerikai (USA) gazdaság, hadsereg, kutatás és fejlesztés olyan előnyt vívott ki magának a szövetségi rendszerén belül és kívül, amely behozhatatlannak bizonyult. A XX. század tehát a Pax Americana, az USA évszázada volt.

A XX. század legfontosabb nyelve az első világháború végéig a francia volt, majd fokozatosan teret nyert az angol nyelv is. A II. világháború után az ENSZ hivatalos nyelvei az angol, a francia, a spanyol, az orosz, a kínai és az arab nyelvek lettek. Nyugaton az angol, míg keleten a volt szocialista államok esetében az orosz nyelv hódított. Míg nyugaton ez döntően a felismert értékrendből és a valós hosszú távú érdekeken alapult, addig keleten kötelezővé tették azt az

orosz nyelvet, melynek a térségben nem voltak semmilyen tradíciói. Ezzel a döntéssel pedig évtizedeken át megakadályozva, majd hátráltatva a nyugati nyelvek, ezen belül elsősorban az angol nyelv megismerését. A térség szellemi lemaradása ezzel növekedett a nyugattal szemben, mivel szinte minden, ami új volt a tudomány, a kultúra, a művészet, a gazdaság stb. területein, azt angolul publikálták. Így érthető csupán, hogy igen sok tehetséges magyar fiatal számára csak az akkori szovjet felsőoktatási intézmények voltak elérhetőek, és nyugati nyelveket speciális esetektől eltekintve (diplomaták, hírszerzők, újságírók stb.) gyakorlatilag igen kevesen beszéltek.

Mindez igaz volt a Magyar Néphadseregre is, ahol a tábornoki karnak szinte az egésze és a tisztek jelentős hányada vett részt szovjet képzésben vagy részképzésben. Ugyanakkor a tisztikarban és a felső vezetésben (a speciális beosztások kivételével) a nyugati nyelveket beszélők aránya elenyésző volt. Talán érdemes megjegyezni, hogy a volt Szovjetunióban tanult tisztek igen nagy százaléka sem beszélt valóban jól oroszul.

A szocialista világrendszer szétesése, a bipoláris világ vége új világhelyzetet teremtett. Az USA "megszabadult", a másik szuperhatalomtól, a kapitalizmus a szocializmustól. A volt szocialista államokban elkezdődött a nyugati eszmék villámgyors térhódítása, megnövekedett az igény a NATO és az EU gyors keleti bővítésére. Az USA népszerűbb lett a transzformációs államok zömében, mint saját szövetségesi rendszerében.

Ugyanakkor feltartóztathatatlanul haladt tovább a globalizáció folyamata. Ennek igazi győztese az USA és a fejlett tőkés világ lett, míg a volt gyarmati államok szinte mindenütt a vesztesek körébe tartoznak. Felgyorsulva növekedett a különbség a gazdag és szegény államok között. A volt szocialista államok lemaradása a fejlett Nyugathoz képest a rendszerváltást követő első évtizedben szintén jelentősen növekedett.

A világ megszabadult az atomháború szinte napi veszélyétől, ugyanakkor felerősödtek, megsokasodtak a helyi háborúk. Bár a nagy háború valószínűsége drasztikusan csökkent, nagymértékben megnövekedett a helyi háborúk száma. 1945 szeptembere, a japán kapituláció óta, még nem volt békés nap Földünkön. Az új világhelyzetben sokszorosan megnövekedett a helyi konfliktusok száma. Ezek a konfliktusok elérték Európát is, és ami még másfél évtizede is lehetetlennek tűnt, véres, végeláthatatlan háborúk sorozata pusztít – csak Európát alapul véve – a Balkánon és a volt szovjet utódállamok területén.

A hadseregek és a katonai (politikai) szövetségek számára alapvetően új kihívások és feladatok jelentek meg. Ezek közül az egyik a béketeremtés és a béke fenntartása. Az ENSZ, a NATO, az EBESZ és egyéb szervezetek számára kulcsfontosságú feladattá lépett elő e konfliktusok kezelése és lehetséges megelőzése.

Az új feladatokra való felkészülés egyik alapeleme a nyelv. A világ "egynyelvűvé" vált. Az orosz nyelv térvesztése hasonlóan gyors volt, mint térnyerése 1945 után. A francia, spanyol vagy a kínai nyelv nem jelentett igazi kihívást az angol nyelv számára. A világ jelentős részében az angol nyelv ismerete és használata alapkövetelménnyé vált. Igaz ez az új demokráciákra, így a Magyar Köztársaságra is. A hadseregekben, így a Magyar Honvédségnél is, az angol nyelv lett az a nyelv, melynek nem (megfelelő) ismerete megnehezíti, lehetetlenné teszi sok feladat ellátását, az előrehaladást és a megfelelést, a szövetségi rendszer szabta követelményeknek.

1. 2. Az anyanyelv jelentősége a globalizáció korában az idegen nyelvtanulás szempontjából

Magyarországnak, mint kis államnak történelme folyamán alapvető fontosságú volt mindig az idegen nyelvek jó ismerete. A legtöbbek által beszélt nyelvek a latin, német, francia, angol állandóan változtak magával a történelemmel, de a társadalom igénye e nyelvek elsajátítására megmaradt. Azt, hogy az iskolai oktatásban mely idegen nyelvet vagy nyelveket milyen célból, milyen sorrendben, milyen intenzitással tanítanak, a társadalom szükségletei mellett a politikai, hatalmi viszonyok is befolyásolják.

Magyarországon a középkorban elterjedt latin nyelv helyett miután 1784-ben II. József a német nyelvet vezette be a hivatalos és oktatási nyelvként a német, később második nyelvként a francia lépett.

A II. világháború után kötelezővé vált orosz nyelv hegemóniája 1989 után drasztikusan megtört, majd a jelenlegi gazdasági és nagyhatalmi helyzetnek megfelelően az angol nyelv ismerete lett meghatározó.
A 2001. évi publikációmban az anyanyelv fontosságára hívtam fel a figyelmet, paradox módon az idegen nyelvek ismeretével és használatával kapcsolatban a globalizáció és az Európai

Uniós tagság közelségének korában. Ezt a publikációt változatlan formában dolgozatomban érvényesnek tartom, és idézem néhány lényegi megállapítását.[1]

Gondolatok a nyelv és a gazdaság összefüggéseiről:

"Nyelvében él a nemzet"

(Kazinczy)

A nemzet kritériumai között talán a legfontosabb a közös nyelv. A mi térségünkben a sokat hányódott Közép-Európában az államhatárok csak a XX. században átlagosan 15 évente módosultak. Érdemes egyszer leírni, hogy Kolozsvárnak 1945-ben, tehát 25 évvel Romániához kerülése után, mintegy 105 000 lakosa volt, és ebből 90 000 magyar, 40 évvel később már 350 000 lakosa volt, és még mindig 90 000 magyar. Máshogy fogalmazva, alig egy emberöltő alatt a magyarok aránya csaknem 90%-ról alig 25%-ra csökkent.

Tipikus közép-európai történet? Meglehet, de a saját nyelv hiányában népek sokasága tűnt el. Ennek ellenére, a magyar nép fennmaradt.

Arról is keveset szólunk, hogyan változott a nemzetiségi kérdés, és ezzel a nyelvkérdés a magyar történelemben. A legnagyobb vízválasztók voltak a tatárjárás (amely után elkezdődtek a betelepítések, hiszen az ország észak-keleti része kipusztult), a 150 éves törökdúlás (amely után a magyar nép az ezeréves Magyarországon belül már csak relatív többségét tudta megőrizni), és Trianon, annak összes következményével együtt.

Gondolatok a globalizációról:

A globalizáció korában minden felgyorsult. A katonai erő meghatározó szerepét a gazdasági és pénzügyi hatalom vette át. Eljutottunk egy olyan világba, ahol mind kevesebb a nyertes, és mind több a vesztes. Az emberiség 20%-a élvezi az összes javak mintegy 80-90%-át, ugyanakkor az emberiség mintegy 70%-ának szinte semmi esélye sincs a felemelkedésre. Természetes, hogy mindenki felfelé törekszik, de ez összességében csak utópia lehet. A nemzetközi konszernek térnyerésének vagyunk tanúi ennek összes pozitív és negatív konzekvenciájával. A fejlett államok esetében, mint például Nagy-Britannia vagy Hollandia, ezen konszernek részesedése a megtermelt nemzeti jövedelemből vagy a külkereskedelemből mintegy 1/3-nyi, míg Írország vagy Magyarország esetében 70%. Napjainkban 400 nemzetközi konszern uralja a világpiacot

[1] Kapu 2001/10. szám 45-46. oldal – Dr. Nógrádiné Kiss Magdolna

12 millió foglalkoztatottal, és tartja kézben a világkereskedelem egészének 40%-át, az ipari export és a kutatásfejlesztés 75%-át. Csak így érthető meg, hogy egy-egy konszern által megtermelt érték nagyobb, mint egy-egy középhatalomé, és hogy egy valóban jól működő nemzetközi konszern 6-10 ezer foglalkoztatottal nagyobb jövedelmet produkál, mint egy állam. Mivel e rendszerek globálisan gondolkodnak és működnek, amire az államok objektíve képtelenek, a konfliktusok adottak.

Ebből az ördögi körből Közép-Európa államai az elmúlt 150 évben négy alkalommal is megpróbáltak kitörni. A XIX. század utolsó harmadában a szabad kereskedelemtől várták a csodát, de – többek között – a birodalmakon belüli és a külső vámhatárok lehetetlenné tették a fejlődést. Az első világháború után a gazdasági nacionalizmus volt az új bűvös szó, de ez sem járt együtt a gazdaság modernizálásával. A fasizmus hatalomra kerülése után szintén nem következett be a modernizáció, és a térségnek még inkább kidomborodott az agrárjellege. Az államszocializmus térnyerésével az újabb kísérletek szintén a vereséghez vezettek. 1870-ben Magyarország egy főre jutó nemzeti jövedelme az átlag nyugat-európainak 44%-a volt. 1938-ra, az újabb utolsó békeévre újra csak 44%, majd 1973-ra, a legsikeresebb gazdasági évre emelkedett meg 45%-ra. 1989-re, a rendszerváltásra a stagnálás következtében már csak 40% volt az arány. 2000-re mindössze 6 volt szocialista állam érte el a gazdaságnak az 1989-es szintjét: Csehország, Lengyelország, Szlovákia, Magyarország (tehát a visegrádi államok), valamint Szlovénia és Horvátország.

Az USA az elmúlt 10 évben évente átlagosan 4%-kal fejlődött, Nyugat-Európa 2%-kal. Így részint nőtt az USA előnye Nyugat-Európával szemben, részint Magyarország aránya a "történelmi" 44%-ról 30%-ra csökkent.

Még ezen államoknak esélyük van az új világgazdasági rendben, ha annak nem is a centrumában, addig Oroszország 2000-re az 1989-es nemzeti jövedelemnek 50%-nál, Ukrajna viszont egyharmadánál tart.

Gondolatok az anyanyelv és a világnyelv viszonyáról:

Ebben a felgyorsult világban egyik determináló elemmé lépett elő a nyelv. Meghatározó a nemzeti nyelv és egyre nagyobb szerepet kap a világnyelv kérdése[2]. Az Európai Unió egyik legfontosabb meg nem oldott kérdése a kultúrák és a nyelvek kérdése. Egyszerűen nincs a szervezetnek humánpolitikai és kultúrpolitikai koncepciója. Mára véget ért Európának az a korszaka, amikor a felemelkedés egyik záloga a valóban magas oktatás és a kulturpolitika volt. Európa nem készült föl az elkerülhetetlen kulturális forradalomra, pedig ez a globalizáció egyenes következménye. Évtizedek óta folyik a vita, melyik legyen a legfontosabb idegen nyelv. A francia nyelv minden szépsége és a múltban betöltött vezető szerepe ellenére fokozatosan teret veszít, aminek fő oka a francia gazdaság és politika térvesztése a világban. A kínai nyelv, bár az emberiség 20%-a beszéli, soha nem nyert teret Ázsia meghatározott térségein és a kínai kolóniákon kívül, és ez nem fog változni a belátható jövőben sem. Az eszperantó nem lesz döntő jelentőségű a világban, mivel nem áll mögötte gazdasági és politikai hatalom. A német nyelv térnyerése igen jelentős, de csak Európa középső és keleti térségében. Belátható ideig egyetlen meghatározó világnyelv az angol marad, hiszen maga mögött tudhatja a legjelentősebb gazdasági és politikai hatalmak támogatását.

Európa ma versengő együttműködésben él az Egyesült Államokkal. Míg azonban az amerikai és ázsiai (Japán) gondolkodásmód döntően jövő orientált, addig az európai sokkal inkább múlt orientált. Ha Európa nem tud túllépni történelmi megosztottságán, akkor két legfontosabb partnerével (konkurensével) szemben lemaradása növekedni fog.

A világnyelv mellett azonban szükséges a nemzeti nyelvek ismerete és ezek jövőbeli közelítő szerepe is. Az anyanyelv a kommunikációnak és a világ megismerésének eszköze, kapcsolatban van gondolkodásunkkal, érzelmeinkkel. Napjainkra már eltűnt az a nézet, hogy Európában (is) megszűnnek a nemzeti nyelvek, és helyettük az angol (vagy a német) lesz a meghatározó. A mai helyzetben a kis nyelvek konzerválódtak. A globalizáció korában felértékelődött az angol, mint összekötő nyelv, és a mindenütt jelenlévő anglicizmus hatással van az anyanyelvekre is. Ugyanakkor az angol nyelv legújabb kori világnyelvvé válásához még legalább három lényegi tényező hozzájárult. Az első az angol és francia gyarmatosítás közötti különbség. Az angol nyelv szinte valamennyi volt gyarmaton összekötő nyelvvé vált, a volt gyarmatok új

[2] Glatz Ferenc: Hét tézis az Európai Unióról és a nyelvekről; Magyar Tudomány 2001/7 szám 53-60. oldal

elitje átvette az angol szokásokat, mint például az ötórai teát vagy a lovaspólót. A franciák mindig az utolsó golyóig harcoltak, és nem csupán elvesztették gyarmataikat, hanem ki is szorultak azokról (1954 Vietnam, 1962 Algéria).

A másik tényező a popzene, a popkultúra világméretű elterjedése. Ennek nyelve az angol volt. A világ ifjúsága ezt a zenét és ezt a nyelvet tekintette a tőlük elzárt, vágyott Nyugathoz kapcsolódás legfontosabb lehetőségének. A ma már klasszikus első magyar beatzenekarok először fonetikusan írták le az angol szövegeket, majd ezek lefordításával, később saját magyar nyelvű dalaik szövegével fejezték ki a nemzedék lázadását.

A számítógépes technika világméretűvé válásával újra az angol nyelv térhódítására került sor, ezúttal elsősorban az ifjúság és a műszaki értelmiség körében. Az internet elterjedésével ez a folyamat tovább erősödött, és ezt az új lehetőséget szinte minden nemzedék minden rétege felhasználja, amennyiben hozzáférhet.

Ugyanakkor a nyelvismeret kérdése ma részint pénzkérdésként merül föl, így igen sokan komoly lépéshátrányban vannak. Az Európai Unió álláspontja szerint valamennyi tagállam nyelve egyenjogú, de ez a kérdés is differentáltan kezelendő. Joggal tehetjük föl a kérdést: Mi lesz a nemzeti nyelvekkel, és mi lesz a magyar nyelvvel? A globalizálódó világban, amelyben 2002-től megszűnt szinte minden nemzeti valuta az Európai Unión belül, csökkenhet a nemzeti hovatartozás érzése. A nemzeti nyelv jelenti és fejezi ki most is a kulturális összetartozást. *A nemzeti nyelvek nem értékelődhetnek le, hiszen az emberi gondolkodás és önkifejezés legfontosabb eleme az anyanyelv marad*.

A magyar nyelv esetében sor került a városi nyelv leegyszerűsödésére, romlására. A városokban nagyobb az idegen kultúrák térnyerése, így az anglicizmus és a germanizmus hatása.

Számunkra a globalizáció korában az Európai Unióba történő belépés együtt kell, hogy járjon a nemzettudat és a nemzeti nyelv megőrzésével. A határok hosszú távú átjárhatósága részint fel fogja erősíteni az angol nyelv térhódítását, beépülését a magyar nyelvbe és a kultúrába, részint meg fogja könnyíteni az anyaország és a határon túli magyarok közötti, a mainál sokkal szélesebb körű kapcsolatot ennek valamennyi pozitív hatásával.

1. 3. Megváltozott prioritások a magyarországi idegennyelv ismeret és képzés területén a rendszerváltás után

Magyarország a rendszerváltástól napjainkig gyakorlatilag végrehajtotta a fordulatot a nyelvi képzésben. Meghatározóvá lépett elő az angol nyelvtudás, a képzésben mennyiségi és minőségi váltásra is sor került. Az 1990-es évek második felében, a politikában bekövetkezett nemzedékváltás az angol nyelv szerepének felerősödésével járt együtt.

A II. világháború után csak évtizedekkel, 1965-ben lépett életbe az első, speciális nyelvi tanterv. Ez az általános iskola harmadik osztályától szabályozta az angol és német nyelv tanítható-ságát. Az újabb speciális tantervet mintegy két évtizeddel később, 1986-ban vezették be. [3]

A rendszerváltozás e területen is alapvető változást hozott. Az orosz nyelv kötelező oktatása az 1998/99-es tanévvel megszűnt. Az orosz nyelvoktatás kötelezővé tételének szinte kizárólag politikai okai voltak. Alapvető célját a két nép közelítését, a szovjet (orosz) kultúra, tudomány, társadalom elfogadtatását nem tudta elérni. A magyar és a kelet-közép-európai társadalmak olyan előnyben voltak az orosszal szemben, hogy számukra az ottani példa nem volt (és lehetett) vonzó. Az orosz nyelv ugyan összekötő nyelvvé lépett elő ezen államok szövetség-, és kapcsolatrendszerében, de ezen kívül szinte semmilyen valós szerepe nem volt.

A helyzetet csak bonyolította, hogy a szovjet csapatok és családtagjaik szinte hermetikusan el voltak zárva a "fogadó" állam állampolgáraitól. A turizmus igen nehézkes volt, csak csoportosan, utazási irodákon keresztül lehetett beutazni, a programoktól nem lehetett eltérni, így nagyon leszűkült az orosz nyelv valós felhasználhatósága a kapcsolatteremtés, a kommunikáció motiváló ereje.

A szovjet TV, sajtó ugyan hozzáférhető volt, de ennek hírtartalma, formai oldala messze elmaradt még a többi szocialista állam cseppet sem vonzó sajtójához képest is. Így az iskolákban intézményesen tanított orosz nyelv gyakorlati felhasználhatósága, az emberek motivációja a nyelvtanulásra minimális volt. A külföldön működő szovjet kulturális képviseletek – szemben az amerikai tömegigényt kielégítő kultúrával – csak szűk réteget voltak képesek megszólítani.

[3] Mire képes az iskolai nyelvoktatás – Új Pedagógiai Szemle 1999. nov. 27. oldal Szerkesztette: Szemere Pál

A rendszerváltás után, a kötelező orosz nyelvoktatás megszűnésekor, az új helyzet egyik sajátosságaként, a munka nélkül maradt orosz tanárok tömegét Közép és Kelet-Európa államaiban döntően német és angol, töredéküket francia nyelvtanárrá képezték át. Egyes szocialista államokban (pl. Szlovákia), a volt ideológiai tantárgyakat tanítók is nyugati nyelvtanári képzést kaptak.

E folyamat szinte minden volt szocialista állam esetében az 1997/98-as tanévvel lezárult. Magyarország esetében 14 felsőoktatási intézményben 4900 fő szerzett nyugati nyelvszakos diplomát, valamivel több, mint a fele, kb. 2500 fő németből. Mivel korábban mintegy 15 000 orosznyelv tanár volt hazánkban, az átképzés alig több mint 20%-ot érintett. (3200 fő) a többi nem orosznyelv tanár volt.

Ezen átképzés legalábbis emlékeztetett az 1945 utáni évekre, amikor is, döntően németnyelv tanárokat "képeztek" át orosz nyelvszakos tanárokká.[4] A program eredményességét most is a tanárok korábbi nyelvtanítási tapasztalatára, módszertani ismereteire alapozták. Az átképzés lényegében csak nyelvspecifikus volt.

Az orosz a gimnáziumokban 1949-1956 között, az általános iskolákban pedig 1965-ig volt az egyedüli idegen nyelv. Az orosz nyelv privilegizált, monopol szerepe, amely az általános iskolákban 16, míg a középiskolákban 7 éven át tartott, jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy az akkori felnövekvő generáció nyugati nyelvtudás nélkül került ki az életbe. Jelentős részük ezt a "lépéshátrányt" mindmáig nem tudta pótolni. Ezen generáció jelentős része a rendszerváltás vesztese lett, egy részének pedig felnőtt fejjel kellett a nyelvképzésben részt vennie.

E korszak másik negatív sajátossága volt, hogy az orosz nyelv oktatása, részint az átképzés, részint az oktatott tananyag nívótlansága miatt, még a lehetőségektől is elmaradt.

1. 4. Következtetések a volt szocialista blokk országainak nyelvismeretéről az adatok tükrében

Az európai felmérések tanulsága szerint a térség több államában, így Magyarországon is, ma még a német a legismertebb idegen nyelv.

[4] Földes Csaba: Az idegen nyelvek oktatása, ismerete és használata Magyarországon – a nyelvpolitika tükrében: Magyar Tudomány 2002/2 184-197. oldal

	Angol		Francia		Német	
	EB	IMAS	EB	IMAS	EB	IMAS
Albánia	22	-	7	-	2	-
Belarusz	5	-	0	-	4	-
Bulgária	11	11	4	5	4	8
Csehország	**16**	**21**	**2**	**3**	**33**	**33**
Grúzia	2	-	0	-	5	-
Horvátország	24	-	2	-	16	-
Kazahsztán	2	-	0	-	8	-
Lettország	18	-	1	-	15	-
Lengyelország	**11**	**25**	**3**	**5**	**13**	**27**
Magyarország	**6**	**14**	**1**	**2**	**8**	**21**
Oroszország	23	23	3	3	12	12
Örményország	13	-	3	-	3	-
Románia	10	5	10	10	2	8
Szlovákia	**12**	**16**	**2**	**3**	**19**	**23**
Szlovénia	31	-	3	-	30	-
Ukrajna	3	-	0	-	1	-

1. táblázat: Az idegen nyelvet beszélők százalékos aránya Közép- és Kelet-Európában
Forrás: IMAS International, Linz 1997 és EB=Central and Eastern Eurobarometer, Nr. 6[5]

A táblázat adatai alapján elgondolkodtató, hogy a két felmérés között, összességében, sehol sincs akkora eltérés, mint éppen Magyarország esetében. Az angol tudás esetében (6-14) több mint 130%, a francia nyelv esetében (1-2) 100%! És a német nyelv esetében (8-21) több mint 160%. Számomra kétségesnek tűnik az IMAS 14 és 21%-os értéke. Kérdés persze, hogy mit tekintenek nyelvtudásnak, azt, hogy ért egy nyelvet, vagy a különböző készségeket (beszéd, írás) használni is tudja, vagy a nyelvvizsgák számát?

A táblázat adataiból még két fontos megállapítás következik. A volt szovjet utódállamokban a nyugati nyelvek ismerete katasztrofális. Összegezve az angol, francia és német nyelvismeretet és a magasabb értéket elfogadva, ez a szám Belarusz esetében 9; Grúzia esetében 7; Kazahsztán esetében 10; Örményország esetében 19; Ukrajna esetében 4. Ezen államok felzárkózási esélyei, részint e tényezők következtében is minimálisak, bevonásuk bármilyen integrációba sokkal inkább politikai, semmint valós gazdasági érdekeknek felel meg. (Néhány éve részt vettem a német Evangélikus Egyház szervezésében egy fórumon Hannoverben, ahol a téma a volt szovjet utódállamok megsegítése volt. Ezen államok delegációi és vezetői semmilyen nyugati nyelven nem tudtak kommunikálni, és így a "hivatalos" nyelv az orosz lett.

Ezen a területen is kivételt jelentenek a volt balti államok, amelyek teljesítménye (itt csak a letteket elemzik), bár elmarad a visegrádi államok mögött messze megelőzi a volt egyéb szovjet utódállamokat.

[5] Földes Csaba: Az idegen nyelvek oktatása, ismerete és használata Magyarországon – a nyelvpolitika tükrében: Magyar Tudomány 2002/2 186. oldal

A visegrádi államok "teljesítménye" szintén érdekes. Mind a négy államra igaz jelenleg még a német nyelv vezető szerepe, valamint a francia nyelvismeret csaknem jelentéktelen súlya. A felmérés szerint németül beszél a cseh lakosság 1/3-a, a magyar és szlovák lakosság 1/5-e, még a lengyelek bő ¼-e. Ugyanez az arány az angol nyelv esetében a cseheknél 1/5; a lengyeleknél 1/4; a magyarok és szlovákok esetében 1/6, 1/7.

A felmérés szerint kiváló a helyzet a két északi volt jugoszláv tagköztársaság, Szlovénia és Horvátország esetében, míg a francia nyelv, a románok esetében az első-második, az albánok esetében a második helyen áll. A felmérés azon adatát, hogy az albánok 22%-a beszél angolul, és ezzel a negyedik helyen áll Szlovénia, Oroszország és Horvátország után (Lengyelország 11-25%) legalább is kétségesnek tartom.

Az orosz nyelv háttérbe szorulását jelzi, hogy a megváltozott politikai közegben a rendszerváltó országokban, de még a volt Szovjetunió utódállamaiban is a Kelet-Közép-Európaiak közötti kommunikáció nyelve általában nem az orosz, hanem az angol vagy a német nyelv.

1. 5. Az idegen nyelvek ismerete Magyarországon

A lakosság teljes körét átfogó 1990. januári magyarországi népszámlálási adatok alapján a lakosság mintegy 2%-a angolul, 0, 5%-a franciául, 1,5%-a (!) oroszul, és 4,5%-a németül beszél.

BESZÉLT NYELV

Életkor	Össz-lakosság	Angol	Cigány	Francia	Horvát	Német	Orosz	Olasz	Román	Spanyol	Szerb	Szlovák
- 14	2 130 549	13 793	22 059	1 632	2 460	19 954	12 344	492	2 820	317	733	1 996
15 – 39	3 687 555	146 288	33 339	23 358	9 190	166 505	91 500	8 687	17 320	5 180	3 480	12 082
40 – 59	2 596 873	49 622	11 791	12 443	10 770	132 977	40 022	3 939	9 911	1 922	4 140	21 278
60 –	1 959 846	19 610	3 816	15 771	13 430	142 781	13 553	3 419	19 304	773	8 246	33 496
Összesen	**10 374 823**	**229 313**	**71 005**	**53 204**	**35 850**	**453 217**	**157 419**	**16 537**	**49 355**	**8 192**	**16 599**	**68 852**
Ebből: nem anya-nyelvként	941 340	228 931	22 933	52 957	18 297	416 182	7 137	16 373	40 625	7 137	13 646	56 107

2. táblázat: A magyarországi lakosság nyelvtudása (az 1990. januári népszámlálási adatok alapján)[6]

[6] Földes Csaba: Az idegen nyelvek oktatása, ismerete és használata Magyarországon – a nyelvpolitika tükrében: Magyar Tudomány 2002/2 187. oldal

Ugyanakkor az "összesen" és az "Ebből nem anyanyelvként" rovatok összesítése jól mutatja, hogy kevesebb mint 400 fő élt Magyarországon, aki angol anyanyelvűnek vallotta magát. Ez a németek esetében több mint 35 000 fő, a franciák esetében 247 fő, míg az orosznál 150 000 fő (!) Bár nincs jogom kételkedni a KSH adataiban, de az, hogy 1990-ben alig több mint 7 000 fő beszélt oroszul, a nem orosz anyanyelvűeken kívül, ez lehetetlen. (Az orosz tanárok száma is sokkal több ennél!) Az egy ma már csak történelmi kérdés, vajon miért nem vállalták az oroszul beszélők, az általuk beszélt nyelv ismeretét.

A KSH adatainak életkor/csoportok szerinti elemzése színesíti a képét.

- A 14 év alatti korcsoportokban (általános iskolások) a német nyelv jelentősen vezet az angol előtt (19954: 13793);
- a 15-39 évesek korosztályában bő 10% a német nyelv előnye (166 505:146 288),
- a 40-59 éveseknél a német nyelvet beszélők száma csaknem háromszorosa az angolul tudóknak, míg 60 év felett az "előny" több mint kétszeres.

A francia nyelv elmaradása a másik kettőtől nem csupán összességében jelentős (kevesebb, mint 1/4-e az angolnak és kb. 1/8-a a németnek), de hasonló a helyzet minden egyes korcsoport esetében is. Az olasz "tudás" a franciának összességében kevesebb, mint egyharmada, a spanyol pedig, összességében kevesebb mint fele az olaszénak. A két "preferált" nyelv mellett nincs valós harmadik, és franciául, spanyolul is inkább az idősebb nemzedék beszél, mint a fiatalok.

A táblázat másik érdekessége, hogy a cigányul beszélőknek csak kb. egyharmada vallotta magát cigány anyanyelvűnek, míg a horvátoknál ez az arány mintegy fele-fele, a románoknál 80%, míg a szerbeknél mintegy 85%.
Az ezredfordulóra a helyzet valóban megváltozott.

	Ált. iskola (első idegen nyelv)	Szakmunkás-képző	Szakközép-iskola	Gim-názium	Idegennyelv-tanítás a felsőoktatásban	Nyelv-szakos hallgatók
Angol	331 602	18 950	127 211	128 601	36 480	6 415
Francia	6 174	1 442	7 287	19 628	3 828	1 429
Német	347 802	40 098	105 541	103 456	19 946	4 746
Orosz	5 248	1 475	1 468	3 088	1 569	706

3. táblázat Idegennyelv-oktatás Magyarországon az 1999/2000. tanévben (a tanulók száma szerint)[7]

[7] Földes Csaba: Az idegen nyelvek oktatása, ismerete és használata Magyarországon – a nyelvpolitika tükrében: Magyar Tudomány 2002/2 189. oldal

Az orosz nyelv oktatása szinte megszűnt, és bár összességében a német nyelv vezet az általános iskolákban és a szakmunkásképzőkben, de már a szakközépiskolákban és a gimnáziumokban enyhe, a felsőoktatásban pedig meghatározó az angol nyelv fölénye.

Lengyelország, a volt Csehszlovákia és Magyarország nyugati területein a német, keletebbre az angol nyelv tanulása dominál, részint a német nyelvterületek közelségének hatása miatt. A kisebb településeken általában a németet, a nagyvárosokban az angolt beszélik többen.

Tudomásom szerint mindmáig nem készült felmérés arról, mi okozza ezt a jelenséget és azt, hogy a felsőoktatásban, az elit egyetemeken, az értelmiség körében az angol sokkal gyorsabban hódít teret, mint a német nyelv. Ugyanakkor a volt szocialista államok közül, azok esetében, amelyeknek német nyelvű szomszéd államaik vannak, Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Magyarország a fejlettebb határterületeken (nyugati határ) a német nyelv térhódítása, továbbra is, megelőzi az angolét.

E tény lényegét szerintem az adja, hogy az a diszkriminatív magatartás, ami a német nyelvet kísérte a második világháborús múltért, már régen véget ért (Még az UNESCO konferenciáin is kizárták a német nyelvet, holott korábban, több tudományterületen a német nyelv volt "a" nemzetközi összekötő nyelv.). Ugyanakkor az a pozitív hozzáállás, amit az új német értelmiség képviselt szinte egyedülállóan Európában és a világban a második világháborús saját bűnök feltárásában, sokat segített részint a közelebbi és távolabbi szomszédokkal való megbékélésben (Adenauer nyugati, Brandt keleti politikája), a német nyelv és kultúra újbóli elfogadtatásában és terjesztésében.

A rendszerváltás után hazánkban is elsősorban a német pártok alapítványai voltak aktívak és segítettek főleg a fiataloknak, és a szakembereknek "megtanulni", eligazodni az új demokráciában. E programok - nem fő célként - de nyelvi küldetést is teljesítettek. A CDU-KAS Stiftung a CSU-H.Seidel Stiftung: az SPD-F. Ebert Stiftung és az FDP-Neumann Stiftung fontos hozzájárulásai hazánk és sok egyéb volt szocialista állam demokratikus átmenetének.

150 éve még a főváros 80%-a beszélt németül és a többség németnek is vallotta magát.[8] Ez az idő természetesen elmúlt és a helyzet alapvetően megváltozott. A térség iránt globális politikája részeként, érdekei révén az USA tanúsított érdeklődést.

[8] Glatz Ferenc: Hét tézis az Európai Unióról és a nyelvekről Magyar Tudomány 2001. 7. szám 859-860. oldal

Ugyanakkor a mindennapok szintjén a német politika és a német értelmiség volt az, amely sok kis lépéssel segítette a térséget, így a Magyar Köztársaságot is. A határnyitás, a közös múlt nem múlt el nyomtalanul. Németország a legfontosabb gazdasági és kereskedelmi partnerünk, de jelentős a kapcsolatunk Ausztriával és Svájccal is. Ösztönzést jelentett a német nyelvtanulás területén a magyarországi német kisebbség körében felerősödött igény az anyanyelv és kultúra ápolására. Idegenforgalmunkban is német anyanyelvű a legtöbb idelátogató, így ezen a területen máig a német a legfontosabb idegen nyelv. A külföldi TV-csatornák közül a német nyelvűek a legkönnyebben és legnagyobb számban hozzáférhetőek, ugyanez a helyzet az írott médiában is. Ezek a tényezők jól tükrözik a német nyelv jelenlegi státuszát Magyarországon.

A térségben (nem csak hazánkban) a közös kisvállalkozások több mint 80%-a származik a "szomszédos" osztrák és a német területekről. *E térségben az angol mellett, megmarad a német nyelv (és kultúra) közvetítő, összekötő szerepe is*.

Magyarországon az átállás gyakorlatilag három év alatt történt meg. Az 1989/90-es tanévben még 928 000, az 1992/93-as tanévben már csak 200 000 diák tanult oroszul, míg a nyugati nyelvek aránya fordított. 275 000 és 975 000 volt. Azonban, amíg a német nyelv oktatása stagnált az első három év után, az angolé folyamatosan növekedett. Érdemes megemlíteni, egy tízéves nyelvi oktatási vizsgálat eredményét,[9] amely szerint oroszt döntően a roma diákok tanulnak, mivel számukra a legkisebb a választási lehetőség.
Az európai felmérések alapján, bár a mennyiségi mutatóink elfogadhatóak, a minőség területén nagy a lemaradás. Magyarország Európában a 4,6%-os nyelvtudási arányával csak Albániát előzi meg.[10] Még tovább ront a képen, hogy a felmérések szerint az érettségizők 90%-a nem rendelkezik használható idegen nyelvismerettel.

	1990/91	1993/94	1996/97	1998/99	1999/2000
Angol	23 922	30 502	34 935	36 772	36 480
Francia	2 494	3 394	3 797	3 506	3 828
Német	13 760	17 316	20 358	20 210	19 946
Orosz	7 275	4 226	2 696	1 966	1 569

4. táblázat:
Az idegennyelv-oktatásban résztvevők számának alakulása a magyarországi felsőoktatási intézményekben (a bölcsész- és a nyelvtanári szakok nélkül)[11]

[9] Magyar Nemzet 2000 XII. 9. 1. és 5. oldal
[10] Budapester Zeitung 2000/6 10. oldal
[11] Földes Csaba: Az idegen nyelvek oktatása, ismerete és használata Magyarországon a nyelvpolitika tükrében: Magyar Tudomány 2002/2.

Közel tíz év alatt az angolul tanulók száma több mint 50%-kal növekedett, hasonló volt a franciául tanulók növekedési aránya is, csak egy sokkal alacsonyabb bázisról kiindulva, a német nyelvet tanulók térnyerése szintén hasonló, csak itt a bázisadatok különbözősége miatt nőtt az abszolút különbség. Amíg az angol nyelv térnyerése gyakorlatilag folyamatos, addig a német nyelvé az elmúlt években stagnált. Angolul többen tanulnak a felsőoktatásban, mint a másik három nyelven együttvéve. Az oroszul tanulók száma ezen időszak alatt 80%-kal csökkent.
Magyarországon 1965 óta van lényeges változás az általános iskolai nyelvképzésben. Az alsó tagozatban az idegen nyelv és kultúra megszerettetésén, a szókincsbővítésen van a hangsúly, nyelvtant csak ötödik osztálytól tanulnak.

Jelenleg Magyarországon a NAT (Nemzeti Alaptanterv) szerint a 9-10. évfolyamon, ahol két élő idegen nyelvet kellene tanítani, 11% a nyelvórák aránya, így két idegen nyelvre jut heti négy óra. A heti 2-3 nyelvóra egy nyelv elsajátításához sem elég, különösen nem a most bevezetés előtt álló emeltszintű érettségihez, ami közép, illetve felsőfokú nyelvtudást ír elő. Ezért veszik igénybe nagy létszámban a nyelviskolákat, illetve fizetnek magánórákat, ami eleve esélyegyenlőtlenséget jelent, amit csak növel az a tény, hogy a nyugat-európai országokban a tanulók cserediákként sok országba eljuthatnak, ahol nyelvi környezetben gyakorolhatják a nyelvet.
A jelenlegi célkitűzés szerint a középiskolai tanulmányok végére az első nyelven el kellene jutni a középfokú nyelvvizsgáig és alapfokra a második idegen nyelven. Ennek esélyét csökkenti az iskolai nyelvoktatás általánosan alacsony hatásfoka, a tömeges nyelvoktatás és a pedagógiai hatékonyság hiánya. *Az iskola alapvetően nyelvvizsgára készít fel és nem a kommunikatív nyelvtudásra*. A négyes, ötösre érettségizettek kb. 20%-a képes sikeres középfokú nyelvvizsgát tenni. Az érettségin a bukás nyelvből szinte ismeretlen.

A helyzetet csak rontotta, hogy 2002-től a felsőoktatási intézmények csak egy nyelvvizsgát vesznek figyelembe a felvételihez (a hamisan értelmezett esélyegyenlőség jegyében). Vagyis az egyetemekre, főiskolákra felvételizők nincsenek arra ösztönözve, hogy szemben a korábbi évekkel, két nyelvvizsgával rendelkezzenek, mivel a második nyelvvizsgára már nem jár plusz pont.

A kevesek számára megengedhető, de így is meglepően nagy tanulói létszámaránnyal működő méregdrága nemzetközi, vagy a követségek, alapítványok Magyarországon működő intézményei megnehezítik a magyarországi továbbtanulást. Ennek oka, hogy ezen intézmények nem magyar tanterv szerint oktatnak, így a tananyag mennyisége, mélysége jelentősen eltér a magyar középfokú intézményekétől, a magyar felsőfokú intézmények felvételi elvárásaitól. Ezért

az ilyen középiskolában végzett diákoknak jelentős plusz felkészülésre van szükségük, bár az oktatás nyelvének magas fokú elsajátítása hosszú távon vitathatatlanul nagy előny.

1993. óta a diploma alapfeltétele a nyelvvizsga. Az új nyelvvizsga rendelet előírja, hogy már a záróvizsgák előtt be kell mutatni a nyelvvizsga bizonyítványt. A fiatalok 10-12 évi nyelvtanulás után nem tudnak középfokú nyelvvizsgát tenni, főleg a vidéki főiskolákon a diákok mintegy fele nyelvvizsga hiányában nem kaphat időben diplomát. A tények ellenére sok felsőfokú intézményben felszámolták a nyelvi lektorátusokat, csökkentették vagy megszüntették az ingyenes nyelvórákat. Ezzel szintén nőtt az esélyegyenlőtlenség.

Intézménytípus	**Angol**	**Francia**	**Latin**	**Német**	**Olasz**	**Orosz**	**Spanyol**	
nyelvet tanulók száma								**Összesen**
Tudományegyetemek	3 710	942	1 504	2 252	584	292	527	9 811
Műszaki egyetemek	4 647	488	3	841	136	98	212	6 425
Műszaki főiskolák	4 646	198	0	2 751	81	85	16	7 777
Tanárképző főiskolák	1 905	136	386	948	25	129	3	3 532
Tanítóképző főiskolák	2 974	434	0	2 079	179	130	4	5 800
Óvóképző főiskolák	404	0	0	444	0	48	0	897
Közgazdasági főiskolák	4 453	637	0	3 024	394	406	369	9 283
Művészeti intézmények	694	49	30	325	123	1	4	1 226
Agrártudományi egyetemek	2 547	179	178	1 951	105	108	34	5 102
Mezőgazdasági főiskolai karok	1 522	76	0	1 042	15	85	8	2 748
Orvostudományi egyetemek	1 232	80	966	288	28	20	24	2 638
Egészségügyi főiskolai karok	1 975	14	977	899	0	0	0	3 865
Hittudományi egyetemek	787	152	1 109	524	130	20	69	2 791
Hittudományi főiskolák	1 354	146	279	765	130	45	11	2 730
Alapítványi főiskolák	2 430	139	0	1 217	121	14	183	4 104
Katonai főiskolák	307	32	0	125	28	19	0	511
Magyar Testnevelési Egyetem	173	0	0	81	0	0	0	254
Államigazgatási Főiskola	201	69	0	107	0	0	0	377
Rendőrtiszti Főiskola	200	26	0	195	26	35	0	482
Zrínyi Miklós Nemzetv. Egyetem	318	31	0	88	16	34	0	487
Összesen	**36 480**	**3 828**	**5 432**	**19 946**	**2 121**	**1 569**	**1 464**	**70 840**

5. táblázat: Idegen nyelvet tanulók a magyarországi felsőoktatási intézményekben 1999/2000 (a bölcsész- és a nyelvtanári szakos hallgatók nélkül).[12]

[12] Földes Csaba: Az idegen nyelvek oktatása, ismerete és használata Magyarországon a nyelvpolitika tükrében: Magyar Tudomány 2002/2. 189. oldal

Az adatok jól mutatják azt a korábban már bemutatott helyzetet, hogy minél "elitebb" az oktatás, annál nagyobb az angol nyelv előnye. A fent nevezett intézménytípusok több mint felében senki sem tanult latinul, több mint egyharmadában senki sem választotta a spanyol nyelvet, az orosz nyelv iránti érdeklődés is gyakorlatilag megszűnt.

Az intézménytípusok 80%-ában van csak igény valamennyi nevezett nyelvre. Van olyan intézmény is, ahol már csak angol és német nyelvet oktatnak. (Magyar Testnevelési Egyetem, lásd 5. táblázat)

- A globalizáció által az idegen nyelvek ismeretére támasztott megnövekedett igényeket Magyarország nem tudta teljesíteni. A NATO tagság utáni években (1999. III. 12.) a lakosság nyelvtudása elmaradt a nyugat-európaitól, és az EU belépés küszöbén a nyelvi felkészítés még körvonalaiban is csak gyengén látszik.
- Megkésve, de elkészült egy, az országot átfogó, stratégiai nyelvképzési koncepció, és így az eredmények még belátható ideig jó esetben is csak részeredmények lehetnek. A nyelvtanulás célja Magyarországon – tévesen – a nyelvvizsga letétele, nem pedig a tudás megszerzése. A középiskolai jó jegyek nem jelentenek tényleges tudást, amit az érettségi környékén tett nyelvvizsgák sikertelensége is bizonyít.[13]
- A rendszerváltás előtt az orosz nyelvismeret nem volt elégséges, amit, utólag rá lehetett fogni a politikai érdektelenségre, a gyenge nyelvoktatásra, a motiváció hiányára. Jelenleg újra a kibúvókat keresik. Ma is igaz, hogy 10-12 év nyelvtanulás után még a középfokú nyelvvizsgát sem sikerül letenni. A főiskolások mintegy fele a nyelvvizsga hiányában nem kaphat időben diplomát. A nyelvoktatás színvonalának különbözősége miatt az alap, közép és felsőfokú nyelvoktatást nehéz egymásra építeni az oktatás folyamatában.

Véleményem szerint a magyar társadalom (a kor) sajátossága, hogy a nyelvtudás, hasonlóan az oktatás egészéhez, nem mély és alapos. A tudás szintje elmarad a visegrádi államokétól, döntően mennyiségi szemléletű, és nincs arányban a társadalom és a gazdaság valós fejlettségi szintjével. Komoly nehézségeket fog jelenteni, ha az érettségi része lesz a nyelvvizsga. Igen sok iskola ezt a mai körülmények közepette nem képes megoldani. Ez újra csak azt a

[13] Mire képes az iskolai nyelvoktatás Új Pedagógiai Szemle 1999. nov. 23-38. o. Szerk.: Szemere P.

negatív tendenciát fogja felerősíteni, hogy az oktatás célja nem a valós tudás, a nyelvhasználat megszerzése, hanem a nyelvvizsga követelményének a teljesítése lesz.
Ennek szemléletes elemzését adja az *Élet és Irodalom* c. folyóiratban Bazsa György[14]. Legfontosabb megállapításai, hogy a rendszerváltás óta a felsőoktatásba bekerülők aránya 10%-ról 30%-ra emelkedett és a tendencia, részint a korosztályi létszámok csökkenése miatt, folytatódni fog.

Ez a következtetés helyes és logikus, ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy a felsőoktatás színvonala (hasonlóan a középiskolai oktatás egészéhez) jelentősen lecsökkent, a színre lépett magán és egyéb (részint fizető) felsőoktatás színvonala az esetek egy jelentős részében igen alacsony. A 2002. évi felsőoktatási ponthatárok[15] nem egy esetben olyan alacsonyak, hogy az elit egyetemek fizető részére is be lehetett kerülni 66 ponttal, ami a színvonalas oktatás rovására megy.

- Ma az oktatás elválaszthatatlan a rendszeres továbbképzésektől, és egyre több területen, az aktív élet egész időtartamára igaz ez a megállapítás.
- Ma a tanulás (egyik) fő célja a diploma megszerzése, mely fontosabb, mint a valódi tudás, és ez is rányomja a bélyegét a felsőoktatás (egyik; gyengébb) részére.
- Az ismeretek alkotó alkalmazásának alacsony a társadalmi elismertsége.
- A magyar felsőoktatás nem tette (még) meg a szükséges lépéseket az EU normák (1999-es Bolognai Nyilatkozat) teljesítésére. E területen integrációkra és főleg komoly szemléletbeli változtatásokra lesz szükség.

Ma a felsőoktatás és ezen belül a nyelvképzés össznemzeti ügy kell, kellene, hogy legyen – politikai közmegegyezés alapján, átláthatósággal és a nyilvánosság teljes körű bevonásával – sok hasonló létfontosságú (vagy nagyobb) súlyú kérdéssel együtt. Nem szabadna, hogy négyévente állandó koncepcióváltáson menjen e folyamat keresztül. E kérdés (is) össztársadalmi kell, hogy legyen. A nyelvképzés mindaddig nem lesz össznemzeti ügy, ameddig:
- a nyelvtudás egy mennyiségi érték lesz és nem szemléletmód,
- a szakmai nyelvi ismeretnek és tudásnak nem lesz szakmai elismertsége, értéke,
- részben olyan személyek döntenek és intézkednek, akik maguk sem felelnek meg az elvárásoknak,

[14] Élet és Irodalom 2002. VII. 12. 12-13. oldal
[15] Népszabadság 2002. VII.20. 24-29. oldal

- a nyelvképzés anyagi, technikai és személyi feltételeinek biztosítása nem lesz kiemelt prioritású kérdés (miközben a külső feltételek és adottságok soha ilyen kedvezőek nem voltak).

A 2002-ben megalakult kormány jelentős lépéseket tett a magyarországi nyelvi képzés területén. A továbbiakban az ezzel kapcsolatos legfontosabb dokumentumokból idézek.

Az Oktatási Minisztérium 2003-ra összeállította a *Világ-Nyelv, az idegennyelv-tudás fejlesztésének stratégiája* című dokumentumot, melyben helyzetképet nyújt a hazai nyelvoktatás jelenlegi állapotáról, felvázolja a fejlesztési lehetőségeket és stratégiája céljait, melyek megvalósítása a Tempus Közalapítvány gondozásában elkezdődött. A Világ-Nyelv program a nyelvtanítás szinte egészét lefedi.

A programmal párhuzamosan elkészült a *Magyarország nyelvoktatás-politikai profilja, Országjelentés* című dokumentum az Európa Tanács Nyelvpolitikai Osztályának támogatásával - mely a Minisztérium megbízott szakembereinek munkája -, majd a dokumentum értékelése a *Nyelvoktatás-politikai arculat, Szakértői beszámoló: Magyarország* című dokumentumok.

A Világ-Nyelv az idegennyelv-tudás fejlesztésének stratégiája című dokumentum koncepciója, általános célja és alapelvei a következők:

- az idegen nyelvi alapképzést a közoktatás valósítja meg,
- esélyteremtés, a minőség javítása, innovatív fejlődés a lehetőségek megteremtésével,
- a tanórán belüli nyelvtanulás fejlesztésén túl a tanórán kívüli és az iskolán túli fejlesztés,
- az egész életen át tartó tanulás programjával esélyt nyújtani nemcsak a tanköteles korúaknak, hanem a felnőtteknek is,
- az informatika és a nyelvoktatás intézményes együttműködése.

Helyzetelemzésében a dokumentum megállapítja, hogy az elmúlt évtizedben a használható nyelvtanulás a munkahely megszerzésének és megtartásának elengedhetetlen feltételévé vált, ugyanakkor az európai összehasonlításban sem a fejlődés üteme, sem az elért szint nem megfelelő.

- A felsőoktatásban az első évre beiratkozott diákok közül csak 20% rendelkezett C típusú középfokú államilag elismert nyelvvizsgával 1997 és 2000 között.

- A szülők nyelvórákra költenek legtöbbet a fizetett különórák közül, a családi háttér szerepe meghatározó.
- A nyelvoktatás a világon mindenhol egyre korábbi időpontban kezdődik.
- A második nyelv elsajátításához kevesebb idő elegendő, mint az elsőhöz, intenzívebb kurzusokon eredményesebb és motiválóbb az előrehaladás.
- Ma már nincs nyelvtanárhiány, de jelentős a regionális, a település és iskolatípus szerinti különbség a tanárok képzettsége, szakértelme, általános pedagógiai és módszertani kultúrája tekintetében.
- A nyelvszakos tanárokból „túltermelés" van. 2001-ben 4105 nyelvszakos tanár végzett, de közülük kevesen helyezkednek el a közoktatásban. 2000-ben 8-10% volt a nyelvszakos diploma nélkül angolt vagy németet tanítók aránya.
- Az akkreditált továbbképző programokra kevés a jelentkező, előnyben részesítik a diplomát adó kiegészítő egyetemi képzést. Jelenleg a külföldi kiadók által szervezett továbbképző kurzusok a legnépszerűbbek.

A dokumentum célul tűzi ki:
- Magyarország felzárkóztatását az idegen nyelveket beszélő európai országok közé, ami azt jelenti, hogy minden közoktatásból kilépő tanuló tudjon egy, lehetőleg két idegen nyelvet, mely tudást felhasználva továbbtanulhat és munkát vállalhat, képes legyen nyelvtudását fenntartani, továbbfejleszteni és további idegen nyelveket megtanulni. Minden diáknak legyen lehetősége angolul tanulni.
- A pedagógusok rendelkezzenek magas szintű nyelvtudással, tudjanak szakirodalmat idegen nyelven olvasni, legyenek képesek felkészülni tantárgyuk idegen nyelven történő tanítására.
- Az iskola rendelkezzen idegen nyelvű forrásokkal pl. tan- és ismeretterjesztő könyvek, Internet, videó- és multimédiás anyagok, újságok, TV-műsorok.

A dokumentum nagy hangsúlyt helyez a korai oktatási programok kidolgozására, az életkori sajátosságoknak megfelelő nyelvtanítási módszerek elsajátítására és a tanítók, nyelvtanárok és nem nyelvszakos pedagógusok nyelvtudásának emelésére, ezzel a tanári szakma általános presztízsének javítására.

Magyarország nyelvoktatás-politikai profilja Országjelentés 2002 szeptemberi dokumentuma 1.4.3. A tartalmi szabályozás alfejezetében rögzíti a *Nemzeti alaptanterv* (NAT)

(130/1995. X. 26. Korm. rend.) az iskolai mozgástér számára a műveltségi területek körülbelüli százalékos arányát adja meg, mely alapján az iskolák elkészítik saját pedagógiai programjukat, ennek részeként az óratervüket és helyi tantárgyi tanterveiket. A NAT az anyanyelv és az élő idegen nyelv műveltségi területeiben százalékban kifejezhető arányokat érvényesít.

A NAT az élő idegen nyelvre 5-6. évfolyamon 11-15%-os, 7-8. évfolyamon 9-12%-os, 9-10. évfolyamon 9-13%-os arányt javasol.

A Kerettanterv (28/2000. IX. 21. OM rendelet a kerettantervek kiadásáról és bevezetéséről) a Nemzeti alaptantervre épül, órakeretében kötelező és szabadon felhasználható időkeretet különböztet meg az iskolai mozgástér számára. Műveltségterületek helyett tantárgyi megosztást ad. A kerettanterv az idegen nyelv helyzetét – a fokozott társadalmi igényekhez képest – továbbra is alacsony szinten, legkevesebb heti 3 órában rögzítette. A 4. évfolyam előtti oktatást ez sem tette általánossá, viszont a 12 évfolyamig minden iskolatípusba, azaz újként a szakképzésben is, bevezette az idegen nyelvet, a 9-12. gimnáziumi évfolyamon pedig két nyelvet. A nyelvek megválasztása továbbra is intézményi hatáskör, kivéve a középfokú felnőttoktatást, ahol heti 3 órában angol vagy német oktatást írnak elő. A kerettanterv nyelvi tartalmi követelményeinek és követelményszintjeinek kidolgozásakor az Európa Tanács által kidolgozott „A nyelvtanulás, nyelvtanítás és nyelvi értékelés közös európai referenciakeretei" szolgálnak alapul.

A Magyarország nyelvoktatás-politikai profilja Országjelentés című dokumentuma rávilágít, hogy bár a tartalmi szabályozás lehetővé teszi a nyelvtanulás 11 éves kor előtti elkezdését, de nem teszi szükségessé. A fenntartó belátásán és gazdasági helyzetén is múlhat a korai kezdés, amelyben nyelvileg és metodikailag jól felkészült pedagógusok kellenek. A törvényi szabályozók lehetővé teszik 2 idegen nyelv tanulását, de a Nemzeti Alaptanterv csak egyet ír elő. Ezért a fenntartó csak egy idegen nyelv tanulására köteles lehetőséget biztosítani. Feszültség van tehát a tanuló jogai és a fenntartó kötelezettsége között (C. 9.) …Kevés a ritkábban tanult és tanított nyelvek tanárainak a száma, valamint, hogy a szülők és tanulók érdeklődése még mindig csak két domináns nyelvre (angol, német) korlátozódik (C. 10.)…

A középiskola felsőbb évfolyamain elvileg biztosított a korábban tanult nyelvek további fejlesztése. Kialakult egy rossz gyakorlat, miszerint az államilag elismert középfokú nyelvvizsgát tett diákokat felmentik a középiskolai nyelvtanulás alól. 10-11-12. osztályban már gya-

kori, hogy nem járnak nyelvórára a sikeres vizsgát tett diákok, mert az iskola sem folytatási lehetőséget, sem újabb nyelv tanulásának lehetőségét nem biztosítja. (C. 11.)…

Magyarországon sajnos a határmenti soknyelvűségből és sok-kultúrájúságból (multilingvizmus-multikulturalizmus) eredő áldásos helyzetet nagyon kevés településen használják ki arra, hogy a szomszédos ország nép nyelvével és kultúrájával ismerkedjenek meg először a gyerekek…

Elkészült „A nyelvtanulás, nyelvtanítás, nyelvi értékelés közös európai referenciakerete" magyar fordítása és továbbképzés-sorozat indult az abban rejlő szemlélet, valamint a portfolióhoz (Európai Nyelvi Napló) kapcsolódó pedagógiai filozófia átadása céljából. Magyarországon meg van a nyelvoktatás-politikai szándék arra, hogy az európai értékelési rendszer értelmében végezzék munkájukat a nyelvtanárok. (G. fejezet)

A dokumentum a feladatok között említi a következőket:

- a nyelvi képzés feltételeinek biztosítása (csoportlétszám, tanterem, felszereltség, tananyagellátottság, pedagógusképzés, továbbképzés),
- készség és kommunikáció-központú nyelvi képzés erősítése,
- szaknyelvi képzésben a nemzetközi munkaerőpiac általános elvárásainak megfelelő szakmai nyelvek és készségek oktatásának erősítése, a nemzetközi szakmai együttműködési projektek nyelvi sajátosságainak, kommunikációs technikáinak figyelembevétele,
- az ön- vagy átképzésre való igény kifejlesztése és ezek feltételeinek biztosítása,
- ki kell dolgozni egy dokumentumot, mely tartalmazza a szakmai kritériumoknak és az adott piaci követelményeknek megfelelő kínálatot, pályázati rendszert, és az állami nyelvvizsgától eltérő, de államilag elismert nyelvi tudásmérő vizsgák akkreditációját.

1. 6. Kitekintés az Európai Unióhoz tartozó országok nyelvi ismeretére

A kérdés más aspektusát elemzi Glatz Ferenc[16]. Miközben – feltartóztathatatlanul és megállíthatatlanul – zajlik a globalizáció, ennek részeként a kulturális globalizáció az infor-

[16] Magyar Tudomány 2001/7. szám 853-860. oldal "Hét tézis az Európai Unióról és a nyelvekről. Lingua francák, regionális lingua francák, anyanyelvek és a német nyelv."

mációs forradalom, a kulturális kommunikáció eszközeinek a forradalma, aközben kialakulnak az érintkezéskultúra új formái. A jövő kérdése a "nagy kérdés", hogy milyen nyelvek lesznek Európában a közösen használt „fő" nyelvek. Milyen legyen Európában a nyelvképzés, az utóképzés rendszere és a folyamat koordinálása. A NATO-tag és az EU államaiban élő embereknek, "egyedeknek" saját kulturális és érzelmi világuk van. Glatz Ferenc megítélése szerint az Európai Unió jelenlegi kultúrpolitikájából hiányzik egy valódi, hosszú távú humánpolitikai koncepció.

Glatz Ferenc megállapítja, hogy "Európa 19-20. századi emelkedésének egyik titka a színvonalas oktatás- és kultúrpolitika kiépítse volt." Jelenleg az Európai Unió költségvetéséből mintegy 5%-ot fordít kultúrára, képzésre és oktatásra, ezen belül, bár napirenden van a nyelvi képzés, a nyelvek kérdése, ezek aránya elenyésző. (Miközben a közös agrártámogatásra megy el a kiadások 50%-a!)

Glatz szerint a folyamat nem tartható fenn hosszú távon, hiszen a 21. század a globalizáció százada lesz. Tanúi vagyunk és leszünk a "műveltséganyag" modernizálódásának, valamint az egész érintkezéskultúra átalakításának. Ebben a világversenyben nincs esélye annak, aki nem tanulja meg, ismeri meg a modern információs technikát és nem képes elsajátítani az új érintkezéskultúra alapelemeit. Ahhoz, hogy a folyamatnak egy kis nép részévé válhasson, és az új globális tudásanyaghoz hozzáférhessen, hogy az EU polgár az EU határain belül munkát vállaljon szükséges a világnyelv vagy világnyelvek ismerete.

Mivel a világ vezető politikai, gazdasági, pénzügyi, katonai hatalma az Amerikai Egyesült Államok és a kereskedelem, a diplomácia, a tudomány, az informatika nyelve az angol (a NATO egyik hivatalos nyelve is) "jelenleg az angol látszik az egyetlen világnyelvnek". Ugyanakkor Glatz szerint az Európai Unió állampolgárai akkor lesznek képesek legjobban érvényesíteni a jogaikat, ha az EU nyelvei közül legalább kettőt elsajátítanak.

Az Európai Unióban végbement sikeres integráció megnövelte az idegennyelv ismeret szintjét, bár a tagállamok között jelentős különbségek továbbra is fennállnak.

Az idegennyelvtudás változása az EU-államokban 1990 és 1998 között*

	Angol		Francia		Német		Spanyol	
	'90	'98	'90	'98	'90	'98	'90	'98
Ausztria	x	50	x	8	-	-	x	3

Belgium	32	41	32	38	18	14	3	3
Dánia	68	77	7	10	45	49	2	3
Finnország	x	49	x	3	x	13	x	1
Franciaország	26	32	-	-	9	9	12	11
Görögország	25	38	6	7	4	5	1	0
Hollandia	62	77	14	15	55	59	2	2
Írország	-	-	14	12	3	4	2	1
Luxemburg	37	45	86	86	88	77	4	4
Nagy-Britannia	-	-	16	14	6	5	2	2
Németország	34	41	8	11	-	-	1	3
Olaszország	18	27	16	19	3	3	2	4
Portugália	23	21	23	18	2	2	7	7
Spanyolország	10	17	9	8	1	1	-	-
Svédország	x	75	x	5	x	24	x	4
EU-átlag	23	31	11	12	7	8	5	4

6. táblázat * Az adott idegen nyelven beszélők aránya a lakosság százalékában.
x = Még nem volt EU-tag.
Forrás: Eurobarométer[17]

A táblázatból kitűnik, hogy a vizsgált időszakban az idegennyelv tudás az összlakosság (és nem csak a diplomások) körében számottevően növekedett. Az EU-ban átlagosan a lakosság 45%-a beszél legalább egy idegen nyelvet. Ugyanakkor ez az arány az 55 évnél idősebbek esetében csak 28%, míg a 15-24 évesek esetében 67%.

Luxemburgban lényegében mindenki beszél második nyelvet (bár ez döntően a francia és a német), míg csaknem hasonló a helyzet Hollandiában, Dániában és Svédországban, ahol ez az arány mintegy 80%. Gyenge a spanyol, a portugál és az ír teljesítmény, a legutolsó helyen pedig a britek állnak, összesen 21%-kal, de azzal a helyzeti előnnyel, hogy náluk az angol az anyanyelv. (Az EU polgároknak csak 16%-a angol anyanyelvű). Portugáliában az angolul beszélők aránya 2%-kal, a franciául beszélők száma 5%-kal csökkent.

A táblázat azt is jól tükrözi, hogy a meghatározó nyelv az angol. 8 év alatt csaknem 50%-kal nőtt az angolul tudók aránya, stagnál a francia[18], a német és a spanyol nyelvismeret, de főleg az utóbbi, eltekintve a két szomszéd államtól (Franciaország és Portugália) eljelentéktelenedett. A német nyelv igazi "szerepe" a szomszéd államokban van, de itt növelő tényezőként fognak a belépésre váró transzformációs államok szóba jönni.

[17] HVG 1999. aug. 28. 62. oldal Kocsis Györgyi: Nyelvtudás az Eu-ban
[18] A francia hivatalos politika, gyakorlatilag nem hajlandó figyelembe venni az angol nyelv (további) térnyerését és a francia nyelv stagnálását, térvesztését. Ez ellen minden lehetséges fórumon fellép (Lásd pl. Legyen Európa nyelve a francia! Magyar Nemzet 2002. II. 25. 6. oldal) Azt sem hajlandó tudomásul venni, hogy a NATO gyakorlatilag egy nyelvűvé vált.

Hasonló megállapítást tartalmaz egy másik felmérés is.[19] Megállapítja, hogy a legtöbb szakember a többnyelvűség elvét hirdeti, "Annak eldöntése, hogy mely nyelvet tanítunk, részben politikai megfontolások függvénye.". A vita egyik kérdése, hogy az oktatás a kis nyelvek védelmének a szempontjai, vagy pedig a pragmatizmus jegyében történjék-e? Lényegi megállapítása a tanulmánynak, hogy minden nyelvhez tartozik egy kultúra és ez is nagymértékben segítheti a nyelvtanulást. (A tanulni szándékozó azonnal közel szeretne kerülni az adott idegen nyelvi kultúrához.)

Ugyanakkor az idegen nyelvek fontosságának növekedésével egyidejűleg hatványozott szerepet kap az anyanyelv. Ezen kezd szinte minden ember beszélni, tanulni és magas szintű idegen nyelvtudás is csak akkor lehetséges, ha magas szinten ismeri és beszéli valaki az anyanyelvét is.
(Többszöri budapesti útjain volt szerencsém beszélgetni Gróf Kielmansegg tábornok úrral, a NATO Közép-Európai Fegyveres Erőinek volt parancsnok-helyettesével, aki büszkén mesélte, hogy családjában 2-3-szor annyi német szót beszélnek, mint egy német átlagcsaládban és csak így lehet valóban differenciáltan fogalmazni.)

A kisebbségi nyelvek társadalmi elismertségének növelése ösztönözhető erő lehet a kisebbségi nyelvet beszélők számára az anyanyelv magas szintű elsajátítására, kultúrája ápolására. A nyelvi hasonlóság megkönnyítheti a nyelvtanulást, szintén motiváló erő lehet.

Ugyanakkor a táblázat is jól mutatja, hogy a nyelvtanulás egyik – ha nem a legfontosabb – motivációja a földrajzi (geopolitikai) helyzet. Spanyolország körül a spanyol nyelvet sokkal többen beszélik, mint az EU más térségeiben és hasonló a helyzet a francia és a német nyelvvel is. A kivétel az angol nyelv, amelynek térnyerése (Portugália kivételével) általános folyamattá vált. Már ebből a tényből is következik az angol nyelv prioritása. Ugyanakkor bizonyos esetekben szóba jöhetnek "egzotikus" nyelvek is. A Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetemen, ahova a diákok magas százaléka jön kettő vagy több nyelvvizsgával, szívesen választják pl. az arab nyelvet.
Ugyanakkor az egyébként kiváló *Földes tanulmány* bizonyos megállapításai számomra elfogadhatatlanok.

	H	PL	RUS	F	NL	J	USA
Angoltudás (%)	87	84	77	98	100	99	100

[19] Európa Tanács kiadványa: Studies Union, Office for Official Publications of the European Communities 1997 Luxemburg

Némettudás (%)	69	84	46	47	97	67	67

Forrás: Földes i.m.
7. táblázat: A kutatók nyelvismerete az egyes országokban

Nem hiszem, hogy a magyar kutatók 87 és 69%-a beszél angolul és németül. Amíg a lengyel, orosz, japán és francia adatokban legalább is kételkedem, az USA adatait, miszerint 67%-os a német nyelvtudás lehetetlennek tartom. Kizárt, hogy az USA kutatóinak 2/3-a beszél németül, hiszen nincs is erre ráutalva.

Azt a dilemmát, hogy a sikeres nyelvtudás még a nyugati térségben sem teljesen megoldott, jól szemlélteti, hogy az EU 1997. IX. 18-21. között e kérdésről konferenciát hívott össze Luxemburgba "Korai nyelvtanulás és utána?" címmel. E konferencián hitet tettek a címben megfogalmazott cél a korai nyelvtanulás elmélete és gyakorlata mellett.[20]

Ha az EU-t /NATO-t/ nyelvi szempontból elemezzük, és eltekintünk az angol (anya)nyelvű államoktól, akkor az elénk táruló kép különös, de elemezve logikus. A skandináv térségben /Svédország, Norvégia, Dánia/, a nyugat-európai "belső mag" államaiban: Belgium, Luxemburg, Hollandia, Németország és Észak Amerikában Kanada (hogy mennyiben angol és mennyiben francia anyanyelvű az egy másik kérdés) esetében az egyetemet végzettek gyakorlatilag 100% tud, beszél angolul. Ugyanez igaz a tisztikarokra. Az angol nyelv elsajátítása az érettségiig megtörtént, a felsőoktatásban csak szaknyelv oktatása folyik. Ezen államok esetében tehát az angol nyelv ismerete, mint a NATO egyik hivatalos nyelve, semmilyen számottevő problémát nem jelent. E térségen kívül viszont igen. Franciaországban – a hivatalos adatok szerint – mind az egyetemet végzettek, mind a tisztek mintegy 70%-a, Olaszországban a diplomások 70%-a, a tisztek 60%-a beszél angolul. Görögországban ez az arány 60 és 55%. Vagyis ezen államok esetében a diplomások valamivel nagyobb /vagy ugyanakkora/ része beszéli az angol nyelvet, de ez már nem általános, mint a korábban megnevezett államok esetében. A spanyol és portugál diplomásoknak is mintegy 60-65%-a tud angolul, míg a tiszteknél ez az arány valamivel kisebb. Speciális a török helyzet két szempontból is. Először is a fiatalabb tisztek mintegy 80%-a beszéli az angol nyelvet, míg ez az idősebb tisztek esetében alig 30%. Az egyetemet végzettek mintegy 80%-a beszél angolul, és ez az egyetlen állam, az általam vizsgáltak közül, ahol a tisztiiskolában is folyik angol nyelv /nem (csak) szaknyelv/ oktatása.[21]

[20] Bérces Judit: Korai nyelvtanulás és utána…? Új Pedagógiai Szemle 1998. április 85-87. oldal
[21] Dr. Nógrádiné Kiss Magdolna: Interjú Manfred Tietje ezredes úrral, az NSZK volt katonai attaséjával

Igen érdekes az osztrák gyakorlat is.[22] Az angol nyelv megtanulása súlyos problémát jelentett az 1960-as években. A katonai akadémián 1 főállású (!!!) nyelvtanár volt, a többi külsős óraadó.

A fejlődés következő állomásaként 1996-ig az elmaradt igényeknek megfelelően mintegy 25 nyelvtanárral hármas célt hirdettek meg:

- nyelvképzés,
- tolmács képzés,
- fordító képzés.

A végrehajtást segítették a csapatoktól beérkezett igények és kritikák. 1996/97-től már új minőséget ért el az osztrák nyelvképzés. Ezen évektől kezdve a nyelvoktatásban az igényeket a prioritásoknak megfelelően kellett teljesíteni: A mennyiségi képzés mellett teret nyert a minőségi képzés. Minden külföldi kihelyezés szükséges, de nem elégséges feltétele lett a nyelvismeret. "Fő" nyelvvé az angol vált. (Ugyanakkor egyre nagyobb teret nyert a német, mint idegen nyelv oktatása az Ausztriában tanuló külföldi tiszteknek). Az angol nyelvképzés korábbi hármas célját megtartva továbblépett a minőség irányában. Pontosan rögzítették, milyen beosztásra, milyen nyelvismeret van előírva.

A nyelvoktatásban az angol nyelv abszolút prioritása mellett lényegi, minőségi változások mentek végbe a latin és a szláv nyelvek oktatása területén is. Itt is, az angolhoz hasonló nyelvi igényekkel dolgoztak.

A nyelvoktatás minőségi végzésének feltételei mára már adottakká váltak. Létrejött a Nyelvképzési Intézet, az Akadémián belül, egy koordináló és három nyelvcsoport részleggel, 50 főállású tanárral. Évente mintegy 60 nyelvi kurzus van az Akadémián, kb. 1000 résztvevővel. A jelenlegi cél a kurzusok számát megháromszorozni és a hallgatók számát megnégyszerezni. A nyelvvizsgákon az 1;2;3;4-es követelményt kell teljesíteni. E követelmény: beszéd, megértés, olvasás, írás. Az érettségi adja a 2-est, a "folyékony" kategória a 3-ast, és a perfekt a 4-es szintet. Minden fontosabb beosztásban lévő számára a 3,5 szint az előírás. A vezérkari tanfolyamra 4-as szint alatt nem lehet jelentkezni. Az oktatás nyelve az angol. Ezzel Ausztria gyakorlatilag utolérte a NATO angol nyelvileg 100%-os államait.

Összességében elmondható, hogy Ausztria hasonló problémák előtt állt, mint a Magyar Köztársaság, de e kérdést gyorsabban és jobban oldotta meg, mint mi. Az alapvető különbségek között legalább egyet, az anyagi lehetőségek különbözőségeit azonban ki kell emelni.

[22] Interjú E. König tábornok úrral, a Landesverteidigungsakademie korábbi parancsnokával (Bp. 2002. II.23.)

Számomra a leírtakból az a legfontosabb általánosítható megállapítás, hogy amíg a NATO korábbi tagállamaiból az egyetemet végzett értelmiségiek esetében a nyelvtudás nagyobb, vagy egyenlő a katonatisztekével, addig Magyarország esetében éppen fordítva van. A tisztek nyelvismereti szintje magasabb, mint általában a diplomásoké.

A korábbi megállapításokat támasztja alá a The Economist elemzése is.[23]

[23] The Economist 2001. február 22. Eurobarométer adatai

A 16.000 megkérdezett EU állampolgár több, mint 40%-a nyilatkozott úgy, hogy "tud" angolul. Ugyanakkor az EU állampolgárainak 16%-a angol anyanyelvű, és az állampolgárok fele beszél angolul. A megkérdezettek 69%-a (még a franciák esetében is 66%) nyilatkozott úgy, hogy mindenkinek kellene beszélnie angolul. Ezen vizsgálatok alapján (is) egyértelmű, hogy a NATO, EU valódi összekötő nyelve csak az angol lehet.

Az EU adatait összevetve a magyar helyzettel szintén érdekes kép bontakozik ki előttünk.[24] E szerint Magyarországon "a 18 évesnél idősebbeknek csak 29%-a beszél a magyar mellett valamilyen más nyelvet… a 18-39 évesek között már 40% az idegen nyelvet beszélők aránya". Ez az adat alig marad el az EU átlagától. Amíg azonban az EU polgára számára az angol nyelv, mint összekötő nyelv elfogadható, sőt lassan trivialitássá válik, addig a többség számára egy – az angolon kívüli – újabb idegen nyelv elsajátítása már nem szükséges, mivel az állampolgárok nagy részének az anyanyelve (francia, német, spanyol) önmagában is világnyelv.

Az EU statisztikái alapján (Lásd a 6. táblázat) a legjobban Luxemburg "áll", hiszen 86% franciául, 45% angolul, 77% németül beszél, a dánoknál az arány 77% angol, 49% német és 10% francia nyelvismeret. A középmezőnyben vannak a németek 41% angol, 11% francia, (de a diplomásaik gyakorlatilag 100%-a beszél angolul), és a franciák 32%-a rendelkezik angol nyelvismerettel. A "gyengéknél" számomra kétséges az írek kezelése, hiszen náluk nem az angol az anyanyelv, és ha ezt a tényt a felmérés elfogadná, teljesen más lenne a helyük az EU mezőnyében.

[24] Bonifert Mária: Nyelvvizsga és diploma, Népszabadság 2002. IV. 3. 28. oldal

E statisztikákra azért tartottam érdemesnek visszatérni, mivel a korábban ismertetett Földes Csaba anyagban (Az idegen nyelvek oktatása, ismerete és használata Magyarországon – a nyelvpolitika tükrében) a volt szocialista államokról vannak hasonló adatok. (Lásd 1. táblázat)

A szlovének 31% angolul, 30% németül, 3% franciául, a horvátok (24%; 16%; 2%) a csehek (16%; 33%; 2%) beszél, vagyis nincs igazi lemaradás az EU mögött. A francia nyelv elmaradása a másik kettő mögött látványos, a spanyol nyelvet gyakorlatilag nagyon kevesen beszélik. Az angol és német nyelv pedig (31+24+16) (30+16+33) a maguk összességében 71 és 79%-ával csaknem egyenlő arányban szerepel. 71%: 31% a
szlovákoknál, 24% a horvátoknál és 16% a cseheknél. 79%: 30% a szlovákoknál, 16% a horvátoknál és 33% a cseheknél. Itt válik igazán érzékelhetővé, hogy a keleti bővítés (NATO, EU) a német nyelv, a kultúra és a gazdaság felerősödését jelenti a francia és az angol nyelvvel szemben.

Ha a vizsgálódást tovább folytatjuk, és kritériumként továbbra is csak a nyelvismeretet vesszük figyelembe, úgy

- Oroszország (23%; 12%; 3%),
- Szlovákia (12%; 19%; 2%) és
- Lengyelország 11%; 13; 0%) következnek.

A három államból kettőben vezet a német nyelv, és összességében 46:44 az angol nyelv előnye, de kizárólag az orosz statisztikai adatok miatt. Vagyis a későbbi bővítési köröknél sem fog ez a helyzet rövid távon, lényegileg módosulni.

Összegezve: Az első fejezetben a gazdaságban és a biztonságpolitikában bekövetkezett változások hatását elemeztem a nyelvtanulási és nyelvtudási igények alakulására a XX. században. Lényegesnek tartottam kiemelni a nyelv és a gazdaság összefüggéseit; az anyanyelv jelentőségét az idegen nyelvtanulás szempontjából a globalizáció korában; a rendszerváltás után megváltozott prioritásokat a magyarországi idegen nyelvismeret és képzés területén. Következtetéseket vontam le a volt szocialista államok nyelvismeretének helyzetéről; az idegen nyelvek ismeretéről Magyarországon, valamint kitekintést tettem az Európai Unióhoz tartozó államok idegennyelv-ismeretére.

II. FEJEZET
A NYELVKÉPZÉS HELYZETE
A MAGYAR HONVÉDSÉGNÉL

2. 1. A nemzetközi helyzet átalakulásának és a társadalmi, gazdasági és politikai változások hatása a Magyar Honvédségre a megváltozott elvárások tükrében

A nemzetközi helyzet gyors változása; a NATO római értekezletének határozatai, a PfP (békepartneri) program beindulása, a volt szocialista államok zömének "nyitása" a nyugat irányába, és a nyugat nyitása kelet felé, mind-mind az új helyzetet jellemezték és egyben jelképezték. Ugyanakkor mindkét félben éltek illúziók.

A volt NDK (neue Bundesländer) az NSZK-ba való becsatlakozástól az azonnali gyors életszínvonal-növekedést, a szabad utazást várta, és nem azt, ami bekövetkezett: a munkanélküliség drasztikus növekedését, egy új világhelyzetben az "Ossi-Wessi" kategóriák megjelenését, ennek az összes következményével együtt, és a piacgazdaság olyan teljes körűvé válását, ahol a helyzeti előnnyel, jogi ismeretekkel és főleg tőkével rendelkező "nyugat-német" befektetővel szemben a helyiek esélyei igen csak korlátozottak voltak. Hasonló folyamat játszódott le a hadseregen belül is. Az NVA mintegy 172.000 fős létszámából kb. 3.000 főt, döntően a hiányzó tiszthelyetteseket vette át a Bundeswehr. Jelenleg, 13 évvel a német újraegyesülés után, Németország két része között érdemben nem csökkent le a különbség, és a legkülönbözőbb programok, melyekkel átlagosan évi 200 milliárd DEM-et pumpáltak be az új tartományok vérkeringésébe, nem hozták meg az elvárt eredményt.

Sok szempontból hasonló helyzet adódott a többi volt szocialista állam, így hazánk számára is. A mi történelmi előnyünk és egyben hátrányunk az volt az egykori NDK-val szemben, hogy nem volt egy idősebb, sikeres testvér, mint az NSZK. A magyar illúziók közül talán a legfontosabbak a következők voltak:

– A lakosság reménye az életszínvonal gyors növekedésére. A valóságban a magyar életszínvonal 1867, a kiegyezés óta, a fejlett nyugat-európai államok életszínvonalának a 43%-án állt. [25] Ezt a különbséget érdemben soha nem tudta lecsökkenteni jelentősen.

[25] Lásd erről részletesebben Magdolna N. Kiss "Some connections of Economic Security and Economic Strategies" AARMS Volume 1, Issue 1 (2002) 75-83. oldal

1990-re a különbség még mindig 100:40-hez volt, de ettől kezdve a volt szocialista gazdaságok gyors szétesési folyamatával a helyzet tovább romlott. 2000-re csak a legszerencsésebb, legfejlettebb államok érték el a 10 évvel korábbi színvonalukat. Ilyen lett a Magyar Köztársaság is. Ezzel azonban, miközben Nyugat-Európa évi átlagban 2%-kal, az USA 4%-kal fejlődött, történelmi lemaradásunk tovább növekedett. A lakosság reménye a nyugati életszínvonal elérésére szertefoszlott, a társadalmi különbségek, ezek összes következményével egyetemben, növekedtek.

- A politika reménye a gyors nyugati segélyekre, a NATO és EU csatlakozásra szintén, döntően, illúzió maradt. Bár az NSZK-val a kapcsolatok a német újraegyesítés után még 10 évig valóban igen sikeresek voltak és minden támogatást megkaptunk, de az új világhelyzetben a német politika egésze számára a magyar politika veszített jelentőségéből. A határnyitás "előnye" 10 év után megszűnt, a lehetőségeket nem sikerült teljes mértékben kiaknázni.

- A NATO és EU csatlakozásnál a politikai és gazdasági realitások voltak a döntőek és a 90-es évek első felében még sejteni sem lehetett a belépés pontos idejét. Ami egyértelmű volt, hogy minden nehézség ellenére a NATO belépés lesz az egyszerűbb és időben a közelebbi, valamit az, hogy a belépésnél a döntő, meghatározó az Amerikai Egyesült Államok politikája és akarata lesz. Az NSZK kezdeményezése a bővítésre, (Rühre védelmi miniszter), csak az egyik fontos előzmény volt, de nem a döntő fontosságú lépés.

- A lakosság vágya a fejlett demokratikus, nyugaton sikeresen működő intézményrendszerre szintén, részint illúzió maradt. Ez is csak egy hosszabb folyamat eredményeként érheti el azt a hatékonyságot, ami ma az EU és NATO fejlett államaiban adott.

A nemzetközi helyzet alakulásánál a Magyar Köztársaság szempontjából kiemelt jelentősége volt a szomszéd országokban, a visegrádi államokban, a volt Szovjetunióban és az egyes nyugati tőkés erőközpontokban bekövetkezett változásoknak.

Ami a szomszéd államokat illeti, Magyarország helyzete a rendszerváltás után lényegesen módosult. A velünk határos államok közül mindössze Ausztria és Románia államhatárai nem változtak meg, míg a Szovjetunió területén az utódállamok sora jött létre és így új ÉK-i szomszédunk Ukrajna lett. Déli határunkon Jugoszlávia helyén a belső krízis és a polgárháború következményeként három új szomszéd állam jött létre: Szlovénia, Horvátország és Szerbia

és Montenegró. Északi határunkon Csehszlovákia szétesése után az új szomszéd a Szlovák Köztársaság lett. Mindez azt jelentette, hogy öt helyett hét állammal lett határos a Magyar Köztársaság úgy, hogy államhatáraink nem módosultak. Amíg a rendszerváltásig csak Ausztria volt kisebb, mint hazánk, addig az új helyzetben Szlovákia, Szlovénia és Horvátország területe is jelentősen kisebb hazánknál. Kis Jugoszlávia nagyságrendileg hasonló, Ukrajna természetesen meg sem közelíti a volt Szovjetunió potenciálját. Az új helyzet jellemzője, hogy a Magyar Köztársaság a balkáni háborúk miatt válságövezettel határos és a hét szomszédból hárommal a kapcsolataink egyes területeken problematikusak. (Kis-Jugoszlávia, Szlovákia és Románia)

A Visegrádi államok, Lengyelország, Csehország, Szlovák Köztársaság és hazánk együttműködése szintén nem tökéletes, bár e négy állam stratégiai érdekei alapvetően egybeesnek, a taktikai kérdésekben gyakori az ellentét, a gazdasági együttműködés pedig még az objektíve adott lehetőségekhez képest is elmarad a várakozástól.

Hazánk számára alapvető fontosságú volt a kapcsolatok rendezése a mindenkori orosz vezetéssel. A 2002. májusában kormányra került erők e cél elérését tekintik egyik legfontosabb külpolitikai feladatuknak. A Magyar Köztársaság számára kiemelt jelentőséggel bír a kapcsolatok alakulása az Amerikai Egyesült Államokkal, mint a ma létező egyetlen szuperhatalommal és a Németországi Szövetségi Köztársasággal, mint az európai térség vezető hatalmával. Bár a kapcsolatok e két állammal a ’90-es évek második felében hullámzóan alakultak, a jelenlegi helyzetben elértük azt, ami reálisan elérhető volt.

2. 2. A nyelvképzés helyzete a Magyar Honvédségben a rendszerváltáskor

A hadsereg helyzete speciálisan alakult. Amíg a “civil” élet sok területén lehetséges volt, vagy legalább is annak tűnt egy “totális” kádercsere, az itt lehetetlennek bizonyult.[26] A történelem szinte valamennyi nagy fordulópontján, időlegesen megtartották a volt hadsereg egy részét. Nyilvánvaló volt, hogy a hadsereg nem lecserélhető. Egy tiszt képzése és “beérése” olyan időintervallum, amitől eltekinteni nem lehet. Ugyanakkor a bennmaradt tisztek nagy részének a megváltozott szakmai minőségi követelményeken túl komoly erkölcsi, etikai és tudati meg-

[26] Amikor K. Adenauert megkérdezték, 1955-ben a Bundeswehr létrejöttekor, miért a “régi” tábornokok vannak az elõtérben, így válaszolt: “Szövetségeseink nagyon csodálkoznának, ha 20-30 éves tábornokaink lennének” Lásd részletesen K. Adenauer: Erinnerugen: II. kötet 1966 Deutsche Verlags – Anstalt GmbH. Stuttgart 356-364. oldal.

terhelést jelentett a megváltozott célokat feltétlenül, fegyelmezetten és tisztességesen szolgálni.

A polgári vezetők, akik megfeleltek a pártpolitika igényeinek, nem tudtak megfelelni a szakmai követelményeknek. Így részint az 1990-94, de főleg a későbbi, 1998-2002 közötti időszak tanulsága volt, hogy a civil-katonai kapcsolatok sikeres működésének egyik alapfeltétele a civilek hozzáértése, képzettsége. E nélkül a rendszer jól nem, csak gyengén működhet.

A Magyar Honvédségnek a rendszerváltás után alapvetően más feladatot kellett teljesítenie, mint a korábbi Magyar Néphadseregnek. A korábbi hadsereg, bár más mértékben, mint a legtöbb volt szocialista állam esetében, a politika eszköze volt. Hogy ez korábban más jellegű volt, mint a volt Szovjetunióban, Romániában, NDK-ban, Csehszlovákiában, azt jól szemlélteti az a tény is, hogy 1960 óta egyetlen HM miniszter sem volt a legfontosabb döntéshozó szerv az MSZMP Politikai Bizottság tagja, valamint, hogy a Magyar Néphadsereg (Magyarország) nem az európai "fő" katonai irányban, a Német-lengyel síkság irányában volt. A magyar hadiipar teljesítménye, exportja sem az ország összexportjában, sem a V.Sz. hadiipari termelésében és exportjában nem volt meghatározó.

A magyar tisztek döntő többségének "életpályája", karrierje objektíve véget ért az alezredesi rendfokozatnál. A tisztek, főleg a fiatal tisztek, társadalmi presztizse alacsony volt. Ehhez hozzájárult az is, hogy általában a közepes végzettségű fiatalok jelentkeztek tisztiiskolába. A fiatal tisztek 160-170 napot (és éjszakát) töltöttek külön a családjaiktól (válás, egyéb negatív hatások) és az általános elfogadtatás, a presztízs, a társadalom részéről igen alacsony volt. Az orvosi, jogi, közgazdasági stb. diploma elismertsége messze maga mögött hagyta a katonaiét. Ugyanakkor érdemes lenne legalább egy komoly vizsgálatot végezni arról, hogy az akkori tisztiiskolák (Kossuth, Zalka, Kilián) jó pár területen többet nyújtottak, mint az „elit” egyetemek. A hallgatók rendszeres órán kívüli tudományos képzésével, színházlátogatásokkal és egyéb programokkal elérték, hogy ezen növendékek szinte minden országos szellemi megmérettetésen az elsők között végeztek. A legjobb hatásfokkal működő felsőoktatási intézmények a tiszti iskolák voltak.

A nyelvismeret szintje általában, alacsony volt. A kötelező nyelv az orosz volt, és nyugati nyelvet csak néhány "elit" képzésben alkalmaztak: felderítők stb. A helyzet közép-európai jellegét az is érzékelteti, hogy a tudományos munkáknál a második idegen nyelv a német volt

és a legtöbb külföldi hivatkozás is német nyelven történt. A nyelvi képzés egészére rányomta a bélyegét a Varsói Szerződéshez tartozás. Az orosz nyelv ismeretének színvonala azonban hasonló volt a társadalom egyéb területeihez. A képzés, az alkalmazás, a motiváció, összességében, alacsony színvonalon állt.

A rendszerváltás e területen is, alapvető változást hozott. 10 év alatt (1990-2000) 17.000!!! tiszt távozott el a Magyar Honvédség állományából, jelentős részben, magasan képzett, nyelvtudással is rendelkező tehetséges emberek, sokuk nehezen illeszkedett be a civil társadalomba, a civil életbe és vegyes érzelmekkel emlékezik vissza a múltjára. Egy olyan furcsa helyzet állt tehát elő hazánkban, ahol a piacgazdaság agyelszívó szerepet játszott és játszik, többek között a hadsereg vonatkozásában is. (Hasonló helyzetben van többek között a rendőrség, vámőrség, felsőoktatás is.)
Így a társadalom által hagyományosan alulfinanszírozott területekről az agyelszívással a "sikeres" közép és magas szinten preferált területek felé, egy olyan speciális folyamat játszódott és játszódik le, amely a képzettségbeli különbségeket nem hogy csökkentené, hanem sok esetben növeli.

A tisztképzés területén komoly változást jelentett, hogy szemben a korábbi időszak jogszabály adta gyakorlatával, megszűnt az a lehetőség, hogy a szakmunkások egy éves "gyorstalpaló" után bekerülhessenek a tisztiiskolákra. (Hasonló gyakorlat volt több egyetem vonatkozásában is.)

A tiszthelyettes nyelvi-képzés elmélete és színvonala messze elmaradt a tisztképzés mögött. Ennek több összetevője volt. Részint az érettségit, mint alapkövetelményt, csak a 90-es években tették kötelezővé, részint a tiszthelyettesek társadalmi presztízse valamennyi volt szocialista országban a minimumon állt. Mindenütt, így hazánkban is tisztek végeztek el tiszthelyettesi feladatokat, és ismeretlen volt az a komoly tudáson alapuló társadalmi presztízs, ami a NATO és egyéb nyugat-európai államokban adott volt.

Ezt jellemző példák a következők: Az Osztrák Köztársaságot kiválóan képviselte Budapesten, hónapokon át egy alhadnagy, mivel főnöke, a régi katonai attasé már hazatért, az új pedig még nem érkezett meg. Búcsúztatásakor megjelent a HM felső vezetés igen sok tagja és az alhadnagy angolul tartotta, természetesen fejből, búcsúbeszédét. Mikor az egyik jelenlévő tréfásan megjegyezte, mikor lesz egy magyar alhadnagynak ekkora presztízse, az akkori helyettes-államtitkár azt válaszolta, majd ha így beszél angolul. Az első NATO-ba látogatást

tevő magyar katonai vezető delegációk nem akarták elhinni, hogy egy tiszthelyettes fogadta őket, és az illető, tökéletesen el tudta látni a feladatát. A magyar tiszthelyettesek nyelvtudása a rendszerváltáskor gyakorlatilag nulla volt. A hadseregnek ugyanakkor meg kellett küzdenie azokkal a nehézségekkel is, amelyek a társadalom egész területén jelentkeztek. A katona a "Staatsbürger in Uniform" (Egyenruhás állampolgár) egyben a társadalom szerves része is.

A HM "sajátossága" a nyelvtanulás területén, hogy a képzés felnőttképzés. E képzésforma negatív sajátossága az, hogy mindenütt, így a HM területén is, döntően azok hajlandóak a nyelvtanulásra, akiknek ez elő van írva és így számukra kötelező. A hadsereg számára meghatározó jelentőségű lett a nyelvismeret. A nyelvtanulásnál az angol nyelv kapott prioritást. A NATO második, valójában formális nyelve a francia nyelv súlya formálissá vált.

1991-ben, a hadseregben 500 fő rendelkezett alap, közép vagy felsőfokú angol nyelvvizsgával. Ez az akkori tisztikar kevesebb, mint 3%-át jelentette. A növekedés 1995-ig évi egyenletes lassú változást mutatva elérte a 800 főt. Ugyanakkor a katonai tanintézményekben, ha lassan is, de 1995-re már a hallgatók fele angolul tanult, és évi 50-70 főt iskoláztak be intenzív angol nyelvtanfolyamokra.[27]

1990-ben a HM 11 millió forintot fordított nyelvképzésre. Ez az összeg 1991-re 14 millió forintra, 1992-re 16 millió forintra, 1993-ra 19 millió forintra, 1994-re 23 millió forintra, 1995-re pedig 24 millió forintra növekedett. Abszolút számokban mérve a növekedés 3;2;3;4;1 millió forint volt. Ez, bár jelentős összeg, a valóságban, reálértékben nem jelentett számottevő növekedést, sőt, az esetek egy részében még az inflációt sem fedezte. Ebből a minőségi áttérésre nem is kerülhetett sor, és mivel az összegeket a tanintézetek éves költségvetéseibe építették be, külön nyelvtanfolyamok indítására, csak ritkán volt lehetőség.[28] A HM Vezérkar adataiból az is kiderül, hogy egy fő beiskolázására jutó átlagos költség 100.000 Ft, míg egy eredményes nyelvvizsgára jutó átlagos költség 300.000 Ft volt. Vagyis, átlagosan minden harmadik(!) beiskolázottra jutott egy sikeres nyelvvizsga. Ezek az összegek a '90-es évek második felére jelentősen növekedtek.

[27] Dr. Holló József Ferenc: Elõterjesztés a Magyar Honvédségben folyó idegennyelv-képzés helyzetérõl és fejlesztésének feladatairól 2. oldal 1999. jan. 2.
[28] Honvéd Vezérkar Személyügyi Csoportfõnökség 2001. III. 4. oldal

A nyelvtudás jelentősége megnövekedett. A társulás az Észak-atlanti Együttműködési Tanácshoz, majd a PfP-hez, egyre több, angolul jól beszélő tisztet követelt meg. A kezdeti, nehézkes, első lépéseket jól érzékelteti az 1993-as Schorm ezredes féle felmérés is.[29] Ez, összehasonlítva 11 ország 41 katonai intézményében az angol tudás szintjét, igen negatív képet fest a magyarországi helyzetről. Végkövetkeztetései "Magyarországnak meg kell vívnia a harcot azért, hogy tárgyalni tudjon a nyugati országokkal".[30]

A nyelvképzésre, a '90-es évek első felétől fokozatosan lehetőség nyílt az USA-ban, valamint a többi NATO állam katonai tanintézeteiben. [31] Ugyanakkor az is egyértelművé vált, hogy a hazai katonai nyelvoktatás központja és bázisa csakis a ZMKA, később a ZMNE lehet.

Problémaként merült fel, hogy főleg a rendszerváltás utáni első években, de kisebb számban később is, beiskoláztak olyan tiszteket is, akiknek a nyugdíjazásukig maximum néhány év volt hátra, vagy olyanok, akikkel a munkahelyeiken egyszerűen nem tudtak mit kezdeni. Ezek a tisztek, motiváció hiányában, általában kevésbé voltak sikeresek. Elvették a helyet mások, főleg a fiatalok elől, duplán is pénzbe kerültek. A hadsereg nagy részüktől hamarosan megszabadult. Ez egyrészt pénzkidobást jelentett, másrészt igen sok nyugdíj előtti tisztet arra ösztönzött vagy „kényszeríttet", hogy beüljenek nyelvet tanulni. Ilyen pénzkidobást általában csak egy "szegény" ország engedhet meg magának, egy "gazdag" ország esetében ezek a szempontok nem akceptálhatóak. Kezdetektől helyesen meghirdették a nyelvi továbbképzést és az utóképzést kétévente azok részére, akik a nyelvtanfolyam után nem kerültek angol nyelvi környezetbe, de ezek a programok is csak akadozva indultak el.

A '90-es évek első felének alaptanulsága volt, hogy az új nyelvképzési programok keretében, *a nyugatról kapott, átvett tananyagok, szakanyagok mellett, szükséges saját, magyar, angol katonai szakanyag kidolgozása is*. Ehhez azonban alapkövetelmény *az igények pontos megfogalmazása is*. Ezen igényeket csak az adott területet valóban jól ismerő szakemberek képesek hosszú távon megfogalmazni. Ilyen determináló kérdés az is, hogy melyik hallgatói csoportnak milyen katonai szaknyelvre van szüksége. Ez azonban feltételezi, hogy a nyelvtanárok is képesek ezen katonai szaknyelvet, haderő fegyvernemi, valamit szakcsapati nyelvezetet, szó-

[29] Kovácsné Nábrádi Márta: Az amerikai angol nyelvoktatás bevezetése, megszervezése és perspektívája a magyar tisztképzésben. Egyetemi doktori értekezés 1994. 6. oldal
[30] Uo. 7. oldal
[31] Az interjú Holló József ezredessel, Pesti Hírlap 1994. II. 12. sz., más adatokat hoz a nyelvképzésrõl, mint a 7. sz. lábjegyzet.

kincset valóban magas szinten oktatni. E kérdéskört nem kívánom elemezni, de legalább két tényt meg kell állapítani.

- A korábbi orosz tanárok egy része az angol nyelvtanári átképzés után erre általában nem alkalmas. Ez igaz az oktatás egészére, így a felsőoktatásra és azon belül a katonai felsőoktatásra is. Ugyanakkor valószínűleg egyedül a katonai intézmények biztosíthatták a lehetőségét, hogy az átképzett volt orosz nyelvtanárai anyanyelvi környezetben, külföldön képezhessék magukat, fejleszthessék nyelvtudásukat, ami előnyt jelentett az egyéb intézményekben tanító kollégáikkal szemben.
- A jó nyelvtanárok megtartása a piac elszívó hatása miatt, csak kompromisszumokkal lehetséges.

Igen érdekes a nyelvoktatás, rendszerváltás utáni prioritásainak a kérdése is. Még olyan valóban kiváló anyagban is, mint *Kádas Géza értekezése*[32] is előfordulnak olyan megállapítások, amelyek a '90-es évek első felében axioma-szerű igazságnak tűntek, de az idő pontosan fordítva igazolta a tételt:

"A gyakorlati tapasztalat azt mutatja, hogy a szaknyelv oktatásában nem a hallás utáni megértésnek és az idegen nyelvi beszédkészségnek, hanem az olvasásnak kisebb mértékben az írásnak van nagyon fontos szerepe."[33] Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a NATO-ba történő belépésig a nyelvoktatással kapcsolatban nem "csak" a nyelvtanárok gondolták így ezt a tételt. Már akkor felvetődött az az abszolút jogos igény, hogy célszerű lenne az oktatásban, a katonai középiskola, katonai főiskola, katonai akadémia nyelvi képzését egymásra építeni. Ahogy ez a "civil" oktatásban, úgy a katonai nyelvoktatásban sem valósult meg.

A HM miniszter *5/1991. számú* HM rendelete (VIII. 28.)[34], alapvetően helyes megállapításokat tesz a *katonai felsőoktatási intézményekben a nyelvoktatásról*:
"...Az államvizsga tárgyak megnevezése:....idegen nyelv.... Nyelvi ismeretekre vonatkozó követelmények: Két idegen nyelvből állami nyelvvizsga (egyikből legalább középfok) ...A tanulmányi idő felosztása százalékban...idegen nyelv: a képzési idő 15 százaléka."[35]

---

[32] Kádas Géza: Az idegen nyelv és a szaknyelv oktatásának helyzete, fejlesztésének lehetõségei a Magyar Honvédség tanintézetei és tanfolyamai képzésében. Kandidátusi értekezés ZMKA 1994. Budapest
[33] Kádas Géza: Az idegen nyelv és a szaknyelv oktatásának helyzete, fejlesztésének lehetõségei a Magyar Honvédség tanintézetei és tanfolyamai képzésében. Kandidátusi értekezés ZMKA 1994. Budapest 79. oldal
[34] Magyar Közlöny 1991/93. szám 1980. oldal
[35] Kádas Géza: Az idegen nyelv és a szaknyelv oktatásának helyzete, fejlesztésének lehetõségei a Magyar Honvédség tanintézetei és tanfolyamai képzésében. Kandidátusi értekezés ZMKA 1994. Budapest 81. oldal

A rendeletek, helyesen a polgári felsőoktatással azonos követelményeket támasztottak. Azonban a rendelkezésre álló "hallgatói anyag" gyengesége és az ebből eredő elnéző parancsnoki, vezetői magatartás miatt, e rendelet sem lett a valóságban (csak papíron) végrehajtva. Mindezek logikus következményeként, érdemben nem voltak rövid nyelvtanfolyamok. A döntéshozók véleménye szerint a tisztek nyelvtudása olyan alacsony volt, hogy pár hét alatt lehetetlen lett volna bármilyen számottevő eredményt elérni. Azon kevesek pedig, akik jól beszélték a nyelvet, nem igényelték az ilyen, rövidebb kurzusokat.

Visszatérve Kádas Géza habil. docens úr munkájára, az új tudományos eredményeknél[36] a szerző időállóan, helyesen állapítja meg, hogy:

- „A katonai szaknyelvoktatás elképzelhetetlen legalább középfokú nyelvtudás nélkül, ennek biztosítása azonban nem az akadémiai nyelvképzés feladata..."
- "A színvonalas katonai szaknyelvi oktatás alapfeltétele a haderőnemek, fegyvernemek, szakcsapatok, illetve alegység, egység, magasabb egység szerint differenciált tananyag megteremtése valamennyi oktatott nyelven. Ehhez tudományos alapon kidolgozott katonai szaknyelvi jegyzetírási alapelvekre, a tankönyvek írásához az adott nyelvet beszélő katonákra, a szaknyelvben is jártas nyelvtanárokra, anyanyelvi lektorokra és a tananyagbázis kidolgozásához megfelelő idő biztosítására van szükség."

Ugyanakkor a szerző *az eredmények összefoglalásában*[37] azt írja:
"A Magyar Honvédség katonai felsőoktatási intézményei azért nem tudják teljes értékűen megoldani a katonai szaknyelvoktatás feladatát, mert:

a) A polgári oktatási intézmények nem biztosítják a felsőfokú katonai szaknyelvi képzéshez szükséges általános idegen nyelvi alapokat.
b) Egyes hallgatók a miniszteri utasítás ellenére az előírt nyelvi feltételek - egy középfokú vagy két alapfokú nyelvvizsga - hiányában kezdik meg katonai akadémiai, egyben katonai szaknyelvi tanulmányaikat."

Ezen első megállapítást (a. pont) csak részben tudtam elfogadni. A polgári intézmények egy része nyelvileg (is) magasan képzett érettségizetteket bocsát ki. Az egy más kérdés, hogy ezek sajnos általában nem a katonai felsőoktatás irányában keresik a továbbtanulás lehetőségét.

[36] Kádas Géza: Az idegen nyelv és a szaknyelv oktatásának helyzete, fejlesztésének lehetõségei a Magyar Honvédség tanintézetei és tanfolyamai képzésében. Kandidátusi értekezés ZMKA 1994. Budapest 126. oldal
[37] Kádas Géza: Az idegen nyelv és a szaknyelv oktatásának helyzete, fejlesztésének lehetõségei a Magyar Honvédség tanintézetei és tanfolyamai képzésében. Kandidátusi értekezés ZMKA 1994. Budapest 124. oldal

Kádas Géza anyaga volt egyébként az a számos, egyéb értékes disszertáció és szakanyag mellett,[38] amely számomra igen sok gondolatébresztő, továbbgondolásra valóban érdemes ötletet adta.

- Kiemelte, hogy az Európához csatlakozás alapfeltétele a nyelvtudás.
- Az új helyzetben ismerni kell a szomszéd államok nyelveit, az orosz már régóta nem összekötő nyelv.

Számomra nem érthető, hogy a hadsereg miért nem "merít" a nemzetiségi iskolákból. Mint ahogy a KuK idején előnyösen felhasználták a nemzetiségi nyelvet is. Érdemesnek tartom megemlíteni, hogy amíg a magyar hadseregben, és annak vezetésében(!) a rendszerváltásig fel sem merült a szomszéd államok nyelvének a tanítása, addig pl. a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen, 20 évvel a rendszerváltás előtt ajánlott volt a Nemzetközi Kapcsolatok szak magyar hallgatóinak ezen nyelvek elsajátítása.

- Összehasonlítva a "Rigó utcai" és a ZMKA követelményeit, joggal állapítja meg, hogy a nyelvvizsga elérésének követelményszintje a két intézményben jelentős különbségeket mutat.[39]
- Kiemeli, hogy célszerű lenne (végre egyszer) pontosan meghatározni, hogy az MH-n belül melyek azok a területek, ahol a katonai szaknyelvre, és melyek azok ahol az általános nyelvoktatásra van (lenne) szükség.[40]

Összegezve elmondható, hogy *a kilencvenes évek első felét a honvédség idegennyelv oktatása területén az átmeneti állapot jellemezte*. Már megszűnt az orosz nyelv hegemon szerepe és elkezdődött az átállás a nyugati, elsősorban az angol nyelvre. Ugyanakkor az áttörés még nem hogy nem fejeződött be, hanem az oktatás korábbi színvonala romlott. Ezekben az években kellett elkezdeni a nyelvoktatás újbóli megszervezését, az eljövendő NATO igényeknek megfelelően.

A nyelvoktatás része a tisztképzés egész rendszerének, és a képzés hasonló átalakuláson ment keresztül, mint a történelem számos minőségi változásakor. A Magyar Honvédségnek meg

[38] Ezekre az irodalomjegyzékben hivatkozom
[39] Kádas Géza: Az idegen nyelv és a szaknyelv oktatásának helyzete, fejlesztésének lehetőségei a Magyar Honvédség tanintézetei és tanfolyamai képzésében. Kandidátusi értekezés ZMKA 1994. Budapest 47. oldal
[40] Kádas Géza: Az idegen nyelv és a szaknyelv oktatásának helyzete, fejlesztésének lehetőségei a Magyar Honvédség tanintézetei és tanfolyamai képzésében. Kandidátusi értekezés ZMKA 1994. Budapest 116. oldal

kellett felelnie egy modern európai (potenciálisan NATO tag) hadsereggel szemben támasztott követelményeknek, és ezen komplex feladatokban is az első lényegi lépésekre ezekben az években került sor. (Az esetek egy részében kellett volna hogy sor kerüljön)

Nyilvánvalóvá vált, hogy *a nyelvtudás hiánya lehetetlenné teszi a felzárkózást az új igényekhez*. A nyelvtanulást, zömében középkorú katonatiszteknek kellett elkezdeniük, az esetek egy részében, munka mellett, megfelelő előképzettség, szakanyagok és jól képzett szaktanárok nélkül. Az eredmény prognosztizálható volt.

2. 3. A '90-es évek második felének fejleményei a Magyar Honvédségben a nyelvképzés területén, mennyiségi nyelvképzés

Az 1990-es évek közepére egyértelművé vált, hogy a Magyar Köztársaság és a térség leggyorsabban fejlődő államai időrendileg sokkal előbb lesznek képesek megfelelni a NATO (nem egyszer felpuhított kritériumainak), mint az EU "követelmény" gazdasági és egyéb kritériumainak. Magyarország számára ez az általam vizsgált területet figyelembe véve legalább két következménnyel járt:

A) A társadalom, és ezen belül a döntéshozók jelentős részének fel kellett ismernie, hogy a hadsereg a társadalom szerves része. Ezt az alapkérdést a nyugati polgári demokráciákban ugyan többféleképpen értelmezik, de abban mindenki egyetért, hogy alapvetően fontos a civil kontroll. Ennek összetevői hazánkban és a többi volt szocialista államban még kezdetlegesek (pl. hiányoznak az igazi polgári szakértők).

B) A társadalom (politika) feladata a célok meghatározása, feladatok állítása, többek között a megvalósításhoz szükséges pénzösszeg rendelkezésére bocsátása. A szakmai kérdésekben a honvédség vezetőié a felelősség és a döntés joga is.

A Magyar Néphadsereg, hasonlóan a többi volt szocialista állam hadseregeihez, zárt rendszert alkotott, igazából nem volt a társadalom szerves része. Ugyanakkor a tudomány területén részint a zártság és titkosság következtében több területen jelentős fölényre tett szert a civil szféra eredményeivel szemben. A rendszerváltás után rá kellett döbbenni, hogy ez a fölény, ez az előny, az esetek jelentős részében megszűnt és a civil szféra kutatási eredményei a hadseregével szemben sok esetben jelentős lépéselőnybe is kerültek. Így a hadsereg területén a K+F

(Kutatás és Fejlesztés) általános húzóhatása a társadalom irányába jelentős mértékben lecsökkent. Ez igaz volt az általam vizsgált nyelvismeret komplex kérdéskörére is.

1996-ban a NATO csatlakozás lehetőségének felerősödésével újra megfogalmazásra került a nyelvképzés stratégiája "El kell érnünk, hogy a NATO csatlakozás kezdőnapjáig a NATO együttműködésben, a békefenntartó feladatokban érintett fontosabb beosztású állomány angol nyelven legyen képes kommunikálni."[41] (A jelentés 2000-ben készült!)

A NATO 1997-es Madridi Csúcsértekezletén döntött a bővítés pontos menetrendjéről. Itt hozták nyilvánosságra, hogy a szóba jöhető államok Lengyelország, a Cseh Köztársaság és Magyarország lesznek, vagyis az Egyesült Államok akarata érvényesült. (A francia cél a kör szélesítésére irányult, sikertelenül.) *A NATO csatlakozás minimális katonai követelményeinek érdekében a Védelmi Tervezési Kérdőív TG 0355-ös, a Kormány által elfogadott feladata fő célkitűzésként az angol nyelvképzést célozza meg.*

A Honvéd Vezérkar Humán Főcsoportfőnöksége előterjesztésében a következőket fogalmazza meg[42]:

- *„Az angol nyelvképzés célja:* A STANAG 6001 nyelvismeret 3.3.3.3. szint elérése, amely alkalmas gyakorlati és társasági érintkezésre és szakmai vitára katonai területen is.
- *A beosztások ellátásához szükséges nyelvi követelmények (NATO ajánlás alapján):* A tagság első napjára azon egységek kulcsbeosztású állománya, amelyek a NATO szövetségesekkel együttműködnek, legyen képes angolul kommunikálni, különös hangsúlyt helyezve a hadműveleti terminológia és a szövetségi eljárások ismeretére.

A kulcsbeosztású állományba tartoznak:

- a reagáló erők egységparancsnokai és törzstisztjeik;
- a repülőgép-vezetők és a légvédelmi rakéták harcászati irányítását végző tisztek a reagáló erőknél és az Integrált Légvédelmi Rendszerbe kapcsolt egységeknél;
- a légi irányítók a megerősítést fogadó kijelölt repülőtereken;
- a Légtér Szuverenitási Hadműveleti Központ kezelői;

[41] Az idegen nyelvi képzés helyzete és távlatai a Magyar Honvédségben HVK Humán Főcsoportfőnökség Tanügyi és Oktatásszervezési Csoportfőnökség Angyal Árpád őrnagy 2000. 6.oldal

[42] Forrás: Dr. Holló József Ferenc vezérőrnagy, főcsoportfőnök, előterjesztése a Magyar Honvédségben folyó idegennyelv-képzés helyzetéről és fejlesztésének feladatairól Bp., 1999. jan. 2.

- a HM állománya, a Honvéd Vezérkar és a haderőnemi vezérkarok tisztjei;
- az összekötő csoportok állománya;
- a NATO parancsnoksági híradásba bekapcsolt hírközpontokban alkalmazott kezelők."

2000. végére a fő véderő minden egységparancsnoka és törzstisztjei, minden pilóta, minden légi irányító (ATC) és a Légtér Szuverenitási Hadműveleti Központ (ASOC) állománya legyen képes angol nyelven kommunikálni.

A magyar katonai felső vezetés pontosította a NATO Madridi Csúcsértekezlete után a nyelvképzési stratégiát, és ennek keretében figyelembe vették az elsődleges katonai kötelezettségeket. A Honvéd Vezérkar Vezetői Tanácsa (VT) és a HM Kollégiuma 1998. január 21-i ülésén a *legfontosabb feladatként fogalmazta meg a nyelvi követelmények teljesítését*.

Egy héttel később a HVK Humán Főcsoportfőnökség főcsoportfőnöke beterjesztette a VT ülésére, hogy "*A nyelvképzésben tömeges felkészítést kell rövid idő alatt végrehajtani, ami várhatóan 2003-ra fejeződik be*."[43]

A feladat végrehajtását nehezítette, hogy a nyelvképzés területén is komoly lemaradásban volt a hadsereg, a korábban megfogalmazott feladatok csak részint teljesültek. Az állomány életkora 10 évvel a rendszerváltás után, hasonlóan a nyelvi előképzettséghez, rendkívül eltérő volt. Az előzményekhez tartozik, hogy 1998. végére ugyan már csaknem 1700 fő rendelkezett valamilyen szintű állami nyelvvizsgával angol nyelvből, és a növekedés üteme évente mintegy 400 fő volt, de a tömeges angol nyelvi oktatás csak 1996-tól indult be a regionális nyelvképzés keretében. Az éves beiskolázott létszám 1996 és 98 között 1000 főről 1600 főre növekedett, és a létszám további növelése már nem volt biztosítható.

A NATO-ba való belépéskor (1999. márc. 12.) az 1998. decemberi adatokat figyelembe véve a hadsereg egész területén 322 főnek volt alapfokú, 958 főnek középfokú és 399 főnek felsőfokú angol nyelvvizsgája. (Lásd 9. táblázat) Ezen durván 1700 főből mindössze 200 főnek volt meg a STANAG 6001 típusú nyelvvizsgája. Az 1998-99-es tanévre egyértelművé vált az angol nyelv vezető szerepe.

[43] Az idegen nyelvi képzés helyzete és távlatai a Magyar Honvédségben HVK Humán Főcsoportfőnökség Tanügyi és Oktatásszervezési Csoportfőnökség Angyal Árpád őrnagy 2000. 6.oldal

Beiskolázási létszámok 1998/1999-es tanévben[44]
1998. decemberi adatok – STANAG

- 10 hónapos intenzív nyelvtanfolyam (alapvetően tisztek részére):

- angol	450 fő
- német	30 fő
- francia	20 fő
- olasz	20 fő
- spanyol	10 fő
- szerb, horvát, ukrán, orosz	20 fő
Összesen:	**550 fő**

- 5 hónapos intenzív nyelvtanfolyam (alapvetően tiszthelyettesek):

- angol	260 fő
- német	20 fő
- olasz	15 fő
Összesen:	**295 fő**

- ENSZ békefenntartói feladatokra felkészítő 4 hónapos, 400 órás nyelvtanfolyamra (tiszthelyettesek és szerződéses katonák):

- angol	240 fő

- Munka melletti nyelvtanfolyamok:

- angol	500 fő
- német	30 fő
Összesen:	**530 fő**

- British Council nyelvtanfolyamain, továbbá a külföldi tanintézményekben nyelvi tanulmányokat folytatók.

- angol	60 fő

8. táblázat tartalmazza, milyen keretek között folyt nyelvoktatás az MH-n belül

A 10 hónapos intenzív nyelvtanfolyam mutatja, hogy az 550 beiskolázottból 450 fő (több, mint 80%) az öt hónapos intenzív nyelvtanfolyamon a 295 főből 260 fő (csaknem 90%), míg az ENSZ békefeladatokra felkészítő 4 hónapos nyelvtanfolyamon valamennyi résztvevő (240 fő) az angol nyelvet tanulta. A munka melletti nyelvtanfolyamokon résztvevő 530 főből 500

[44] Angyal Árpád idézett műve

fő tanult angolul (több mint 95%), továbbá a British Council nyelvtanfolyamain, valamint külföldi tanintézetekben nyelvi tanulmányokat folytatott mind a 60 fő angol nyelvet tanult. Ezeket az adatokat elemezve összességében megállapítható, hogy a beiskolázott 1675 főből 1510 fő tanulta az angol nyelvet, vagyis egyértelművé vált a hadseregen belül ezen nyelv meghatározó szerepe; a német, a francia, a spanyol és az olasz nyelv perifférikus jelentőségűvé vált.

Felértékelődtek a szomszéd államok nyelvei, így a szerb, a horvát, az ukrán és az orosz. Javasolnám, hogy célszerű lenne a jövőben a magyarországi nemzetiségi iskolák végzősei számára vonzóvá tenni a katonai hivatást és meríteni az eljövendő tiszti és tiszthelyettesi állományok esetében, hiszen ezek a hallgatók általában két nyelvűek. Az, hogy a nemzetiségi iskolák tanulói között nagyobb a magyar anyanyelvű diákok aránya és ezek a diákok a nemzetiségi középiskolát választották (különös tekintettel a német nemzetiségi iskolákon túli egyéb nyelvekre) bizonyítja, hogy ki lehetne használni ezt a lehetőséget. Ezen iskolatípusoknál általában az angol az első idegen nyelv, így a hadsereg nyelvi szempontból szinte készen kapná nyelvileg felkészült tisztjeit és tiszthelyetteseit.

IDEGENNYELV-ISMERET MEGOSZLÁSA[45] (1998. DEC.)

Tisztek:

Nyelvek	Alapfok	Középfok	Felsőfok	Összesen
Angol	282	932	398	1612
Német	156	440	181	777
Francia	16	75	44	135
Olasz	9	55	51	115
Orosz	331	500	1678	2509
Egyéb	25	105	164	294
Összesen	819	2107	2516	5442

Tiszthelyettesek:

Nyelvek	Alapfok	Középfok	Felsőfok	Összesen
Angol	40	26	1	67
Német	18	15	5	38
Francia	2	-	-	2
Olasz	3	2	-	5
Orosz	10	9	5	24
Egyéb	1	12	15	28
Összesen	74	64	26	164

9. táblázat

A nyelvképzés összege 1998-ra 320 millió forintra növekedett. Ezen összegből került sor többek között 20 db korszerű nyelvi labor beszerzésére, és ennek részeként az audio laborok

[45] Forrás: Dr. Holló József Ferenc vezérőrnagy, főcsoportfőnök, Bp., 1999. jan. 2. előterjesztése a Magyar Honvédségben folyó idegennyelv-képzés helyzetéről és fejlesztésének feladatairól

száma elérte a nyolcat.[46] Hasonlóan a korábbi évekhez a sikeres nyelvvizsgák aránya nem növekedett, így az egy sikeres nyelvvizsgára jutó átlagköltség továbbra is 300 és 600 ezer Ft. között mozgott.

Jól szemlélteti a helyzetet, hogy a NATO csatlakozásig a STANAG 6001-es 3.3.3.3. szintű nyelvismerettel 1600 főnek kellett volna rendelkeznie, ezzel szemben a valóságban csak mintegy a felének volt valamilyen szintű angol nyelvvizsgája.[47] 1999. márciusára a NATO csatlakozásra a nyelvvizsgával rendelkező kulcsbeosztású állomány létszáma elérte az 1100 főt, de ezek alig több, mint egyharmada rendelkezett csak STANAG nyelvvizsgával. A NATO tagság pillanatában célul tűzték ki, hogy 2000. végéig 2800 főnek kell rendelkeznie STANAG 6001 3.3.3.3. szintű nyelvvizsgával. E célkitűzést szintén nem sikerült realizálni.

Összegezve:
A NATO-ba történő magyar belépésig az összes un. kulcsbeosztásban dolgozó tiszt nyelvi felkészítését nem tudták az előirányzatoknak megfelelően teljesíteni. Ennek végrehajtását sok szubjektív akadály mellett az is nehezítette, hogy nem fejeződött be a rendszeresített beosztások és munkakörök ellenőrzése, valamint, hogy az állománytáblákban nem került sor a nyelvismeretre kötelezettek pontos körének és a szükséges nyelvismereteknél a kulcsbeosztások körének pontos meghatározására sem. Így bár a HM és az MH számszerűleg megközelítette a nyelvképzés terén meghatározott feladatokat, de a valós minőségi követelményeknek az állomány nem felel meg.

2. 4. A tiszthelyettesek és tisztek minőségi nyelvi felkészítésére irányuló lépések

A tiszthelyettesek nyelvi felkészítése nagy késéssel indult be 1997-ben. Ezen állománynál problémát jelentett a nyelvképzésre alkalmas személyek korlátozott száma és a kötelező, egyéb továbbtanulási kényszerből adódó követelmények. 1998-ban megkezdődött az angol nyelvű felkészítés (400 óra, békemissziós feladatok), 1999-től alapfokú nyelvvizsgával zárultak a tanfolyamok. A sikeresen levizsgázott tiszthelyettesek száma viszonylag alacsony volt. Összességében 30% körül mozgott a sikertelenül vizsgázók aránya, de igen nagy volt a szórás.

[46] Angyal Árpád idézett műve 8. oldal
[47] Angyal Árpád idézett műve 12. oldal

A helyzet javítására 1998. decemberében a ZMNE-n "kerekasztal konferenciára" került sor. Ennek alapján a HVKVT 1999. januárjában jóváhagyta az idegennyelv képzés helyzetéről és fejlesztésének feladatairól szóló anyagot. E jelentés egyik legfontosabb megállapítása, hogy a *nyelvképzést a jövőben a ZMNE-re és a katonai intézményekre kell építeni és nem a nyelv-oktatásba bevont polgári intézményekre, nyelviskolákra*.

E jelentésben határkőként szerepelt a 2003-as év, mert addig évi 800-1000 fő beiskolázásával kell folyamatossá tenni a felkészítést és évi 400-500 főnél kell szintentartási és fejlesztési tanfolyamokat tartani. Mivel 2000-től minden végzett tisztnek középfokú nyelvvizsgával kell rendelkeznie, így 2003-tól jelentős mértékben csökkenteni kell a tanfolyam rendszerű nyelv-képzést.

Külön tárgyalták a tiszthelyettes nyelvi képzés problémáit és 2003-tól e területen is minőségi változásra törekednek. Jóváhagyták, hogy az intenzív nyelvtanfolyamokra jelentkezés felső korhatára 45 év legyen, ugyanakkor a munka melletti nyelvtanfolyamokra továbbra is felső korhatár nélkül lehet jelentkezni. Véleményem szerint ezen intézkedés problematikus, mivel a 45 évnél idősebbek a munka melletti nyelvtanfolyamokon az esetek jelentős részében nem tudják a lépést tartani.

A határozat azon megállapításával teljes mértékben egyetértek, hogy az állománytáblákban rögzíteni kell, hogy mely *beosztások ellátásához szükséges idegen nyelvismeret*. Akik ezen követelményeknek két év türelmi idő után sem felelnek meg, azokat *beosztásukból fel kell menteni*. (Célszerű lenne, ha ezt az intézkedést a valóságban is érvényesítenék, mert több szempontból is precedens értékű lenne.) A NATO-ba való belépés időpontjától megnövekedett a külföldi nyelvtanfolyamokon történő részvétel lehetősége is.

A nyelvképzés egész problematikája, mint egy folyamat része szervesen illeszkedett az Országgyűlés 94/1998. sz. határozatához. E határozat kimondja, hogy a haderőreform első szakaszát 2003-ig kell végrehajtani, a második szakaszt 2003. és 2006. között, míg a harmadik szakaszt 2006. és 2010. között.

Az új helyzetet jól jellemzi, hogy a Magyar Honvédség parancsnoka, vezérkari főnök *37/1999. (HK 7.)* intézkedést adott ki a *tiszthelyettesek (zászlósok) nyelvi felkészítésének hatékonyabbá tételére*:

„Az 1998/99-es tanévtől végző tiszthelyettesek részére STANAG vizsgával záruló, nyelvi előképzettségtől függően minimum 4 hónapos (500 órás) angol intenzív nyelvi tanfolyam végrehajtását rendelem el.

Az angol nyelvi előképzettséggel nem rendelkezőknek az 5 hónapos (600 órás) tanfolyamot STANAG 6001 1.1.1.1. szintű vizsgával kell zárni.

Az angol nyelvi előképzettséggel rendelkezők a 4 hónapos (500 órás) tanfolyamot STANAG 6001 2.2.2.2. szintű vizsgával zárják.

Amennyiben a korábban végzett tiszthelyettes (zászlós) állomány részére a csapatoknál szervezett regionális nyelvképzés keretében külön tanfolyamot nem szerveznek, akkor az ott indított intenzív és munka melletti angol nyelvtanfolyamokon a hallgatói férőhelyek 20%-ára tiszthelyetteseket (zászlósokat) iskolázzanak be.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemet felkérem, hogy 1999-ben kizárólag tiszthelyettesek (zászlósok) számára indítson:

a) egy 1200 órás intenzív és egy 2 éves munka melletti angol nyelvtanfolyamot,
b) készüljön fel a tiszthelyettesek (zászlósok) STANAG 6001 követelmények szerintit vizsgáztatására.

A Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolát felkérem, hogy 1999-ben egyosztálynyi tiszthelyettes (zászlós) számára indítson 800 órás, számítógép alkalmazásával bővített angol nyelvtanfolyamot, amelyet STANAG 6001 1.1.1.1. vizsga zárjon.

A nyelvképzés hatékonyabbá tételére el kell érni, hogy 2000. év végéig angol nyelvből a STANAG, más idegen nyelvekből az állami nyelvvizsgával rendelkező tiszthelyettesek (zászlósok) száma számottevően emelkedjen.[48]"

A Magyar Honvédség parancsnoka, vezérkari főnök *73/1999. (HK 13.)* intézkedést adott ki *az idegen nyelvi képzésről:*

„A képzés felügyeletével a HVK vezérkari főnök első helyettesét, a végrehajtás, továbbá az ellenőrzések megszervezésével és koordinálásával a HVK humán főcsoportfőnököt bízom meg.

A képzés lebonyolításával kapcsolatos pénzügyi feladatok felügyeletére és koordinálására felkérem a HM Központi Pénzügyi és Számviteli Hivatal főigazgatóját.

[48] A Honvéd Vezérkar humán főcsoportfőnökének 103/1999. (HK 14.) szakutasítása az idegen nyelvi képzés megszervezéséről és végrehajtásáról.

A képzés célja: a tanfolyam típusának függvényében, katonai szakanyaggal bővített alap-, közép- és felsőfokú "C" típusú állami, valamint STANAG 6001 1.1.1.1.-3.3.3.3. szintű nyelvvizsgákra történő felkészítés.

A STANAG vizsgát a ZMNE-en kell végrehajtani.

Az intenzív nyelvtanfolyamokra csak irányítottan - parancsnoki javaslatra - 45 évnél fiatalabb hivatásos katonákat lehet beiskolázni. Ettől csak kivételes méltánylást érdemlő esetben, az engedélyemmel lehet eltérni. Akik önhibájukból nem tudtak levizsgázni, a tanfolyami díj egy hallgatóra jutó költsége 50%-ának megfelelő összeg megtérítésére kell kötelezni.[49]"

A Magyar Honvédség parancsnoka, vezérkari főnök intézkedéséhez a Honvéd Vezérkar humán főcsoportfőnöke szakutasítást adott ki az *idegen nyelvi képzés megszervezéséről és végrehajtásáról*.[50]

„A NATO tagságból eredő feladatok végrehajtásához szükséges nyelvismeretek biztosítása érdekében, csak a Magyar Honvédség parancsnoka vezérkari főnök intézkedés mellékletében felsorolt nyelvtanfolyamok indíthatók.

A tisztek és tiszthelyettesek egy éves intenzív középfokú nyelvtanfolyamát két részben kell végrehajtani.

Az első rész oktatásának befejezése után a hallgatóknak középfokú "C" típusú állami nyelvvizsgát kell tenni.

A képzés második részében a kijelölt oktatási intézetekben 300 órát katonai szakanyag elsajátítására és STANAG 6001 2.2.2.2. szintű vizsgára történő felkészítésre kell fordítani.

A képzés két részét lehetőleg folyamatosan kell végrehajtani. A két rész között maximum 6 hónap szünet lehet.

A tiszthelyettesek részére szervezett 5 hónapos alapfokú intenzív nyelvtanfolyamot - a 3. pontban a tanfolyamok helyszínére előírtak figyelembevételével - 600 órásra kell tervezni, amiből 450 órát alapfok "C" típusú állami nyelvvizsgára, 150 órát katonai szakanyag elsajátítására és STANAG 6001 1.1.1.1. szintű vizsgára történő felkészítésére kell fordítani. A két részt folyamatosan, egy tanintézetnél kell végrehajtani.

---

[49] A Magyar Honvédség parancsnoka, vezérkari főnök 73/1999. (HK 13.) intézkedése az idegen nyelvi képzésről.

[50] A Honvéd Vezérkar Humán Főcsoportfőnökének 103/1999. (HK 14.) szakutasítása az idegen nyelvi képzés megszervezéséről és végrehajtásáról.

A tanfolyam befejezését követően a hallgatóknak a tanfolyam típusánál előírt vizsgát kell tenni. A STANAG vizsgát a ZMNE Nyelvi Intézetében kell végrehajtani.

Azokat a hallgatókat, akik a tanfolyam befejezésekor az előírt vizsgát a tanárok értékelése szerint önhibájukból nem tudják teljesíteni, a tanfolyami díj egy hallgatóra jutó összköltsége 50%-ának a megtérítésére kell kötelezni."

Az intézkedés és szakutasítás célja a valóban minőségi változások előkészítése és a tiszti, tiszthelyettesi állomány hosszú távú felkészítése a NATO tagságból adódó új feladatokra.

Bár a megtett intézkedések és a megváltozott nemzetközi környezet együttes hatásaként javult a nyelvoktatás eredményessége, egyre több külföldön feladatot ellátó tiszt felvetette a számukra speciális feladatokból adódó, a megbízatás sikeres végrehajtásához szükséges speciális szaknyelvi ismeretek és készségek, a nemzetközi törzsek munkanyelvének, a szakkifejezéseknek, a magas színvonalú elsajátítására vonatkozó igényét. Meg kell érteni a telefonon érkező parancsokat, intézkedéseket, a számítógépen alkalmazott katonai szakkifejezéseket. A misszióban résztvevőknek fontos az okmányok kitöltéséhez szükséges szaknyelv, beszédértés, a gépi hang felismerése, a rövidítések és fogalmak helyes használata.[51] A nemzetközi törzsekben egyre inkább alkalmazott videó-konferenciák is a mindennapi feladat-végrehajtás részévé válnak. Ehhez a középfokú nyelvvizsga és sok esetben a STANAG nyelvvizsga sem elegendő.

A nyelvoktatás döntő része a ZMNE-re esett. Az egyetemen 1986. és 1997. között 3203 fő tett sikeres nyelvvizsgát, de ebből mindössze 304 fő (kevesebb, mint 10%) tette le a felsőfokú "C" típusú szintet.

Magyarországnak azt is meg kellett tanulnia a STANAG 6001-es vizsgarendszer kapcsán, hogy az egyes NATO tagállamokban igen nagyok a minőségi különbségek.[52]

- A STANAG 6001. 3.3.3.3. követelményekben meghatározott nyelvismereti szint elérését és felmérését biztosító oktatás és vizsgáztatás a hazai katonai tanintézetekben szervezett nyelvtanfolyamokon 1996. őszétől kezdődött el.
- 1997. nyarán volt lehetőség Magyarországon arra, hogy a hallgatók STANAG 6001-es nyelvvizsgát tehettek.
- A NATO beosztásba történő válogatás egyik fontos feltétele lett a STANAG vizsga megléte, így megnőtt az érdeklődés a vizsgáztatás iránt.

[51] Cooperative Guard 97. Nemzetközi gyakorlat összegzett értékelésének jelentése. (Honvéd Vezérkar Euro-atlanti Integrációs munkacsoport irattára)
[52] Dr. Kádas Géza a Nyelvoktatás fővárosa - Új Honvédségi Szemle 2000/1. sz. 75-77. oldal

- A STANAG 6001. szerinti vizsga a vizsgázót nem jogosította fel nyelvpótlékra és új beosztásba helyezésnél sem jelentett előnyt. Ez a helyzet 1998. második felétől megváltozott. Az idegennyelvtudást igazoló, államilag elismert nyelvvizsgáztatás rendjéről és a nyelvvizsga-bizonyítványról szóló 71/1998. (IV.8.) Kormány rendelet megteremtette a jogszabályi feltételeit a STANAG vizsga állami nyelvvizsgaként történő akkreditálásának.

2. 5. Statisztikai adatok a Magyar Honvédség nyelvi felkészültségéről az ezredfordulón

A tisztek és tiszthelyettesek nyelvismeretét vizsgálva, öt éves időszakot elemezve a következő kép bontakozik ki előttünk.

1996. december 31-én a tisztikar 5367 nyelvvizsgával rendelkezett (4114 tiszt) és 120 nyelvvizsgával rendelkezett (109 tiszthelyettes). Nyolc évvel a rendszerváltás után az orosz nyelvvizsgával rendelkezők aránya csaknem kétszerese az angolénak, míg a felsőfokú nyelvvizsgák esetében az oroszul tudók száma csaknem ötszörösen múlja fölül az angolul tudókét. Az alapfokú nyelvvizsgák száma a kiemelt nyelvekből viszonylag sok, holott ezen nyelvvizsga értéke közismert.

1997. december 31-ére a tisztek összes nyelvvizsgája 5230 db (3954 tiszt), míg a tiszthelyetteseknél 137 (123 tiszthelyettes). Az orosz nyelv fölénye lassan csökkent, az angolul tudók száma lassan növekedett. 1998. december 31-ére 5972 nyelvvizsgával rendelkezett 4452 tiszt, míg a tiszthelyetteseknél 291 főre jutott 312 nyelvvizsga. Minőségi változás következett be a tiszthelyettesi állománynál, ahol csaknem háromszorosára emelkedett a nyelvvizsgával rendelkezők száma, bár itt az alapfokú nyelvvizsgák aránya az összes nyelvvizsgán belül több, mint 60%, az angol nyelv esetében pedig a 172 nyelvvizsgából 129 az alapfokú, 41 a középfokú és mindössze 2 a felsőfokú nyelvvizsga. A tisztek esetében több, mint 400 fővel növekedett az angolul tudók száma és valamelyest növekedett az oroszul tudók száma is.

1999. végére a döntő változás újra csak a tiszthelyetteseknél következett be, ahol a korábbi év végi adatokhoz képest 50%-kal növekedett a nyelvvizsgával rendelkezők száma. A tisztek esetében 500 fővel növekedett az angol nyelvvizsgával rendelkezők száma. 2000. december 31-ére mind a tiszthelyettesek, mind a tisztek esetében a nyelvvizsgával rendelkezők száma stagnált. 2001. december 31-ére valamelyest visszaesett mind a tisztek, mind a tiszthelyettesek nyelvvizsgáinak száma, ugyanakkor először volt több az angol nyelvvizsgával rendelkezők száma, a tisztek esetében, mint az orosz nyelvvizsgával rendelkezőké.

Az ábrából jól látható a nyelvismerettel rendelkező tiszti és tiszthelyettesi állomány százalékos arányának változása 1996-tól 2001-ig.

Figyelembe véve, hogy közben a hadsereg tisztikara drasztikusan lecsökkent, a tisztek nyelvismerete számottevően növekedett. A tiszthelyettesek esetében már 1996-tól az angol nyelvé volt a vezető szerep.[53]

Angol, francia és német nyelvismerettel rendelkező állomány aránya
a meglévő létszámhoz viszonyítva, százalékosan

[53] HM KPSZH PSZNYI melléklete

A hadseregben a tisztek körében a nyugati nyelvek közül az angol nyelv már a '90-es évek közepén vezető helyet vívott ki magának. A tiszthelyetteseknél az oktatás döntően az angol nyelvre irányult, így fölénye a francia és német nyelvvel szemben igen jelentős. Míg az ezredfordulóra a tisztek 25%-a beszélt angolul, valamint több, mint 25%-a oroszul, 10%-a németül és mintegy 2%-a franciául, addig a tiszthelyetteseknél az angolul valamilyen szinten tudók aránya 3% fölött volt, a németül vagy franciául beszélők száma 1% alatt maradt.

Az ezredfordulóra a nemzetközi biztonságban, bár komoly hangsúlyeltolódások következtek be, minőségi változásra nem került sor. Az Egyesült Államok vezető szerepe egyértelműbbé vált, mint valaha, a nemzetközi politika szinte egyetlen komoly kérdése sem oldható meg nélküle, vagy ellenére. Az európai egységesülési folyamat részint objektív okok, részint igen sok önzés és rövidtávú érdek hatására tovább lassult.

Magyarország és közvetlen környezete számára létkérdéssé vált a NATO után a csatlakozás az Európai Unióhoz. A NATO csatlakozásnál a kritériumok, ezen belül a nyelvi kritériumok adottak voltak. Erre a társadalmat és a hadsereget fel lehetett készíteni. Az angol nyelv ismerete és közös nyelvként való használata a meghatározó. Ez a felkészülés összes hiányossága ellenére is egy területen biztosan sikeres volt. *Évtizedek óta először a hadsereg tisztikarának nyelvismerete megelőzte a társadalom általános nyelvismereti szintjét. Ezzel a hadsereg tisztikara valamelyest visszaszerezte korábbi presztízsét*.

Hasonló sikeres felkészülésre az EU-csatlakozás előkészületeinek kapcsán nem került sor. Itt a nyelvképzés területén az EU "hivatalos" nyelveiből nem történt meg az az áttörés, amelyet a hadsereg sok nehézség árán de végrehajtott a NATO csatlakozáshoz.

Az 1999-2000. tanévre 2300 főt iskolázott be a hadsereg. 2000-ig az angol nyelvtudással rendelkezők száma az előírt mennyiség 80%-át érte el A lemaradás döntően a STANAG nyelvvizsgák eredményeiben (eredménytelenségében) jelentkezett.[54] Követelményként jelent meg, hogy 2000-től főiskolai szinten középfokú, az egyetemi képzésben felsőfokú katonai szakanyaggal bővített „C” típusú állami nyelvvizsgát tegyen a hallgató. Ugyanakkor érthetetlen, hogy a katonai szakközépiskolák végzős diákjainak csak az alapfokú "C" típusú nyelvismeret az előírás. Ez olyan alacsony színvonal, amire nehéz építeni.

[54] Angyal im. 9-10. oldal

A 2000-2001-es STANAG nyelvvizsgák kudarccal végződtek. A létszámkeretek nem kerültek feltöltésre, és az első két alkalommal csak a megjelent vizsgázók kevesebb, mint 15%-a tudott eredményes vizsgát tenni. Novemberben (a négy vizsgaalkalom 3. vizsgáján) a jelzett 139 főből 39 fő jelent meg a vizsgán és ezek közül csak kettő fő tett sikeres vizsgát. Ez elfogadhatatlan. Szemben a korábbi utasításokkal semmiféle büntetés sem következett be.[55] A tiszthelyettesek körében 1999-ben 387 főből mindössze 170 tudott levizsgázni. (ezek döntő többsége is csak alapfokon) A STANAG 6001/1.1.1.1. szintű vizsgán 92-en, a 6001/2.2.2.2. vizsgán hárman feleltek meg.

Angyal Árpád őrnagy úr elemzésének egy pontjával vitába szállnék. A IV/2.-es pontja rendelkezik a nyelvoktatás formáiról és helyéről a képzési rendszerben. Ennek IV/2/5/1. alpontja kimondja: "kimeneti követelmény lenne az érvényes (három évnél nem régebbi) STANAG 3.3.3.3. vizsga". Ezen követelménnyel teljesen egyetértek, de megvalósíthatatlannak és keresztülvihetetlennek tartom, hogy a nyelvvizsgával rendelkező tisztek 3 évenként újra vizsgázzanak.

A IV/2/6. pont rendelkezik a polgári oktatásban végzett tisztek katonai, szakmai felkészítéséről. E pont kimondja, hogy ezen tiszteknek rendelkezniük kell legalább egy nyelvből középfokú állami nyelvvizsgával.

2000. májusában fogalmazták meg, hogy "2002. december végéig a Honvédelmi Minisztérium, a Honvéd Vezérkar kulcsbeosztású tisztjei, a reagáló erők, a fővédő erők parancsnokai, valamint a törzseik főbb vezetési csoportjaiban dolgozó hivatásos állomány, az összes pilóta, légi forgalmi irányító (ATC) és a légtér szuverenitási, hadműveleti központok (ASOC) személyzetét nyelvképzésben kell részesíteni, illetve képesnek kell lenniük angol nyelven kommunikálni…. angol nyelvtudásuk feleljen meg a STANAG 6001 3.3.3.3. szintnek."[56]

2000. végére már 2757 fő rendelkezett állami nyelvvizsgával angol nyelvből, 1300 fő STANAG nyelvvizsgával és 400 fő STANAG 6001 3.3.3.3. szintű nyelvvizsgával. Ez azt jelenti, hogy 2002. végére a 2000-ben megfogalmazott nyelvoktatási célok végrehajthatók.

2001. július 1-i adatok alapján a tisztikar 4437 képviselője rendelkezett összesen 6118 nyelvvizsgával. A hadsereget elhagyó fiatal tisztek nagy száma miatt ismét (bár minimális előnnyel) a legtöbbek által ismert nyelvvé az orosz lépett elő, de ez a helyzet nyilvánvalóan csak időleges lehet. A tiszthelyettesi állomány körében 435 fő rendelkezett 480 nyelvvizsgával, e területen továbbra is abszolút vezető helyen áll az angol, mint idegen nyelv ismerete, ugyanakkor a tiszthelyettesi állomány töredéke rendelkezik csak felsőfokú nyelvvizsgával.

[55] Angyal im. 20. oldal
[56] Kovács Zoltán ezredes úr jelentése a Honvéd Vezérkar Személyügyi Főcsoportfőnökségének 2000. május

Tisztek

Nyelv	Alapfokú	Középfokú	Felsőfokú	Összesen
Angol	457	1264	520	**2241**
Arab	-	3	4	**7**
Bolgár	1	2	2	**5**
Cseh	2	6	4	**12**
Finn	-	1	-	**1**
Francia	44	87	50	**181**
Holland	-	1	-	**1**
Horvát	6	9	7	**22**
Japán	-	1	1	**2**
Lengyel	3	-	61	**64**
Mongol	-	1	-	**1**
Német	212	500	191	**903**
Olasz	14	69	52	**135**
Orosz	417	488	1457	**2362**
Portugál	-	-	2	**2**
Román	-	17	16	**33**
Spanyol	4	26	14	**44**
Szerb	9	9	5	**23**
Szlovák	2	21	31	**54**
Török	-	-	1	**1**
Ukrán	3	14	7	**24**
Összesen:	**1174**	**2519**	**2425**	**6118**

Tiszthelyettes

Nyelv	Alapfokú	Középfokú	Felsőfokú	Összesen
Angol	235	68	5	308
Cseh		2		2
Francia	9	2		11
Horvát	2	2	3	7
Lengyel		1	2	3
Német	45	29	5	79
Olasz	13	2		15
Orosz	8	16	13	37
Román			7	7
Spanyol		2		2
Szerb	1	1	2	4
Szlovák		2	1	3
Ukrán			2	2
Összesen	**313**	**127**	**40**	**480**

Nyelv	Tiszt	Tiszthelyettes	Összesen
1 nyelv	2961	394	3355
2 nyelv	1284	37	1321
3 nyelv	175	4	179
4 nyelv	16		16
6 nyelv	1		1
Összesen	4437	435	4872

10. táblázat: Nyelvvizsgával rendelkezők megoszlása nyelvek és a nyelvvizsga szintje szerint[57]

[57] Forrás: Magyar Honvédség számítógépes központi személyügyi nyilvántartása alapján 2001. július 01-i helyzet (felmentettek nélkül)

2001-ben az integráció hatására a hivatásos állománynál minden eddigi mértéket meghaladó kiáramlás következett be. Ennek következtében a nyelvvizsgával rendelkezők száma 80 fővel csökkent és további csökkenés várható.

A STANAG nyelvvizsgával rendelkezők száma nem a terveknek megfelelően nőtt, mert ezen nyelvvizsgát ösztönző intézkedések még mindig nem születtek meg, az egyes beosztásokhoz rendelt nyelvismeret meghatározása nem történt meg. A STANAG 6001 3.3.3.3. nyelvismereti szintet a tervezett 2000 fő helyett az időközben végrehajtott integráció és a csapatok számának csökkenése következtében kb. 1600 fő érte el. A jelenlegi helyzetet jól szemléleti, hogy évente több, mint 2000 fő kerül beiskolázásra különböző nyelvtanfolyamokra.

A NATO-nak az idegennyelv ismeretre vonatkozó álláspontja szerint a 19 tagállamból 16-ra vonatkozik a javaslat (Izlandnak nincs hadereje, Nagy-Britanniában és az USA-ban pedig az angol nyelv egyben az anyanyelv is). Az *EG 0356* dokumentum pontosan kijelöli *2008. végéig az angol nyelvképzés terén szükséges tennivalókat*.[58]

„1. Mindazok nyelvtudását javítani kell, akik a tervek szerint érintettek bármely kollektív védelmi vagy "nem 5. cikkely szerinti" műveletekben.

2. 2003. végére biztosítani kell, hogy a bárhol bevethető több nemzetiségű törzsekben résztvevő teljes személyi állomány rendelkezzen legalább a következő szintű angol nyelvtudással (készségek: beszédértés, beszéd, olvasás és írás):

a) Tisztek:	STANAG 6001 3.3.3.3.
b) Tiszthelyettesek; Zászlósok	STANAG 6001 3.2.3.2.

3. 2004. végére biztosítani kell, hogy a bárhol bevethető magas készenlétű erők (HRF) teljes személyi állománya rendelkezzen legalább a következő szintű angol nyelvtudással:

a) Tisztek:	STANAG 6001 3.3.3.3.
b) Tiszthelyettesek:	STANAG 6001 3.2.3.2.
c) Minden szerződéses katona, aki a tervek szerint harcászati kommunikációs eszközöket kezel:	STANAG 6001 2.2.2.1.

4. 2005. végére biztosítani kell, hogy a bárhol bevethető alacsony készenlétű erők (Deployable FLR) teljes személyi állománya rendelkezzen legalább a következő szintű angol nyelvtudással:

---

[58] EG 0356 Bárhol Bevethető és a Helyi Erők Nyelvtudása

a) Tisztek: STANAG 6001 3.2.3.2.

b-c) Minden hivatásos és szerződéses tiszthelyettes, valamint szerződéses katona, aki a tervek szerint harcászati komm. eszközöket kezel: STANAG 6001 2.1.2.1.

(Ezen adatok lényegesen eltérnek az EG 0356 sz. anyag előírásaitól)

5. 2008. végére a helyi erők teljes személyi állománya rendelkezzen legalább a következő szintű angol nyelvtudással:

a) Zászlóalj és magasabb szintű parancsnokok STANAG 6001 3.3.3.3.

b) Zászlóaljnál alacsonyabb szintű parancsnokok STANAG 6001 3.2.3.2.

c) Minden hivatásos és szerződéses tiszthelyettes, valamint szerződéses katona, aki a tervek szerint harcászati kommunikációs eszközöket kezel: STANAG 6001 2.2.2.1."

Tekintettel a politikailag megtervezett multinacionális - különösen "nem az 5. cikkely szerinti" válságkezelő műveletekre és a kollektív védelmi műveletekre - elvárás, hogy a teljes személyi állomány különböző szinteken képes legyen kommunikálni egy közös nyelven.

A készenléti idő intervalluma alatt nem lehet biztosítani a csapatok részére meghatározott nyelvismeret teljes mértékű elérését, kifejlesztését. Különösen az alacsony készenlétű (FLR) erők igényelnek nagyobb figyelmet, mivel ők a rotáció során kerülnek igénybevételre. Esetükben az egyénekre meghatározott nyelvismereti szint elérése nem biztosítható a meghatározott idő intervallumokban, és ugyanez vonatkozik a kiképzési követelmények teljesítésére is.

Ezen dokumentum legfontosabb megállapításai, hogy *az angol nyelv magas szintű ismerete nélkül nincs katonai együttműködés* és 2008. végére minden zászlóalj és magasabb parancsnoknak rendelkeznie kell a STANAG 6001 3.3.3.3.-as, minden alacsonyabb szintű parancsnokának a STANAG 6001 3.2.3.2. nyelvvizsgával. Elvárás, hogy a teljes személyi állomány, ha különböző szinteken is, de képes legyen kommunikálni a közös nyelven.

Jelenleg a NATO javaslatban felsorolt beosztások jelentős részében a tisztek részben vagy teljesen megfelelnek a nyelvi követelményeknek. Ugyanakkor *egyre fontosabb követelmény lesz* a 71/1998. sz. Kormányrendelet előírásában is megfogalmazott feladat *a megszerzett nyelvtudás szinten tartása*. Biztos vagyok benne, hogy a jelenlegi és a jövőbeni nyelvképzési programok összeállításakor szükséges lesz a regionális nyelvképzés hatékonyságának felülvizsgálása.

Sehol egyetlen dokumentumban sem találkoztam annak a definíciójával, hogy mit jelent a "kulcsbeosztás" fogalma. Minden beosztás a maga területén kulcsbeosztás és a dokumentumokban szereplők külön említése az un. kulcsbeosztásoknak, véleményem szerint félreértésekre, rosszabb esetekben kijátszásra adhat lehetőséget. Mindez nem változtat azon a tényen, hogy *1994. februárja, a hollandiai gyakorlat óta, ahol a Magyar Honvédség először vett részt PfP programon, a megtett út nagyon nagy és a sikerek a meghatározóak és nem a sikertelenségek.*

A STANAG 6001 szabvány a Honvéd Vezérkar főnök helyettes 17/2001 (HK 3/2002) HVKFH intézkedésével lépett hatályba. Ezért a vizsgáért járó nyelvpótlékot a 2001. évi XCV. Törvény 1/2§ (2) és (4) bekezdése szabályozza.

2. 6. A Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Védelemgazdasági Tanszékének feladatai és lehetőségei a tisztképzésben, a hadsereg igényei és a nyelvi követelmények tükrében

A hadsereg közgazdász igényeinek jelentős részét a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem (korábbi néven Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem) Védelemgazdasági Tanszéke végzi. Ezt a tanszéket azért hozták létre, hogy a hadsereg számára a nappali tagozaton ösztöndíjas hallgatókból tiszteket verbuváljon és megszervezze a hadsereg szakmai (közgazdasági, pénzügyi, logisztikai stb.) tisztikara részére a szükséges képzéseket és továbbképzéseket.

Az egyetemen a rendszerváltást megelőzően a kötelező orosz nyelv volt a meghatározó. Ugyanakkor az egyetem ún. elit szakain (külker, nemzetközi, közlekedési szak) már akkor is kötelezően két nyelvvizsgát írtak elő. A '70-es évek végétől a hallgatók nyelvi szigorlatot tehettek az egyetemen, ami a nyelvvizsgával volt egyenértékű. A rendszerváltás után az egyetem a közgazdász "boom" következményeként sikerintézménnyé vált, ahol az átlagosan ötszörös túljelentkezés mellett a nyelvoktatás kérdése többszörösen is "lekerült a napirendről", részint mert a bejövő diákok átlag 2/3-a érkezett 18 évesen, 2 vagy több (általában felsőfokú) nyelvvizsgával, részint a "Bokros-csomag" spórolási időszakában az Egyetem számára az egyik megoldást a nyelvképzés költségeivel való takarékosság jelentette. Ezen időszakban lettek az egyetem nyelvi tanszékei, lektorátusai un. önköltségesek. Az egyetem szemben a ZMNE-vel visszafogta az ingyenes nyelvképzést, és helyette kedvezményes térítésű nyelv-

képzési lehetőséget biztosított a diákok számára. Négy szemeszteren át heti két idősávban ingyen tanulható egy nyelv, utána, mellette 8000 Ft egy szemeszterre egy sáv nyelvképzési költsége.
1988-tól tehát már a rendszerváltás előtt megszűnt az egyetemen az orosz, mint kötelező nyelv. Két nyelv vált kötelezővé 9 választható nyelvből (angol, német, arab francia, spanyol, olasz, orosz, portugál és a külföldiek számára a magyar nyelv).

A rendszerváltásig az orosz mellett az angol volt a legnépszerűbb nyelv, a rendszerváltás után pedig a diákok döntő többsége angol nyelvet tanult. Az angol nyelvképzésnek objektív határt szab a tanári kapacitás. Második helyen áll a német nyelv, harmadik helyen pedig a francia nyelv oktatása. Új fejlemény, hogy értelmiségi gyerekek egy része harmadik nyelvként felveszi az orosz nyelvet.

Érdekes lenne annak elemzése, hogyan fogja az egyetemre készülők nyelvi felkészültségét az a kormánydöntés befolyásolni, hogy csak egy nyelv után jár plusz pont a felvételin (középfok 3 pont, felsőfok 5 pont), míg korábban két nyelvvizsgáért lehetett plusz pontokat szerezni, és vajon a felvételkor hiányzó nyelvismeret megszerzésére kell-e az egyetem nyelvi tanszékének felkészülnie? A Közgazdasági Egyetem célja a nyelvképzés területén jelenleg hasonló, mint számos sikeres nyugati intézményé, csak a szakmai nyelv, a gazdasági szaknyelv oktatása, mivel az egyetemre bekerülő diákok jelentős hányada már rendelkezik a szükséges általános nyelvi ismeretekkel. Az új helyzetet jól jellemzi, hogy az egyetem belső levelezése ma már döntően angolul folyik.

Az egyetem már néhány évvel ezelőtt eljutott oda, hogy a külföldi vendég előadók angol nyelvű előadásait nem kell fordítani, mivel az angol nyelvismeret szinte általánossá vált. Hasonló helyzet a legtöbb magyar felsőoktatási intézményben nem alakult ki, így a BKÁE az összes problémájával együtt is őrzi privilegizált helyzetét.

A Védelemgazdasági Tanszék életében döntő változást hozott, hogy a hadsereg szemléletében és igénytámasztásában is minőségi változás következett be. Amíg a korábbi években az ösztöndíjasok "megszerzésén" túl a fő feladatot a másoddiplomát adó és így egyetemi alapdiplomaként nem elfogadott Közgazdasági Továbbképző Intézet (KTI) négy szemeszteres továbbképzése jelentette, addig 2000-től a nappali ösztöndíjas hallgatókon kívül a fő feladat a főiskolai diplomával rendelkező tisztek egyetemi alapképzésre történő beiskolázása (Részidős Egyetemi Képzés).

Amíg a KTI esetében a nyelvvizsga nem szerepelt előírásként, addig a REK esetében a belépéshez egy, a diploma megszerzéséhez két felsőfokú vagy szakmaival bővített középfokú

nyelvvizsga az előírás. Ennek megfelelően a jelentkezők száma lecsökkent, mivel a két nyelv ismerete főleg az idősebb tisztek számára komoly problémát jelentett. Amíg a legtöbb vidéki közgazdaságtudományi egyetemen az estis vagy levelezős alapdiploma megszerzéséhez elegendő az egy nyelv, addig a BKÁE ragaszkodik a minőségként megfogalmazott két idegen nyelv ismeretéhez.

2. 7. A békefenntartó és béketeremtő missziókban résztvevő magyar orvosok nyelvi felkészültsége

Röviden érdemesnek tartom megemlíteni, hogy az új nemzetközi rendszer egyik sajátossága a békefenntartás és a béketeremtés fontossága. Mivel az Egyesült Államok a korábbi évtizedek USA gyakorlatához képest e területen visszafogottabb szerepet kíván vállalni,[59] felértékelődött az egyéb NATO államok békefenntartó és béketeremtő tevékenysége is. 2002. tavaszára mintegy 730 magyar katona vett részt nemzetközi missziókban. A legnépesebb magyar kontingens 324 fő Koszovóban teljesített szolgálatot. E katonák számára a kérdések alfája és omegája az angol nyelvismeret.[60]

Dr. Svéd László orvos vezérőrnagy úr tájékoztatott a missziókban résztvevő magyar orvosok (tisztek, tiszti orvosok) nyelvi felkészültségéről. [61]

A missziókban résztvevő orvosok számára alapkövetelmény az angol nyelv ismerete. 1999-től hivatalos követelmény a STANAG 6001-es nyelvvizsga. Aki orvos-misszióban kíván részt venni és nem rendelkezik STANAG nyelvvizsgával, három hónapos nyelvfelkészítésen vesz részt.

Az Öböl-háborúban 37 fő vett részt, a KFOR kötelékében 18 fő. Okucani-ban összesen 36 orvos, míg Albániában 5 orvos volt. (korábban Koszovóban 2 orvos teljesített szolgálatot) A helyzetet leegyszerűsítette, hogy tiszthelyettes orvos nincs, csak ápoló és ma már az orvosi egyetemek középfokú nyelvvizsga nélkül nem adnak diplomát. A Honvédelmi Minisztériumban és a Magyar Honvédség keretében mintegy 600 orvos teljesít szolgálatot és 14 nyelven beszélnek.

A 2003-as afgán misszióban az első magyar egészségügyi kontingens 9 főből áll (2 orvos, 4 egészségügyi tiszthelyettes és 3 támogató tiszthelyettes). A 9 főből három a STANAG 6001-es nyelvvizsga 3-as szintjét, 1 fő a 2,5-ös szintet, 2 fő a 2-es szintet, 4 fő az 1-es szintet érte el. (Ebből három a támogató tiszthelyettes.)

[59] Focus 2002. július 8. 189. oldal
[60] Népszabadság, 2002. március 7. 3. oldal
[61] Dr. Nógrádiné Kiss Magdolna: Interjú Dr. Svéd László orvos vezérőrnagy úrral. 2002. Bp.

2. 8. ENSZ missziókban résztvevő magyar kontingensek nyelvi felkészültsége

A Magyar Honvédség ENSZ missziókban szolgálatot teljesítő erők nyelvi felkészültségéről Dr. Isaszegi János dandártábornok Úr, a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Hadműveleti Központ parancsnoka személyes interjúban adott tájékoztatást.[62]

Fsz.	Misszió megnevezése	Misszió helye	Létszám (fő)	Megjegyzés
1.	UNIKOM	Irak/Kuvait	5	Katonai megfigyelő
2.	UNFICYP	Ciprus/Nikosia	120	Fegyveres békefenntartó
3.	UNOMIG	Grúzia/Szuhumi	7	Katonai megfigyelő
4.	UNMIK	Koszovó/Pristina	1	ENSZ-KFOR összekötő
5.	MINURSO	Nyugat-Szahara	7	Katonai megfigyelő
ENSZ missziók összesen:			**140**	
6.	EBESZ Mission to Georgia (MTG)	Tbiliszi	2	Katonai megfigyelő/tanácsadó
7.	EBESZ Mission to Bosnia and Hercegovina (BiH)	Szarajevó	2	Katonai megfigyelő/6anácsadó
8.	EBESZ Assistance Group to Chechnya (AGTC)	Grúz-csecsen határ	3	Katonai megfigyelő/tanácsadó
9.	EBESZ Pers. Repr. to Nagorno-Karabach (PRTK)	Hegyi-Karabah	1	Katonai megfigyelő/tanácsadó
EBESZ missziók összesen:			**8**	
10.	MFO	Sinai félsziget	41	Fegyveres békefenntartó (ebből 15 rendőr)
ENSZ, EBESZ, MFO összesen:			**189**	
11.	SFOR törzs	Szarajevo/Zágráb	4	Törzstiszt, tts (4/1 Szarajevó/Zágráb)
12.	SFOR MSU KRK	Szarajevo	149	Katonai Rendfenntartó Kontingens
13.	SFOR AMIB	Szarajevó	2	Feld. törzstiszt
14.	NATO PfP Cell	Albánia (Tirana)	2	Törzstiszt-tiszthelyettes, tanácsadó
15.	KFOR törzs	Pristina	5	Törzstiszt
16.	KFOR MEL	Pristina	14	Eü. labor
17.	KFOR ŐBZ	Pristina	321	Őr- és biztosító zászlóalj, KFOR HQ őrzése
18.	NSHQ törzs	Skopje	2	Törzstiszt, tts.
19.	NSHQ ŐBSZ	Skopje	39	NATO HQ őrzés-védelme
20.	ISAF, OEF, Szövetségi Koordinációs Központ	Tampa (Florida)	0	1 fő felkész. 09.16-27. Misszió kezdés 10.01-jén
NATO missziók összesen			**538**	

11. táblázat Részvétel a békeműveletekben (2002. 09. 11.)

Elmondta, hogy a Magyar Honvédségnek vannak olyan egységei, amelyek nemzetközi szinten is kiválóan tudják végrehajtani a szárazföldi vagy légierő (légvédelmi), műszaki, kutatási-

[62] Dr. Nógrádiné Kiss Magdolna: Személyes interjú a Dr. Isaszegi János mk. dandártábornok Úrral, Bp., 2002.

mentési, egészségügyi, logisztikai, hadműveleti vagy őrzés-biztosítási feladatait. Állítja, hogy a felkészítésben és kiképzett állományban a Magyar Honvédség nem rosszabb, mint a NATO más országainak a hadseregei.

A magyar katonák társadalmi presztízsére negatívan hatnak a technikai hátrányok, fegyvertechnikai problémák, a folyamatos létszámleépítésből eredő feszültségek. Ugyanakkor a Magyar Honvédség nemzetközi elismertségét bizonyítja a sok felkérés nemzetközi megbízatás.

A Tábornok Úrtól kapott táblázat szerint ENSZ missziókban 140, az EBESZ missziókban 8, az MFO keretében 41 fő teljesít szolgálatot. Emellett magyar katonák teljesítenek szolgálatot Szarajevóban, Tbilisziben, Pristinaban és Skopjében. Az összes missziókban résztvevők száma 538 fő.

Valamennyi feladat ellátásához a feladat jellegéből adódóan a nyelvi ismeret más-más szintjére a speciális feladatnak megfelelően az általános és katonai szaknyelven túl az adott területen szükséges nyelvi ismeret, valamint más és más nyelvi készségben való jártasság a követelmény. A nem elégséges nyelvi ismeret, az adott területen szükséges készség nem megfelelő elsajátítása a missziót veszélyezteti. Példáiban a tábornok úr megerősítette ezt.

- A 10. pontban feltüntetett Sinai-félszigeti MFO misszióban baleseti jegyzőkönyvet kellett készíteni, ahol a baleset körülményeit kellett részletesen feltüntetni. A 15. pontban a KFOR misszióban a törzstisztnek különböző jelentésekből kellett saját jelentését megszerkesztenie, elkészítenie és továbbítania. Ezeknek a feladatoknak az ellátásához egyértelműen az íráskészség elsajátítása és ismerete került előtérbe a beszédkészséggel szemben.
- A 6. és 9. pontban megjelölt EBESZ missziókban a katonai tanácsadó a nagykövet mellett tevékenykedik. STANAG 4-es szinten túl a diplomáciai zsargon ismerete nagy jelentőségű. A hibázás nemzetközi konfliktusokhoz vezethet.
- A 2. pontban az ENSZ misszió fegyveres békefenntartójának előírt szövegeket, nyelvi egységeket kell ismernie, a műveleti tevékenységek szókincsét vagy pl. a katonai felszerelések megnevezését kell tudnia.

Bebizonyosodott, hogy az együttes tevékenység alapja a nemzetközi környezetben az idegen nyelv magas szintű alkalmazása, a fokozott felelősség miatt az eligazítások, tájékoztatók, feladat-meghatározások, parancsok és értékelések helyes értelmezése. Ugyanakkor képesnek kell lenni a magyar nyelven elkészített jelentést, tájékoztatót, feladatot, egyéb írásos anyagot és tartalmi és formai követelményeknek megfelelően a nemzetközi környezet felé közvetíteni. Ezek a példák is bizonyítják, hogy nem lehet találni olyan metodikát, amelyet a nyelvi felkészítésben általánosítani lehet. Ez a fajta felkészítés nincs intézményesen megoldva. Célfelké-

szítés szükséges az adott feladat jellegének megfelelő készség és a szükséges felkészülési idő meghatározásával, a kijelölt személy vagy célcsoportok ismeretében.

Ennek egyik jól bevált módja a feladatok ellátására kijelölt személyek kiküldése párhuzamos beosztásokba un. Right Seat/On the Job vagy Shadow-Position-okra, amelyekben a helyszínen, a kiküldetési feladat felelőssége nélkül „beletanulnak" a feladatba és elsajátítják a szükséges speciális nyelvi kifejezéseket és készségeket. Máskor megbíznak olyan külföldi vagy hazai személyeket, akik már elláttak hasonló feladatot, hogy adják át szakmai ismereteiket, speciális nyelvi tapasztalatainkat és tanítsák be a kiküldendő személyeket.

A dandártábornok úr elmondta, hogy korábban az SFOR, KFOR kötelékében magyar sajátosság volt a „blöffölés", mikor is úgy tettek, mintha megértették volna az elhangzottakat és mindenre „yes"-szel válaszoltak, a feladatokat nem tudták végrehajtani, ezzel a missziót veszélyeztették.
A tábornok úr véleménye szerint ma már a NATO vélemény pozitív a magyarokról a nyelvi felkészülés területén. A feladatokat ellátó személyek sokszor több nyelv ismeretével is rendelkeznek. Fontos lenne törekedni arra és biztosítani, hogy ezen tapasztalt és nagy tudású tiszteket a hadsereg megtartsa. Ehhez is szemléletmód váltásra van szükség.

Számomra a tábornok úrral folytatott beszélgetés arra világított rá, hogy az itthoni STANAG képzés, legyen bármilyen jó is, nem lehet univerzális. A speciális feladatok, speciális nyelvi készségeket és nyelvismeretet igényelnek. Ennek következtében speciális nyelvoktatásra és a speciális nyelvi ismeretek elsajátítására és elsajátíttatására van szükség. Ezek alapja a meglévő, valóban magas szintű angol nyelvoktatás, és nyelvismeret kell, hogy legyen.

A békemissziós feladatokra kijelölt szerződéses állomány célirányos 400 órás angol nyelvi felkészítésen vesz részt, aminek „A" típusú alapfokú nyelvvizsgával kell zárulnia.
A felterjesztett jelentések alapján a tanfolyam után alig több mint 20% vesz részt a nyelvvizsgán. Az intenzív tanfolyamokon az eredménytelenül vizsgázók száma 30% körül van. A BKNYK kapacitása is korlátozott, így előfordul, hogy a katonai szaknyelvi felkészítést 3-6-9 hónappal az intenzív tanfolyam után kezdhetik meg, mialatt ismereteik megkopnak. A felkészülést akadályozta az is, hogy a csapatok parancsnokai a tanfolyamokról hosszabb-rövidebb időtartamra visszarendelték a hallgatókat.

2. 9. A nyelvképzés jelenlegi helyzete a Magyar Honvédségnél

Ami végbement a társadalomban, ugyanaz a folyamat ment végbe hatványozottabban a hadseregben. Elsősorban is, nőtt a szervezettség és csak a parancsnokok kezdeményezésére és ja-

vaslatára történhet meg a beiskolázás. Növekedett a vizsgák hatékonysága az 1997/98-as év 30%-os (!) eredményességéhez képest.

A HVK Védelmi-Tervezési Főcsoportfőnöksége együttműködve a Humán Főcsoportfőnökség Személyügyi Csoportfőnökségével, megkezdte a XLIII. törvény 342. §. (2.) bekezdés 8. pontjában előírtak szerint a *nyelvismeretet követelő beosztások jegyzékének összeállítását.*[63]

„A Rendszeresített standardok – Magyar Köztársaság a katonai rendfokozatok, szolgálati beosztások és iskolai végzettségi követelmények összehasonlítása" című HM Humánpolitikai Főosztály által készített anyag egyértelműen fogalmaz. A „határkő" az ezredesi rendfokozat, ettől fölfelé kötelező (lesz) az angol felsőfok, vagy az ezzel egyenértékű STANAG 2001 3.3.3.3.-as nyelvvizsga. Valamennyi tiszt számára előírás (lesz) – hadnagytól-ezredesig – a középfokú nyelvvizsga, vagy a STANAG 2.2.2.2-es nyelvvizsga. (Lásd 12. táblázat)

Mindebből az következik, hogy a hadsereg tisztikarának angol nyelvismerete jobb, mint a társadalom egészéé, és jobb, mint a diplomások összességéé. Ugyanakkor a lemaradás, részint a követelményektől, részint az „északi" tisztikaroktól ma és a belátható jövőben jelentős lesz. A 6525 tisztből csak 602 főnek van meg az angol felsőfokú nyelvvizsgája (kevesebb, mint 10%!) és 1962 főnek van meg a középfokú nyelvvizsgája (30%). Vagyis a tisztikar kb. 60%-ának nincs angol állami nyelvvizsgája. Így a várható beiskolázási létszámot figyelembe véve 2865 főnek kell(ene) nyelvet tanulnia, ami 40%, és akkor még szó sincs a még ebből is kimaradó „maradék" 20%-ról, valamint azon, nem elhanyagolható körülmény vizsgálatáról, hogy a nyelvvizsga (főleg ha korábbi) és a nyelvismeret mennyiben fedik át egymást. (13. táblázat Lásd Kimutatás a nyelvvizsgával rendelkezőkről és a várható beiskolázási létszámokról)

A valóság és az elvárások között ma (még) nagy a rés. (12-13. táblázat) Kimutatás a HM 2002. 09. adatai alapján (lásd 13. táblázat) világos, hogy a 458 hadnagyból 138 főnek van közép és 21 főnek felsőfokú angol nyelvvizsgája, ami az előirányzatnak mintegy egy harmada, és figyelembe véve, hogy ezek a fiatal – döntően kezdő – tisztek, a helyzet elszomorító. A főhadnagyok esetében a 733 főből 288-nak van elfogadható nyelvvizsgája, ez kevesebb, mint 40%! A századosoknál az 1499 századosnak 573 elfogadott nyelvvizsgája van, ami szintén bő 1/3; az őrnagyok esetében az 1820 főre, 624 nyelvvizsga jut, kevesebb mint 1/3; az 1576 alezredesből 624 főnek van nyelvvizsgája, ami kevesebb, mint 40% a 387 ezredesből pedig az előírt felsőfokkal csak 56 fő, kevesebb, mint 15%, közép- és felsőfokkal együtt 181 fő, kevesebb, mint 50% rendelkezik. A 35 dandártábornokból 10-nek van felsőfok és 17-nek középfokú nyelvvizsgája, a 12 vezérőrnagynál ez az arány 2 és 6 fő, a 3 altábornagynál 1 és 1 fő, míg a 2 vezérezredesnél 1 fő.

[63] Honvéd Vezérkar Humán Főcsoportfőnökség 114/26/99 Nyilvántartási szám, 1999. XI. 17.

STANAG 2116 KÓD	Haderőnem		Rendszeresített beosztások (reprezentatív)	Iskolai végzettségi követelmények		
	Szárazföldi (Army)	Légierő (Air Force)		Isk. végz.	Szakképpz.	Nyelvi. köv.
OF-9	Vezérezredes		A Magyar Honvédség vezérkari főnöke, közigazgatási államtitkár besorolású	ZMNE SZPE	SZFF	FF vagy 3.3.3.3.
OF-8	Altábornagy		A Magyar Honvdség vezérkari főnök helyettese, helyettes államtitkár besorolású	ZMNE SZPE	SZFF	FF vagy 3.3.3.3.
OF-7	Vezérőrnagy		Hadtest szintű katonai szervezet parancsnoka, nemzeti katonai képviselő Brüsszelben	ZMNE SZPE	SZFF	FF vagy 3.3.3.3.
OF-6	Dandártábornok		Honvédelmi Minisztérium főosztályvezetője, csoportfőnöke, HM szervezetek főigazgatója, hadtest szintű katonai szervezet parancsnokhelyettese, nemzeti katonai képviselő Monsban, dandár szintű katonai szervezet parancsnoka	ZMNE SZPE	SZFF	FF vagy 3.3.3.3.
OF-5	Ezredes		Honvédelmi Minisztérium főosztályvezető helyettese, osztályvezetője, irodavezetője, csoportvezetője, HM szervezetek főigazgató-helyettese, igazgatója, hadtest szintű katonai szervezet törzsfőnök-helyettese, szolgálatfőnöke, osztályvezetője, dandári szintű katonai szervezetet parancsnok-helyettese, törzsfőnöke, ezred szintű katonai szervezet parancsnoka	ZMNE SZPE	SZFF	KF vagy 2.2.2.2.; 3.3.3.3.
OF-4	Alezredes		Honvédelmi Minisztérium osztályvezető helyettese, kiemelt főtisztje, kiemelt referense, HM szervezetek irodavezetője, osztályvezetője, képviselet vezetője, csoportparancsnoka, hadtest szintű katonai szervezet főnök-helyettese, szolgálatfőnök-helyettese, osztályvezető helyettese, dandár szintű katonai szervezet osztályvezető-helyettese, ezred szintű katonai szervezet parancsnok-helyettese, szolgálatfőnöke, osztályvezetője, önálló állománytáblával rendelkező és kötelékben lévő zászlóalj (üteg) parancsnoka	ZMNE SZPE	SZFF	KF vagy 2.2.2.2.
OF-3	Őrnagy		Honvédelmi Minisztérium ügyviteli irodavezetője, ügyviteli alosztályvezetője, szakirányú referense, HM szervezetek osztályvezető-helyettese, alosztályvezetője, tervező-szervező főtisztje, beosztott főtisztje, hadtest szintű szervezet alosztályvezető-helyettese, főtisztje, dandár szintű katonai szervezet alosztályvezető helyettese, részlegvezetője, főtisztje, ezred szintű katonai szervezet osztályvezető-helyettese, szolgálatfőnök-helyettese, beosztott főtisztje, önálló állománytáblával rendelkező és kötelékben lévő zászlóalj (osztály) parancsnok-helyettese, törzsfőnöke, helyőrség támogatók parancsnoka, helyőrség kommendánsa	ZMNE SZPF	SZFF	KF vagy 2.2.2.2.
OF-2	Százados		Honvédelmi Minisztérium beosztott tisztje, HM szervezetek alosztályvezető-helyettese, részlegvezető, hadtest szintű katonai szervezet beosztott tisztje, dandár szintű katonai szervezet részlegvezető-helyettese, beosztott tisztje, ezred szintű katonai szervezet főnök-helyettese, beosztott tisztje, önálló állománytáblával rendelkező és kötelékben lévő zászlóalj (osztály) beosztott tisztje, század- ütegparancsnoka, helyőrség támogatók parancsnok-helyettese, alosztályvezetője, beosztott tisztje, századparancsnoka	ZMNE SZPF	FF	KF vagy 2.2.2.2.
OF-1	Főhadnagy		Önálló állománytáblával rendelkező és kötelékben lévő zászlóalj (osztály) beosztott tisztje, század-ütegparancsnok-helyettese, első szakaszparancsnoka, helyőrség támogatók századparancsnok-helyettese, alosztályvezető-helyettese	ZMNE SZPF	FF	KF vagy 2.2.2.2.
	Hadnagy		Önálló állománytáblával rendelkező és kötelékben lévő zászlóalj (osztály) szakaszparancsnoka, csoportparancsnoka, helyőrség támogatók szakaszparancsnoka, kiképzési bázis parancsnoka	ZMNE SZPF	FF	KF vagy 2.2.2.2.

12. táblázat

KIMUTATÁS
a nyelvvizsgával rendelkezőkről és a várható beiskolázási létszámokról

Rendfokozat	Meglévő létszám (fő)			Nyelvvizsgával rendelkeznek (fő)						Várható beiskolázási létszám (fő)
				Angol nyelvből			Egyéb nyelvből			
	50 év alatt	50 év felett	Összesen	Alap	Közép	Felső	Alap	Közép	Felső	
honvéd				8	8	1				
őrvezető				2	1					
tizedes				4	6					
szakaszvezető				19	10					
tisztes össz.:				**33**	**25**	**1**				
őrmester	1405		1405	59	27					
törzsőrmester	2682		2682	257	104	9				
főtörzsőrmester	2451	4	2455	219	119	12				
zászlós	1487	12	1499	141	90	5				
törzszászlós	341	11	352	43	39	6				264
főtörzszászlós	7	9	16	3						13
tiszthelyettes össz.:	**8373**	**36**	**8409**	**722**	**379**	**32**	**86**	**78**	**24**	**277**
hadnagy	458		458	60	138	21				240
főhadnagy	733		733	88	241	47				350
százados	1493	6	1499	126	468	105				746
őrnagy	1772	48	1820	130	528	172				850
alezredes	1197	379	1576	117	438	186				500
ezredes	175	212	387	22	125	56				150
dandártábornok	18	17	35	1	17	10				20
vezérőrnagy	1	11	12		6	2				8
altábornagy		3	3		1	1				1
vezérezredes		2	2			1				-
tisztek össz.	**5847**	**678**	**6525**	**544**	**1962**	**602**	**515**	**916**	**1101**	**2865**

Megjegyzés:

1. Az egyéb nyelvekből nyelvvizsgával rendelkezők többsége angol nyelvvizsgával is rendelkezik, ezért csak mintegy 20%-kal csökkentettük a beiskolázandó létszámot.
2. Az 50 év felettieket nem vettük figyelembe (a táboernokok kivételével) a beiskolázandó állománynál.
3. A kommunikációs eszközöket kezelő szerződéses katonák létszáma még nem ismert.

13. táblázat

A NATO törzsekbe beosztottak nyelvtudását vizsgálva 2002. augusztus adatok alapján a következő a helyzet:

Katonai szervezet	Állomány-kategória	Létszám (fő)		STANAG 6001 nyelvvizsgával kell rendelkezni (fő)*				Nyelvvizsgája van (fő)												
								STANAG 6001				Állami								
												„A” típusú			„B” típusú			„C” típusú		
		Rendsze-resített	Meglévő	3.3.3.3. szintű	3.2.3.2. szintű	2.2.2.2. szintű	2.1.2.1. szintű	3.3.3.3. szintű	3.2.3.2. szintű	2.2.2.2. szintű	2.1.2.1. szintű	A	K	F	A	K	F	A	K	F
Nemz. Kat. Képviselő Hivatal	ti.	12	11	12				6	2										3	8
	tts.	5	5			5				2	2		1						4	
	szerz.																			
Nemz. Katonai Képviselet	ti.	6	6	6				5	1										2	4
	tts.	1	1			1						1								
	szerz.																			
NATO beosztások ban	ti.	72	71	72				54	3	3									14	57
	tts.	43	33			43		6		22	2		3	7		1	1	1	14	6
	szerz.																			
Összesen	ti.	90	88	90	0	0	0	65	6	3	0	0	0	0	0	0	0	0	19	69
	tts.	49	39	0	0	49	0	6	0	24	4	1	4	7	0	1	1	1	18	6
	szerz.																			
	mindössz.	139	127	90	0	49	0	71	6	27	4	1	4	7	0	1	1	1	37	75

Megjegyzés: - A meglévő tiszti állomány 73%-a rendelkezik az előírt STANAG vizsgával.
Emellett minden tisztnek legalább középfokú „C” típusú állami nyelvvizsgája van.
- A meglévő tiszthelyettes állomány 76%-a rendelkezik az előírt vagy annál magasabb STANAG vizsgával, és minden tiszthelyettesnek valamilyen szintű állami nyelvvizsgája is van.

Katonai szervezet	Állomány-kategória	Létszám (fő)		STANAG 6001 nyelvvizsgával kell rendelkezni (fő)*				Nyelvvizsgája van (fő)												
								STANAG 6001				Állami								
												„A” típusú			„B” típusú			„C” típusú		
		Rendsze-resített	Meglévő	3.3.3.3. szintű	3.2.3.2. szintű	2.2.2.2. szintű	2.1.2.1. szintű	3.3.3.3. szintű	3.2.3.2. szintű	2.2.2.2. szintű	2.1.2.1. szintű	A	K	F	A	K	F	A	K	F
MH SZFP Pk.-ság	ti.	181	169	15	20	20	5	5	5	1	2	4	14	2	11	5	2	22	51	19
	tts.	43	42	2	2	2	3	0	0	0	0	3	1	0	1	0	1	5	2	0
	szerz.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	össz.	224	211	17	22	22	8	5	5	1	2	7	15	2	12	5	3	27	53	19
MH LEP Pk.-ság	ti.	185	166	36	56	44	1	15	0	4	0	2	19	5	2	3	5	4	53	23
	tts.	48	44	0	0	1	9	0	0	0	0	4	5	1	1	0	0	8	2	1
	szerz.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	össz.	233	210	36	56	45	10	15	0	4	0	6	24	6	3	3	5	12	55	24
Összesen	ti.	5617	4745	657	93	200	32	293	46	77	14	122	489	163	102	191	80	429	1302	557
	tts.	8582	6987	26	2	106	61	14	3	39	5	344	137	20	84	26	3	501	212	20
	szerz.	6504	4379	0	0	0	8	0	0	0	0	38	8	0	4	5	0	64	19	0
	össz.	20795	16192	683	95	306	101	314	52	117	19	505	638	183	191	224	83	1002	1556	590

14. táblázat

A Nemzeti Katonai Képviselő Hivatalban valamennyi tisztnek rendelkeznie kell STANAG 6001 3.3.3.3-as nyelvvizsgával. A 11 főből 6 fő (!!!) rendelkezik ezzel, 2 fő a 3.2.3.2.-es nyelvvizsgával a 11 főből 3 főnek semmilyen érvényes STANAG nyelvvizsgája nincs. Újra csak érdekes, hogy ugyanez a 11 fő a magyar állami nyelvvizsga szintjén 8 felsőfokú és 3 középfokú nyelvvizsgát jelent. Az 5 tiszthelyettesből 2 rendelkezik a NATO előírás szerintivel (STANAG 6001 2.2.2.2.), ugyanez a magyar viszonyokban 4 „C" típusú középfokot és 1 „A" típusú középfokot jelent. (Lásd 14. táblázat)

Vagyis célszerű lenne az előírásokat egységesíteni és a követelményeket betartani és betartatni. Kérdés, hogy az eddigi kiküldetéseknél milyen gyakran játszott bele ezekbe a kérdésekbe a politika.

A vizsgálatot hazai szinteken tovább folytatva, szintén 2002. augusztusi adatok alapján, kiderül, hogy az MH SZFP-nél a 169 tisztből 15 főnek van előírva a STANAG 6001 3.3.3.3. (megvan 5 főnek) 20 fő számára előírás a 2.2.2.2. szint, (megvan 1 főnek!!!!) és 5 fő számára a 2.1.2.1.-es szint (megvan 2 főnek).

A 169 tiszt közül STANAG nyelvvizsgával kellene rendelkeznie 60 főnek (kb. 35%), ezzel szemben csak 13 főnek van ilyen nyelvvizsgája. Ez az össz tiszti létszám kevesebb, mint 8%-a és az előírt létszám mintegy 21%-a.

Újra csak más kérdés, hogy a 169 tisztből 120 fő rendelkezik valamilyen magyar nyelvvizsgával, de ebből csak 19 a „C" típusú felsőfokú és 51 a „C" típusú középfokú.
A 42 tiszthelyettesből 11 főnek előírás a STANAG nyelvvizsga, ezzel szemben egyetlen tiszthelyettesnek sincsen ilyen nyelvvizsgája, viszont 13 főnek van magyar állami nyelvvizsgája. (Igaz, ebből csak 2 fő a „C" típusú középfokú.) Mintha az a kép bontakozna ki, hogy STANAG nyelvvizsgát az tesz le, aki a külszolgálata miatt rákényszerül.

Az MH LEP Parancsnokságnál a 166 tiszt közül 137 fő részére előírás a STANAG 6001 különböző fokozatai, ez több, mint 80%, de ilyen nyelvvizsgával csak 19 fő rendelkezik. Ez a tiszti létszám 12%-a, az előírtaknak kevesebb, mint 15%-a.

Ugyanakkor 116 fő rendelkezik állami nyelvvizsgával. Ebből 23 fő felsőfokú, 53 fő középfokú „C" típusúval. Hasonló a helyzet a tiszthelyetteseknél. A 44 főből 10 főnek kellene ren-

delkeznie STANAG nyelvvizsgával, rendelkezik 0 fő, de 22 főnek (50%) van valamilyen állami nyelvvizsgája. Összesen 4745 tiszt szolgál a hadseregben, közülük 657;93;200;32 fő részére van NATO nyelvi előírás azaz 982 fő (20%), ilyen nyelvvizsgája van 293;46;77;14 főnek, azaz 430 főnek, ez a tiszti létszám 9%-a, az előírásoknak mintegy 45%-a, de a tiszteknek 653 alapfokú, 1982 középfokú és 800 felsőfokú, azaz 3437 nyelvvizsgája van.

Ez a tisztikar több, mint 70%-a, és az előírt létszám 3,5-szöröse. Újra csak jó példa ez a két rendszer átjárhatatlanságára. A hadseregben szolgálatot teljesítő 6987 tiszthelyettesből 195 fő részére van NATO nyelvi előírás, ilyen vizsgával rendelkezik 61 fő, de 1347 tiszthelyettesnek van állami nyelvvizsgája (Csaknem 20%).

A 2002. évi nyelvtanfolyamokra felterjesztett javaslatok alapján már látszik a korábbi tendencia, hogy a *javasolt létszám lényegesen elmaradt a tervezettől*. Ennek oka részint a jelentkezők hiánya, részint a munkahelyek igénye, vagyis minél kevesebb ember elengedése a nyelvtanfolyamokra. Ugyanakkor a munka melletti nyelvoktatás továbbra is népszerű, melynek egyik fő oka, hogy kevésbé esik ki az illető a napi munkából.

Amíg a lemorzsolódás az intenzív tanfolyamokon igen alacsony 1-2%, addig a munka melletti tanfolyamokon elérte esetenként az 50%-ot is.[64] (Lásd 15. táblázat)

10 hónapos **angol**			
	Tervezve	**Javasolt**	**Maradvány**
SZÜCSF	10	3	7
HDMCSF	1	1	0
LCSF	1	0	1
HTCSF	3	0	3
FCSF	1	0	1
LEP	2	2	0
VCSF	2	1	1
BHP	3	2	1
EÜCSF	5	1	4
SZFP	10	6	4
HKP	3	6	-3
ÖLTP	24	8	16
ÖHK	3	1	2
HM	27	27	0
Összesen	**95**	**58**	**37**

10 hónapos **német**			
	Tervezve	Javasolt	Maradvány
Összesen	**7**	**6**	**1**

10 hónapos **francia**			
	Tervezve	Javasolt	Maradvány
Összesen	**5**	**2**	**3**

10 hónapos **olasz**			
	Tervezve	Javasolt	Maradvány
Összesen	**5**	**2**	**3**

Varga, Tóth tbk. létszámon felül

[64] HM Humán Főcsoportfőnök 114/28/1999. évi jelentése

STANAG		Tervezve	Javasolt	Maradvány	
SZÜCSF	Szept.	10	1	9	
	Jan.	10	0	10	
	Máj.	9	0	9	
FCSF	Szept.	1	0	1	
	Jan.	0	0	0	
	Máj.	0	0	0	
HDMCSF	Szept.	1	1	0	
	Jan.	1	1	0	
	Máj.	1	1	0	
HTCSF	Szept.	2	0	2	
	Jan.	1	0	1	
	Máj.	2	0	2	
EÜCSF	Szept.	3	1	2	1 német
	Jan.	3	2	1	1 német HM
	Máj.	3	2	1	
VCSF	Szept.	0	0	0	
	Jan.	0	0	0	32 plusz
	Máj.	1	1	0	
SZFP	Szept.	5	0	5	
	Jan.	5	0	5	
	Máj.	5	0	5	
LEP	Szept.	13	13	0	
	Jan.	14	0	14	
	Máj.	13	1	12	
ÖLTP	Szept.	3	1	2	
	Jan.	3	0	3	
	Máj.	3	0	3	
ÖHK	Szept.	1	2	-1	
	Jan.	2	2	0	
	Máj.	2	2	0	
HKP	Szept.	1	1	0	
	Jan.	1	1	0	
	Máj.	1	1	0	
HM	Szept.	17	17	0	

		(HM 17)	
Szept.	57	37	20
Jan.	40	6	34
Máj.	40	8	32

Munka melletti **angol**

	Tervezve	Javasolt	Maradvány	
SZÜCSF	17	4	13	
HDMCSF	1	2	-1	
LCSF	1	0	1	
HTCSF	1	0	1	
FCSF	1	0	1	
LEP	0	1	-1	
VCSF	0	3	-3	
BHP	5	2	3	
EÜCSF	10	10	0	
SZFP	0	4	-4	
HKP	15	10	5	
ÖLTP	7	68	-61	32 főnek elfogadva
ÖHK	0	5	-5	
HM+KBH	23	65	-42	50 főnek elfogadva
Összesen	**81**	**174**	**-93**	

Beiskolázható összesen 125 fő

Munka melletti **francia**			
	Tervezve	Javasolt	Maradvány
Összesen	6	7	-1

15. táblázat

2001. augusztus 1-re a nyelvvizsgával rendelkezők száma a következő képet mutatta[65]:

Ugyanakkor a STANAG nyelvvizsgával rendelkező állomány és az államilag letett nyelvvizsgák száma között továbbra is igen nagy az eltérés.

A 2001. évi értékelés kimondja, hogy „*az integráció hatására a hivatalos állománynál minden eddigi mértéket meghaladó kiáramlás következett be*. A nyilvántartási adatok szerint, ennek következtében a nyelvvizsgával rendelkezők száma (80 fővel) csökkent, és az év végéig további 150 fő távozásával számolunk.”[66]

[65] Forrás: HVK Haderőtervezési Csoportfőnökség jelentése 2002. EG 0356 A bárhol bevethető és helyi erők nyelvtudása
[66] EG 0355 Nyelvi Képzés

Ugyanez a jelentés a *Követelmény* című részében a következőket írja:

„1. 2002. december végéig a HM, a HVK kulcsbeosztású tisztjei, a reagáló erők, a fővédő erők parancsnokai, valamint a törzsek főbb vezetési csoportjaiba dolgozók hivatalos állomány, az összes pilóta, légi forgalom – irányító (ATC), és a légtér – szuverenitás hadműveleti központok (ASOC) személyzetét nyelvképzésben kell részesíteni, illetve képesnek kell lenniük angol nyelven kommunikálni.

2. Az angol nyelvtudás feleljen meg a STANAG 6001 3.3.3.3. szintnek.

Nemzeti álláspont: Teljes végrehajtás. Határidő: NATO követelmény 2002. 04. Vállalt: 2002.12.31."

A korábbi elemzések alapján úgy érzem, hogy ez a vállalás, a maga egészében, teljesíthetetlen. Annál is inkább, mivel többszöri határidő ellenére sem született meg mindmáig, hogy az egyes beosztásokhoz milyen nyelvismeret szükséges. Az EG 0356 számú HM anyagban „A bárhol bevethető és helyi erők nyelvtudása" címmel hasonló problémák találhatók.

KÖVETELMÉNY-ként fogalmazódik meg „hogy 2003. végére biztosítani kell, hogy a bárhol bevethető, több nemzetiségű törzsekben résztvevő teljes személyi állomány rendelkezzen legalább a következő szintű angol nyelvtudással:

a.) Tisztek: STANAG 6001 3.3.3.3.

b.) Tiszthelyettesek, zászlósok: STANAG 6001 3.2.3.2."

Ezek a célok, véleményem szerint, teljes egészükben végrehajthatatlanok. 2001-ben közel 1000 olyan tiszt és tiszthelyettes távozott, akiknek nyelvvizsgájuk volt, közülük közel 40%-nak (csaknem 400 fő) angolból.

2002-ben angol nyelvet a csapatoknál regionális nyelvképzésben intenzív tanfolyamon 60 csoportban 740 fő tanult, munka melletti tanfolyamokon 76 csoportban 770 fő, a ZMNE-n intenzív tanfolyamon 14 csoportban 130 fő, munka melletti tanfolyamon 10 csoportban 130 fő.

A beiskolázott állomány közel 40%-a tiszthelyettes volt, 2001-hez viszonyítva az angol nyelvvizsgával rendelkező tisztek száma mintegy 1000 fővel nőtt, a tiszthelyettesek száma megduplázódott.

Tiszthelyettesek részére az alábbi helyeken folyik nyelvképzés:

- Tiszthelyettes Iskola, Szentendre, évente 2-3 csoportban 30-40 fő, többségében alapfokú nyelvképzés,
- Központi Tisztiház, Budapest, évente 2 csoportban 30 fő alapfokú nyelvi képzés,
- Katonai Középiskola, Győr, évente 1-2 csoportban 10-20 fő.

A csapatoknál a tiszthelyetteseket a szolgálati elöljárók iskolázzák be, így nem ismeretes a beiskolázottak pontos létszáma. A szerződéses katonák közül mindössze 81 főnek van angol nyelvvizsgája, melyből 51 alapfokú 29 középfokú és csak 1 felsőfokú.

Nyelvképzésre mintegy 600 millió Ft-ot fordítottak, melyből a Szárazföld, a Légierő és az ÖLTP közel 100-100 millió Ft-ot kapott, és amelyből kb. 1600-1700 fő nyelvképzését tudták finanszírozni.

A jelenlegi helyzetet jól szemlélteti és elemzi a HM HVK Személyügyi Csoportfőnökség 81/15/2002 számú jelentése Dr. Komor Levente úr HM humánpolitikai helyettes államtitkár részére.[67] A jelenlegi helyzet okait elemezve, és a feladatokat megoldva, a jelentés leírja, hogy a „Bárhol bevethető többnemzetiségű törzsekbe beosztott állományból (90 tiszt 49 tiszthelyettes, összesen 139 fő) a tisztek 73%-a a tiszthelyettesek 76%-a rendelkezik az előírt STANAG nyelvvizsgával". Ugyanakkor a „Bárhol bevethető magas készenlétű (HRF) alakulatoknál….mindössze 5 fő rendelkezik az előírt STANAG nyelvvizsgával."
A jelentés talán legfontosabb megállapítása, hogy „2002. december végéig az állománytáblákban, továbbá a munkaköri jegyzékekben rögzíteni kell az egyes beosztásokhoz előírt STANAG nyelvismereti szintet. … El kell érni, hogy a ZMNE a STANAG 6001-szabvány szerinti nyelvvizsgát állami nyelvvizsgaként akkreditáltassa és hogy az egyetem hallgatói STANAG nyelvvizsgát tegyenek." (Ez időközben megtörtént. Ezzel sok év problémáit sikerült helyre tenni.)

Lényegesnek tartom a jelentés azon megállapítását is, hogy „2003. december 31-e után csak az előírt STANAG nyelvvizsgával rendelkezők maradjanak a beosztásukban

[67] Honvédelmi Minisztérium Honvéd Vezérkar Személyügyi Csoportfőnökség jelentése 81/15/2002.

2. 10. Az idegennyelvi vizsgáztatás és az oktatás területén végrehajtandó fő feladatok

Az idegennyelvi vizsgáztatás gondjai

A katonai felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményei (28/1999. Korm. Rendelet) előírják, hogy csak a katonai szaknyelvi vizsga letétele után (főiskolai képzés esetén, középfok; egyetemi szakokon, felsőfok) engedélyezhető az egyetemi hallgató számára a kibocsátó vizsga. Gondot jelentett, hogy 2001. augusztus 1-től Magyarországon államilag elismert katonai szaknyelvi vizsgát sehol nem lehetett tenni.

Ez a helyzet két problémát vetett fel:

1) A kiegészítő képzésre beiskolázottak nyelvi előképzettsége nagyon gyenge volt (többségük semmilyen nyelvvizsgával nem rendelkezett), így a felsőfokú nyelvismereti szint elérése megoldhatatlan feladat elé állította az állományt. Várhatóan a végzősök csak 20-25%-a érhette volna el a felsőfokú nyelvismereti szintet.
2) A 30/1999. Korm. Rendelet előírásai ellenére az Egyetem 1999. december 31-i határidő helyett csak 2000. májusában adta be az akkreditációs anyagot először, és a végleges leadás 2001. június 4-én történt meg. Így a 2001-ben végző hallgatóknak nem volt lehetőségük katonai szaknyelvi vizsgát tenni, vagyis záróvizsgára nem lehetett volna bocsátani őket.

A kialakult helyzet megoldása érdekében a HM kezdeményezte a Képesítési Követelmények módosítását, ami május 30-án meg is történt. A módosítás eredményeként a kiegészítő szakok nyelvi követelményét leszállították középfokra és 2001-ben engedélyezték a katonai szaknyelvi vizsga helyett az általános nyelvvizsga elfogadását. A Honvédelmi Minisztérium, mint felügyeleti jogkörrel rendelkező szerv a ZMNE-t bízta meg az új kétnyelvű katonai szaknyelvi vizsgarendszer elkészítésével angol, német, francia, olasz, orosz nyelvekre, valamint a STANAG 6001 szabványának megfelelő egynyelvű vizsgáztatással angol nyelven. Emellett az egyetem feladatot kapott az Idegennyelvi Vizsgaközpont kialakítására.

Az ARMA STANAG 6001 nyelvvizsgarendszer akkreditálása megoldotta a katonai szaknyelvi vizsga gondját. A Nyelvvizsgát Akkreditáló Testület 2001. október 1-jén elfogadta az „ARMA" katonai szakmai nyelvvizsgarendszert és akkreditálta a ZMNE Nyelvvizsgaközpontot.

A vizsgarendszer nyelvei: angol, francia, német, olasz, orosz. A ZMNE Nyelvvizsgaközpont szóbeli („A”), írásbeli („B”) és komplex („C”) nyelvvizsgákat szervez alap-, közép- és felsőfokon. Így a 26/2000. (VIII. 31.) OM rendelet 5.§ (2) bekezdése és a 28/2002. (V. 17.) OM rendelet alapján a Magyarországon vagy bármely más NATO tagállamban megszerzett STANAG 6001 egynyelvű külföldi nyelvvizsga-bizonyítványok kétnyelvű államilag elismert nyelvvizsgabizonyítvánnyá honosíthatók.

A STANAG 6001 nyelvvizsga szintjeinek megfeleltetése az államilag elismert ARMA kétnyelvű katonai szakmai nyelvvizsgának[68]:

ARMA STANAG 6001

ARMA FOK	STANAG 6001 SZINT
ALAPFOK KOMPLEX	Legalább STANAG 1111
KÖZÉPFOK KOMPLEX	Legalább STANAG 2222
FELSŐFOK KOMPLEX	Legalább STANAG 3333

Ha mind a négy készségből az elért szint legalább STANAG 1, a jelölt alapfokú kiegészítő honosítási vizsgát tehet. Az ARMA alapfokú nyelvvizsga közvetítő készséget mérő feladatának (szövegértés) írásban történő sikeres letétele esetén alapfokú komplex államilag elismert szakmai nyelvvizsga-bizonyítvánnyal egyenértékű határozatot kap.

Ha mind a négy készségből az elért szint legalább STANAG 2, a jelölt középfokú kiegészítő honosítási vizsgát tehet. Az ARMA középfokú nyelvvizsga közvetítő készséget mérő feladatainak (szövegértés, magyarról idegen nyelvre fordítás) írásban történő sikeres letétele esetén középfokú komplex államilag elismert szakmai nyelvvizsga-bizonyítvánnyal egyenértékű határozatot kap.

Ha mind a négy készségből az elért szint legalább STANAG 3, a jelölt felsőfokú kiegészítő honosítási vizsgát tehet. Az ARMA felsőfokú nyelvvizsga közvetítő készséget mérő feladatainak (magyarról idegen nyelvre tömörítés, idegen nyelvről magyarra fordítás) írásban történő sikeres letétele esetén felsőfokú komplex államilag elismert szakmai nyelvvizsga-bizonyítvánnyal egyenértékű határozatot kap.

[68] Forrás: http://www.zmne.hu/tanszekek/Nyelvvizsga_kp/honositas.htm

A Honvédelmi Minisztérium Oktatási és Tudományszervező Főosztálya tájékoztatást készített a katonai karriermodellnek megfelelő képzési rendszer jövőjéről, a Magyar Honvédségnél folyó idegennyelvi oktatás és vizsgáztatás helyzetéről. Ebben kijelölte a legfontosabb feladatokat:[69]

A legfontosabb feladatok

- egységes idegennyelvi képzési és továbbképzési koncepció kidolgozása és a nyelvoktatás szervezése, végrehajtása a ht. állomány részére a karrier modellnek és a felmerülő igényeknek (pl. külföldi beosztás) megfelelően;
- az állomány angol felsőfokú nyelvtudással rendelkező tagjai számára, a második nyelvvizsga megszerzési lehetőségének biztosítása (elsősorban francia, olasz nyelv);
- a kommunikációképes nyelvtudás elmélyítése érdekében növelni kell a külföldi tanfolyamok számát;
- a katonai speciális szaknyelvi oktatás és vizsgáztatás hatékonyságának javítása érdekében módszertani segítségnyújtás, a regionális nyelvképzésben dolgozó polgári nyelvoktatási intézmények és a ZMNE, valamint a katonai középiskolák nyelvtanárai részére;
- katonai szaknyelvi vizsgáztatás végzése;
- az Idegennyelvi Képzési- és Vizsgáztató Központ kialakításának előkészítése, amely magába olvasztaná a BKNYK-t, a ZMNE Idegennyelvi Intézetének a lektorátuson feleslegessé váló oktatói állományát és a kapcsolódó infrastruktúrát. Ezzel olyan koordináló központ jönne létre, mely hatékonyabban segítené a NATO elvárások és a nemzetközi kötelezettségeink teljesítését, biztosítaná az alapképzést az át- és továbbképzéseket, koordinálná a regionális nyelvképzéseket.
- 2002-2005 között a cél a minőségi nyelvképzésre történő áttérés, a katonai szaknyelvi képzés magasabb szintre emelése, a megszerzett nyelvismeret szintentartása, továbbfejlesztése, az anyanyelvi környezetben szervezett tanfolyamok számának növelése.
- A XLIII. törvény 342§ (2.) bekezdés 8. pontja szerint a honvédelmi miniszternek rendeletben kell rögzíteni az egyes beosztások ellátásához szükséges nyelvismeretet.
- A vezérkari főnök 73/1999. intézkedése alapján a tanfolyamok befejezését követően a nyelvvizsgát megtagadók felelősségre vonása.

[69] Dr. Szilárd István vezető főtanácsos mb. főosztályvezető jelentése az idegennyelvi képzés, vizsgáztatás tapasztalatai, az akkreditáció folyamata 2001. szeptember

- Kétnyelvű katonai szaknyelvi vizsgarendszer elkészítése a szomszédos országok nyelveiből. (Megvalósult AK-XIV/3/2003. Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ határozata szerint négy nyelvből: horvát, szerb, szlovák és ukrán.)

A jelentős sikerek mellett, komoly gond továbbra is, hogy a külföldön beiskolázásra pályázók jelentős részéről nem tudni, hogy a jövőben milyen beosztásban fognak dolgozni, és ahhoz szükséges-e a külföldi képzés. Új, hogy 2000/2001-től a pályázók közül sokan visszavonják a pályázatukat és sokan leszerelnek az előbbiekből következő félelmeik miatt.

A 2002-es országgyűlési választásokkal új fejezet kezdődhet el a Honvédség életében, és így a nyelvképzés területén is. Sok a lemaradás, az elmaradás, de jelenleg adva van a lehetősége egy valóban megtervezhető jövőnek.

A tiszti és tiszthelyettesi állomány fizetésének emelésével lecsökkent az állomány leszerelésének valószínűsége. Az elért eredményekkel a hadsereg társadalmi presztizse nőtt. A szövetségen belül ránk jutó feladatok elvárás szerinti elvégzése a nemzetközi elismertség szempontjából döntő, ebben egyéb tényezők mellett fontos feladat a szükséges nyelvi követelmények teljesítése és a szinten tartásra.

Összefoglalás

Jelenleg nyelvoktatás

- A ZMNE-n
- középfokú tanintézetekben,
- csapatok, intézetek fázisán szervezett regionális tanfolyamokon,
- külföldi katonai és polgári tanintézetek nyelvtanfolyamain folyik.

2002-től a ZMNE főiskolai karairól már csak középfokú nyelvvizsgával rendelkezőket lehet kibocsátani. A ZMNE Idegennyelvi Intézete elsősorban az egyetemi alap- és kiegészítő képzésben résztvevő hallgatók nyelvi oktatásáért felel és intenzív, munka melletti, speciális szaknyelvi, valamint STANAG 6001-es szabvány szerinti nyelvvizsgára felkészítő tanfolyamokat tart.

- A ZMNE Békepartnerségi Katonai Nyelvképzési Központ (BKNYK) 1995 óta angol, német és francia nyelven közép- és felsőfokú szinten a katonai szaknyelvi felkészítést és szintentartást végez, állami vagy STANAG 6001-es nyelvvizsgára készít fel, amelyet a magyar hallgatók középfokú állami nyelvvizsga megszerzése után kezdenek el.

Új 2000-től a Légi hadműveleti szaktanfolyam.

- A STANAG 6001 egynyelvű nyelvvizsga bizonyítványok államilag elismert ARMA kétnyelvű katonai szakmai nyelvvizsga bizonyítványra honosíthatók.
- A HM, valamint a Honvéd Vezérkar pályázat útján kiválasztott állománya részére (a NATO Védelmi Tervezési Kérdőív /DPQ/ EG 0355 feladatában meghatározott beosztásúak) idegen nyelvű képzés folyik a ZMNE Nyelvintézetében munka melletti tanfolyamokon, melynek befejezése után nyelvvizsgát kell tenni a VKF 73/1999. Intézkedése szerint.

Külföldi nyelvképzésben 1990-től 2001-ig, a NATO országok katonai tanintézeteiben 668 fő vett részt. Ebből 148 tanár. A tanfolyamok befejezésekor a hallgatók STANAG 6001 kettes vagy hármas szintű nyelvvizsgát tesznek. 2002-től ezen tanfolyamok részleges vagy teljes költségét a segélyalapok megszűnte miatt a magyar fél állja.

Bő tíz év alatt a helyzet a nyelvképzés területén is döntően megváltozott. 1990-ben a hadseregben, a nyugati nyelveket beszélők száma mintegy 500 fő volt, mára ez a szám, egy sokkal kisebb hadsereg esetében meghaladja a 4000 főt. A tiszti állomány 60%-a beszél idegen nyelvet. Ez jóval több, mint akár a társadalom, akár a diplomások átlagos nyelvismerete. A korábban oroszul beszélők közül, mára már a hadseregben maradtak közül 75% beszél más, nyugati nyelvet is. Máshogy fogalmazva, 4 korábban csak oroszul beszélt tiszt közül háromnak van nyugati, döntően angol nyelvvizsgája.

A ZMNE-n mára 12 nyelven folyik a nyelvoktatás, és a hallgatók mintegy 90%-a az angol nyelvet tanulja 1990-től 2001-ig, a NATO államok katonai tanintézeteiben 668 fő tanult.

2001. szeptemberére a tisztek, összesen 21 nyelvből 6118 nyelvvizsgával rendelkeztek. A legtöbben oroszból (2362) és angolból (2241), utána a harmadik a német nyelv; lemaradása jelentős (903), a negyedik nyelvnél a különbség még számottevőbb. (francia 181).

Amíg a NATO régi tagállamaiban már felismerték a nyelvtudás fontosságát, addig ez a transzformációs államok hadseregei tisztikarának pályaképébe kevésbé épült be.

III. FEJEZET
A KUTATÓMUNKA ÖSSZEFOGLALÁSA
(KÖVETKEZTETÉSEK, EREDMÉNYEK, JAVASLATOK)

Az első fejezetben kifejtett gondolatok aktuális indoka az, hogy a társadalmi, gazdasági változások teljes mértékben új irányt szabtak a nyelvoktatás feladatainak. A világ egypólusúvá válása, az Egyesült Államok egyértelmű gazdasági és katonai fölénye, a tudományos és kulturális életben megjelenő erős befolyása elkerülhetetlen következményekkel járt a nyugati szövetséges államokban éppen úgy, mint a rendszerváltás után a volt szocialista országokban, így Magyarországon is.

Miközben az orosz nyelv háttérbe szorult a rendszerváltó államokban robbanásszerűen megnőtt az un. nyugati nyelvek iránti igény. Az elemzett statisztikai adatok egyértelműen kimutatták az angol nyelv előtérbe kerülésének folyamatát az általam vizsgált országokban, elsősorban a visegrádi államokban ezen belül Magyarországon.

Dolgozatomban rámutattam a nyugati nyelvek előtérbe kerülésének következményeként a minőségi nyelvoktatás követelményeinek megfelelő, nyugati nyelveket oktató tanárok képzésével járó feladat fontosságára, az orosz nyelvtanárok, majd egyszakos nyelvtanárok képzésével előbb a mennyiségi, majd a minőségi követelmények teljesítésének nehézségeire, a nyelvtanárképzés és továbbképzés fontosságára, elsősorban a nyelvi környezetben való továbbképzések előnyére és jelentőségére.

Külön alfejezetben foglalkoztam a magyarországi oktatási rendszer fejlődésének fontosságával, megállapítottam, hogy az általános nyelvi ismereteket az általános, majd a középiskolákban kell megszerezni, ennek személyi és anyagi feltételét biztosítani kell. A jelenlegi célkitűzéseknek megfelelően a középiskola befejezésekor el kell jutni egy nyelv középfokú és egy második nyelv legalább alapfokú elsajátításig. A jövőben az érettségi bizonyítvány megszerzésének feltétele az egy nyelvből letett sikeres nyelvvizsga. Ennek következményeként a felsőfokú intézmények, így a katonai főiskolák és a ZMNE feladata a nyelvi felkészítés területén a szakmai nyelvi képzés, valamint a nyelvi szinten tartás és a második nyelv magasabb szintű elsajátíttatása lesz.

Jelenleg a felsőfokú intézmények egyértelműen nyelvvizsga központúak. Megállapításaim szerint sok tennivaló van még a nyelvtanulás legfontosabb céljának, a nyelv felhasználásának megfelelő szintű elsajátíttatásáig. Jelentős hiányosságok vannak még a nyelvtanárok felkészültsége területén, valamint a különböző középiskolák nyelvi követelménye és a nyelvoktatás minősége között is. (Vidék-főváros kéttannyelvű,- nemzetiségi nyelvet oktató,- általános középiskola és szakközépiskola között.) Ennek következtében a felsőfokú intézmények elsős hallgatói komoly szintkülönbséggel kezdik meg/folytatják a nyelvi tanulmányaikat. A felzárkózás sikerességét mutatják a statisztikai adatok, melyek szerint nagyon magas a nyelvvizsga hiánya miatt időben záróvizsgát nem tehető, tehát diplomát megszerezni nem tudók száma.

Megállapítom, hogy nagyon fontos feladat a nyelvtanárok továbbképzése, az általános és középiskolai nyelvtanítás fejlesztése, a színvonal, a nyelvi követelmények egységesítése, javítása. A hiányosságok miatt a felsőfokú intézményekben, így a tisztképzés intézményeiben is fontos feladat az ezen intézményekre háruló nyelvképzési feladatok megszervezése, annál is inkább, mert itt már egy vagy két nyelvből szakmai nyelvvel bővített „C" típusú középfokú (és/vagy alapfokú) nyelvvizsga letétele a kimeneti követelmény.

Az első fejezetben külön foglalkoztam az anyanyelv jelentőségével a nyelvtanulás terén. Ennek oka egyrészt mert meggyőződésem, hogy egy idegen nyelv minőségi elsajátítása, árnyalt, pontos felhasználása nem lehetséges az anyanyelv alapos és árnyalt ismerete nélkül, másrészt az Európai Unióban felértékelődik a nemzetek nyelvének és kultúrájának felhasználhatósága. Így az ún. kisnyelvek jelentősége is megnő, miközben az anyaország és a határon túli magyarság nyelvi kapcsolatának felerősödésével megnő a lehetősége a közös nyelv adta előnyök jobb kihasználásának is.

Ezzel együtt dolgozatomban felhívtam a figyelmet és javaslatot tettem a Magyarországon élő nemzetiségek és a környező országok nyelvi lehetőségei jelentőségének felismerésére, azok elsajátításának, ismeretének fontosságára. Javaslatot tettem a nemzetiségi középiskolákban végzett diákok – akik között sok a magyar anyanyelvű is – nyelvi ismeretének jobb, céltudatosabb kihasználására, akár a katonai intézményekben is. Rámutattam ezen nyelvek nyelvvizsgarendszere kidolgozásának és akkreditálásának jelentőségére, mely időközben megvalósult.

Minél hamarabb lehetővé kellene tenni, hogy ezen nyelvekből is lehessen szakmai nyelvvizsgát tenni, ezzel a diplomaszerzés követelményének eleget lehessen tenni. Ezek az intézkedések újra megnövelik a nemzetiségi nyelvek tanulásának és a nyelvvizsga megszerzésének motiváló erejét. Nem szorul bizonyításra, ezért dolgozatommal csak megerősítem a nemzetiségi nyelvek ismeretének hosszú távú előnyeit, különös tekintettel a térség történelmi hátterére és az előttünk álló uniós lehetőségekre.

Dolgozatom **második fejezetében** a Magyar Honvédségben folyó nyelvképzést vizsgáltam meg a rendszerváltástól az ezredfordulóig. Az előzőekben felvázolt okok miatt a Magyar Honvédségen belül is nyilvánvalóvá váltak mindazon változások, igények és feladatok, amelyek megjelentek a társadalom egyéb területein.

A NATO tagság, a csatlakozás egyik legfontosabb feltétele a nyelvi kompatibilitás megteremtése a katonai szaknyelvi képzés megszervezése. Szükségszerű követelmény lett a nyelvoktatás korszerűsítése. Ennek oka, hogy a nyugati nyelvek közül elsősorban az angol nyelvre, az angol nyelvtudásra nőtt meg legnagyobb mértékben a gyakorlati igény.

- A NATO elsőszámú munkanyelve az angol,
- A hazai katonai tanintézetekben főként az amerikai költségvetésből fedezett oktatási és képzési program (IMET) segítette a nyelvtanítást,
- különböző szintű katonai képzés és a posztgraduális képzés színhelye lett az Egyesült Államok, valamint több nyugat-európai állam,
- A magyar felsőoktatási intézményekhez hasonlóan a tisztképzésben is megnőtt a szaknyelvi képzés jelentősége, így a szakanyag segédeszközeinek (könyvek, jegyzetek, hang- és videóanyag) összeállítása, a szaknyelvet oktató tanárok felkészítése. A vizsgarendszer megszervezése elsősorban az angol nyelvre koncentrálódott.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Nyelvi Intézetének angol nyelvi szakcsoportja lett a felkészülés és felkészítés központja, mely szerves egységet alkot az egyetemi felkészüléssel és része annak. Az itt dolgozó nyelvtanárokra komoly terhet rótt az új követelmények, feladatok megjelenése, az új katonai gondolkodásmód elsajátítása, a nyelvek megváltozott prioritása, a megnövekedett minőségi követelmények a nyelvoktatás színvonalában és nem utolsó sorban a szűk katonai szakmai ismereteket hordozó katonai szaknyelv elsajátítása és elsajátíttatása, a katonai szaknyelvi vizsgák új rendszerének kidolgozása, megszervezése. A nyelvtanárok eredményes munkájának következtében megállapítható, hogy a magyar tisztikar nyelv-

ismerete megelőzte a társadalom egyéb rétegeit, ezzel a tisztek és a Magyar Honvédség presztízsének növekedését alapozták meg.

A kutatómunka során keletkezett és a disszertációmban bemutatott szakirodalmi szintézis, valamint a megkérdezett hazai és külföldi szakemberek és a saját tapasztalataim eredményeként lehetővé vált számomra átfogó következtetések levonása.
Kutatási eredményem összefoglalását és az általam felismert, felvetett problémák megoldásait szeretném közreadni.

A disszertációmban már a kifejtett egyes résztémáknál levontam a részkövetkeztetéseket. Úgy gondolom, hogy a disszertáció összegzéseként a kutatási téma legfontosabb elemeivel kapcsolatban célszerű általánosítva összegezni kutatásaimat.

A disszertáció befejezéseként egyértelmű számomra annak hangsúlyozása, hogy a korszerű magyar tisztképzésben folyamatosan fejleszteni kell az idegen nyelvek tanítását.

A Kutatómunka új tudományos eredményei

(1) *Igazoltam*, hogy Magyarország földrajzi és a NATO-n belüli stratégiai helyzete a Magyar Honvédségnél a trilingva modell (anyanyelv, világnyelv, regionális nyelv) oktatásának, vizsgarendszerének megszervezését, végrehajtását indokolta.

(2) *Megerősítettem* a gazdaság, védelem, információ, a modernizáció és a nyelvismeret (benne különösen az angol/amerikai angol nyelvismeret) közötti közvetlen összefüggést, az egyenes arányosságot a gazdaság fejlettsége és az idegen nyelvek ismerete között: az idegen nyelvek ismerete a nyitottságot, a nyelvtudás hiánya a társadalom bezártságát erősíti.

(3) *Kimutattam* az anyanyelv alapvető és egyben megerősödött jelentőségét az idegen nyelvismeret, valamint az uniós eszmék szempontjából hangsúlyoztam az anglicizmus, germanizmus, a konzerválódás veszélyeit a kis nyelvekre, és az új idegen nyelvű szakkifejezések magyar megfelelőjének beépítését a nyelvismeretbe. Bebizonyítottam, hogy a nyelvválasztás gondolkodásmódbeli, minőségi és kulturális változást jelent..

(4) *Megállapítottam*, hogy az idegen nyelv magas szintű alkalmazása az együttes tevékenység (NATO intézmények, szervek, törzsek, tanfolyamok, ENSZ feladatokban

való részvétel, békefenntartó feladatok, katonai diplomácia, stb.) az interoperabilitás alapja nemzetközi környezetben. A szakismeretek bővítésének, az idegen nyelvű szakmai irodalom megismerésének, a nemzetközi szakmai rendezvényeken való részvétel feltétele az idegen nyelv ismerete. Fontos az ilyen szintű nyelvismeret elsajátításának biztosítása, a megszerzett ismeretek továbbadása és szinten tartása.

(5) *Feldolgoztam* a Magyar Honvédség helyzetét a nyelvismeret aspektusából és szabályszerűségként megállapítottam az extenzív oktatás elsődlegességét az átmeneti időszakokban, és hogy a tisztikar nyelvismerete az intenzív oktatás időszakában a domináns nyelv esetén meghaladja a társadalmi átlagot.

Javaslatok, ajánlások

Javaslom, hogy a tisztek toborzásakor nagyobb hangsúly helyeződjön a nemzetiségi iskolákban érettségiző fiatalokra, mivel ők 18 éves korukra döntően két nyelvűek. Ezzel a nyelvismereti és ehhez kapcsolódó kulturális ismeretekkel erősítenék a tiszti és tiszthelyettesi kart.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen is nagyobb hangsúlyt kapjon a szomszédos országok nyelveinek oktatása, mivel ennek mindenkor komoly biztonságpolitikai vonzatai vannak. Ezen nyelvek esetében megoldást kell találni a szakmai nyelvvel bővített nyelvvizsga kidolgozására, akkreditálására.

Javaslom a nemzetközi igényeknek megfelelően a francia és olasz nyelv oktatásának előtérbe kerülését.

Javaslom, hogy a nyelvvizsgaközpontú nyelvoktatás helyett, hasonlóan a sikeresen működő nyugati nyelvoktatási gyakorlathoz a kommunikatív nyelvismeret oktatása kapjon nagyobb szerepet.

Javaslom az idegen nyelvi képzés területén a mennyiségi képzésről a minőségi képzésre történő fokozatos átállás folytatását, a szinten tartó tanfolyamok rendszerének kidolgozását.

Javaslom, hogy a bárhol bevethető több nemzetiségű törzsekbe csak az előírt STANAG nyelvvizsgával rendelkezők maradjanak a beosztásukban.

Javaslom a megnövekedett igények kielégítésének érdekében a nyelvtanárok rendszeres továbbképzésének kidolgozását anyanyelvi, szakmai környezetben.

Javaslom a nyelvi követelményekkel szemben szigorúbb, konzekvens, feladatcentrikus igények támasztását, betartásának számonkérését.

Javaslom a nyelvismeret elsajátítása feltételeinek biztosítását nem csak gazdasági vonatkozásban, de a nyelvtudással járó minőségi szemléletmód elterjedésének, beépülésének szempontjából is. A nyelvtanulás nem csak iskola, hanem kultúra kérdése is.

A nyelvi ismeretek szinten tartása céljából javaslom a nyelvi továbbképzési nap bevezetését a Magyar Honvédségnél a sportnap vagy a szakmai továbbképzési nap mintájára.

A nyelvi szinten tartás kidolgozása a nyelvképzésre fordított gazdasági megtérülést jelentené.

Felhasznált irodalom jegyzéke

Könyvek jegyzéke:

1. Doktori Szabályzat, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 2002.

2. Kézikönyv a doktori képzés és a doktori (Ph.D.) fokozatszerzés értelmezéséhez HM Oktatási és Tudományszervező Főosztály és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem közös kiadványa 2002.

3. Barkóczi Ilona: Tanulás és motiváció Tankönyvkiadó Bp. 1984.

4. Chaudron, C: Second language classrooms: Research on teaching and learning Cambridge University Press, 1988.

5. Durkó Mátyás: Felnőttkori sajátosságok és a felnőttnevelés Kossuth Könyvkiadó 1988.

6. Ellis, G. and Sinclair, B.: Learning to Learn English Cambridge University Press 1989.

7. English Language Education in Hungary, A Baseline Study General Editor: Nikolov Marianne Budapest, The British Council Hungary, 1999.

8. Gazsó Ferenc: A társadalmi folyamatok és az oktatási rendszer Budapest: MTA Nemzeti Stratégiai Kutatások, BKE, Szociológiai Tanszék, 1997.

9. Harmer, J.: The Practice of English Language Teaching Longman, 1991.

10. Jean-Jacques Servan-Schreiber: Az amerikai kihívás Kossuth Kiadó zárt kiadvány

11. Johnson, K.E.: Understanding Communication in Second Language Classrooms Cambridge University Press, 1995.

12. Kennedy, C. and Bolitho, R.: English for Specific Purposes Macmillan Press 1984.

13. Kennedy, P.: A nagyhatalmak tündöklése és bukása Akadémia Kiadó Budapest, 1992.

14. Közös Európai Referenciakeret, Nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés Kulturális Együttműködési Tanács Közoktatási Bizottság Élő Nyelvek Osztálya, Strasbourg

15. Maróti Andor: Módszertan a felnőttek képzéséhez és tájékoztatásához Táncsics Kiadó, Budapest 1980.

16. A zárva várt Nyugat, Kulturális globalizáció Magyarországon Szerkesztette Kovács János Mátyás Sík Kiadó, Budapest, 2000

Felhasznált parancsok/dokumentumok, jelentések:

1. HM Humán Főcsoportfőnökség 114/28/1999. évi jelentés
2. EG 0355 Nyelvi Képzés
3. EG 0356 A bárhol bevethető és a helyi erők nyelvtudása
4. HM HVK Személyügyi Csoportfőnökség 81/15/2002. sz. jelentése (Dr. Komor Levente)
5. 71/1998 (IV.8.) Kormányrendelet az államilag elismert nyelvvizsgáztatás rendjéről és a nyelvvizsga bizonyítványokról
6. 17/2001. (HK 3/2002. HVKFH a STANAG 6001 szabványról a Honvéd Vezérkari főnök helyettes intézkedése a hatálybalépésről
7. A STANAG vizsgáért járó nyelvpótlék szabályozásáról 2001. XCV. Törvény 112.§ (2). és (4). Bekezdése
8. XLIII. törvény 342.§ (2). bekezdés 8. pont
9. Honvéd Vezérkar Humán Főcsoportfőnökség 114/26/99. nyilvántartási szám, 1999. XI. 17.
10. HM miniszter 5/1991. sz. HM rendelet (VIII. 28.) Magyar Közlöny 1991/93. sz. 1980. o.
11. Az idegen nyelvi képzés helyzete és távlatai a Magyar Honvédségben HVK Humán Főcsoportfőnökség Tanügyi és Oktatásszervezési Csoportfőnökség Angyal Árpád őrnagy 2000.
12. Országgyűlés 94/1998. sz. határozat
13. Magyar Honvédség parancsnoka, vezérkari főnök 37/1999. (HK 7.)
14. Magyar Honvédség parancsnoka, vezérkari főnök 73/1999. (HK 13.) intézkedés az idegen nyelvi képzésről
15. Honvéd Vezérkar humán főcsoportfőnökének 103/1999. (HK 14.) szakutasítása az idegen nyelvi képzés megszervezéséről és végrehajtásáról
16. EG 03561 Bárhol Bevethető és a Helyi Erők Nyelvtudása
17. Kovács Zoltán ezredes, dandártábornok, csoportfőnök 2001. szeptember 19. A haderőfejlesztési költségvetési keret terhére szervezett nyelvtanfolyamok helyszínei és költségei 2002-ben
18. 71/1998. sz. Kormányrendelet (a nyelvtudás szintentartásáról)
19. Honvéd Vezérkar Humán Főcsoportfőnökség 114/26/29 Nyilvántartási szám, 1999. XI. 17.

20. Magyarország nyelvoktatás-politikai profilja, Országjelentés
Szerkesztette: Poór Zoltán 2002 szeptember

21. Világ-Nyelv az idegennyelv-tudás fejlesztésének stratégiája, Oktatási Minisztérium 2002. március

22. AK-XIV. 3/2003. Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ határozata

Felhasznált tanulmányok, cikkek, szakdolgozatok:

1. Balogh, L.: Az új kétszintű érettségi vizsga
Nyelvinfo, 1997. október 3-6. oldal

2. Banczerowski Janusz: A kommunikációs kompetencia és összetevői
Magyar Nyelvőr 1994. július-szeptember 3. sz.

3. Bérces Judit: Korai nyelvtanulás és utána…?
Új Pedagógiai Szemle 1998. április 85-87. oldal

4. Bohus László: Legyen Európa nyelve a francia!
Magyar Nemzet 2002. II. 25. 6. oldal

5. Bonifert Mária: Nyelvvizsga és diploma
Népszabadság, 2002. IV. 3. 28. oldal

6. Bonifert Mária: Új nyelvoktatási stratégia kell: Kelet-Európában nálunk van a legtöbb magániskola
Népszabadság, 1997. december 12. 34. oldal

7. Földes Csaba: Az idegen nyelvek oktatása, ismerete és használata Magyarországon – a nyelvpolitika tükrében
Magyar Tudomány 2002/2. 184-197. oldal

8. Gábor Zsuzsa: A katonai szaknyelv alkalmazott nyelvtana
Akadémiai Értesítő 1987. 2. sz. 57-70. oldal

9. Gál Róza: Az idegennyelv-oktatás fejlesztésének néhány kérdése
Idegen Nyelvek Tanítása 1990. 1. sz.

10. Glatz Ferenc: Hét tézis az Európai Unióról és a nyelvekről
Magyar Tudomány 2001. 7. szám 859-860. oldal

11. Kádas Géza: A nyelvoktatás fővárosa
Új Honvédségi Szemle 2000. 1 sz. 75-77. oldal

12. Kádas Géza: Az akadémiai nyelvoktatás helyzete és távlatai
Akadémiai Értesítő XXXIII. évf. 3. sz. 1990.

13. Kádas Géza: Az angol katonai szaknyelvoktatás múltja, jelene és jövője a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen
Új Honvédségi Szemle 1997/3. sz. 48-54. oldal

14. Kádas Géza: Az idegen nyelv és a katonai szaknyelv oktatásának helyzete és fejlesztésének lehetőségei a Magyar Honvédség tanintézeti és tanfolyami képzésében
Kandidátusi Értekezés 1994.

15. Kádas Géza: Az új rendszerű nyelvoktatás követelményrendszere
Akadémiai Értesítő 1987. 2. sz. 33-36. oldal

16. Kovács Ilma: Katedrán innen katedrán túl. Az idegen nyelvek tanítása és tanulása a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen
Budapest, 1991.

17. Dr. Kovácsné Nábrádi Márta: Az amerikai angol nyelvoktatás bevezetése, megszervezése és perspektívája a magyar tisztképzésben
Egyetemi doktori értekezés 1994.

18. Nagy József: Az idegen nyelvek magas szintű oktatásának előkészítése és annak néhány módszertani kérdése
Akadémiai Értesítő 1984. 1. szám

19. Nagy József: A katonai szaknyelv oktatási feltételeinek megtervezése, bevezetése és tapasztalatai a ZMKA-n
Akadémiai Értesítő 1979.

20. Papp Tünde: Az anyanyelvi tudás és az eredményes idegennyelv-tanulás összefüggésének néhány kérdéséről
Magyar Nyelvőr, 1994. július-szeptember 3. szám

21. Várnainé dr. Kiss Ilona: Az angol katonai szaknyelv oktatás múltja, jelene és jövője a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen
Új Honvédségi Szemle 1997. 3. szám

22. Varga Zsófia: Gondolatok az idegennyelv-oktatás hatékonyságáról (Egy Budapesti Európatanács konferenciája kapcsán)
Nyelvi Info, A nyelvtanárok lapja I. évfolyam 3. szám 1993. október

23. Várnainé dr. Kiss Ilona: Az akadémiai vizsga követelményei angol nyelvből 1995. január 1-től
Magyar Honvéd 1994.

24. Várnainé dr. Kiss Ilona: Az angol nyelvoktatás jelene és jövője
Akadémiai Értesítő 1990. 3. szám

25. Várnainé dr. Kiss Ilona: A Védelmi Nyelvi Intézet nyelvtanfolyamairól – DLI, USA
Új Honvédségi Szemle 1996. 12. szám

26. Várnainé dr. Kiss Ilona: Úton a NATO-kompabilitás felé BILC 1997.
Magyar Honvéd 1997. december

27. Végh Ferenc: A Magyar Honvédség feladatai a NATO csatlakozás érdekében
Magyar Honvéd különszáma 1996. december

28. Végh Ferenc: Mit jelent ez nekünk?
Új Honvédségi Szemle 1997. 7. szám

29. Terestyéni T.: Vizsgálat az idegennyelv-tudásról
Modern Nyelvoktatás 2. szám 3-16. oldal, 1996.

30. Élő nyelvek iskolai tanítása az Európai Unióban
Válogatta és szerkesztette: Budai Ágnes, Új pedagógiai Szemle 1999. október 112-128. oldal

31. Mire képes az iskolai nyelvoktatás?
Szerkesztette: Szemere Pál, Új Pedagógiai Szemle, 1999. november 23-38. oldal

Köszönetnyilvánítás

Disszertációm elkészítéséhez nagy *segítséget nyújtottak* azzal, hogy rendelkezésre álltak és *személyes interjút készíthettem velük* a következő szakemberek:

- Dr. Barlai Gábor Úr, a ZMNE szakcsoportvezető egyetemi docense
- Dr. Benke Gyula ezredes, osztályvezető Úr
  HM Oktatási és Tudományszervező Főosztálya
- Dr. Holló József vezérőrnagy úr, a hadtudomány kandidátusa, Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Főigazgatója
- Dr. Isaszegi János mk. Dandártábornok Úr, a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Hadműveleti Központ parancsnoka
- Dr. Kádas Géza professzor úr a Békepartnerségi Katonai Nyelvképző Központ igazgatója
- Dr. Krizbai János ezredes Úr, Honvédelmi Minisztérium Humán Főosztály főosztályvezető-helyettese
- Dr. Ronkovics József dandártábornok Úr, a HVK Haderőtervezési Csoportfőnökség csoportfőnöke
- Dr. Svéd László orvos vezérőrnagy Úr
- Scharek Ferenc ezredes úr
  Honvéd Vezérkar Személyügyi Csoportfőnökség
  Előmeneteli és Külszolgálati Osztály Osztályvezetője
- Dr. Szilágyi Tivadar ezredes Úr, a ZMNE rektorhelyettese
- Dr. Szilárd István főtanácsos Úr, Honvédelmi Minisztérium Oktatási és Tudományszervezői Főosztály főosztályvezető-helyettese
- Varga József nyá. mk. ezredes Úr, Honvédelmi Minisztérium Honvéd Vezérkar Személyügyi Csoportfőnökség
- Gróf Kielmasegg tábornok Úr, a NATO Közép-európai Fegyveres Erőinek volt parancsnok helyettese
- Ernest König tábornok Úr, a Landesverteidigunsakademie korábbi parancsnoka
- Manfred Tietje ezredes úr a Németországi Szövetségi Köztársaság volt budapesti katonai attaséja

Tisztelettel megköszönöm segítségüket, támogatásukat.

Publikációs jegyzék:

1. A gazdasági biztonság és a gazdasági stratégia néhány összefüggése
   Ármádia 2002/II.
2. A NATO, a PfP. és az EU az angol nyelvoktatás aspektusaiból
   doktori értekezés szerzői ismertetése
   Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Doktori Iskola 2002. január
3. A nemzetközi kapcsolatok átalakulása és a nyelvoktatás jelentősége
   Általános Vállalkozási Főiskola, Tudományos Közlemények 2001. szeptember
4. Az angol nyelvképzés helyzete a Magyar Honvédségnél a rendszerváltástól napjainkig
   Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Könyvtára
5. Einige Zusammenhänge Zwischen Wirtschaftlicher Sicherheit und Wirtschaftsstrategie
   Rissener Rundbrief
   Haus Rissen, 2002. 2-3, Németország
6. Gondolatok a nyelv és gazdaság összefüggéséről
   Kapu, 2001. X.
7. Néhány gondolat az NSZK biztonságpolitikájáról
   Ármádia 2002. IV.
8. Some Connections of Economic Security and Economic Strategies
   Club of Rome 2002. I/II. sz.
9. Some Connections of Economic Security and Economic Strategies
   AARMS, Academic and Applied Research in Military Science, 2002. 1/1. Bp. ZMNE
10. Wirtschaftliche Sicherheit und Wirtschaftsstrategie
    Schriftenreihe der Landesverteidigungsakademie, Wien 2002. Junius, Ausztria
11. Az értekezést átveszi felhasználásra a Magyar Külügyi Társaság (folyamatban).

Az elmúlt években résztvevője voltam nemzetközi rendezvényeknek, így többek között:

— Hannoverben a Német Evangélikus Akadémián,

— Hamburgban a tartományi akadémián (Haus Rissen)

— Bajorországban a Georg von Vollmar Akadémián,

— Freiburgban a Német Védelmi Minisztérium által szervezett konferenciákon,

— tudományos konferencián Ausztriában (Bécs, Weiβensee),

— magyar küldöttség tagjaként jártam Bonnban és Brüsszelben.

Szakmai tudományos életrajz

Személyi adatok:

Név: Dr. Nógrádiné Kiss Magdolna

Születési idő: 1957. június 19.

Születési hely: Budapest

Lakcím: 1055 Budapest, Balassi Bálint út 25.

Telefon: 3-116-720

Tanulmányok:

1976-1980	Juhász Gyula Tanárképző Főiskola, Szeged Földrajz-rajz tanári szak
1981-1984	esztétika egyetem tanulmányok
1992-1995	Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem angol tanári szak

Szakmai tapasztalatok:

1975-82	Általános Iskola, Szigetbecse
1982-1992	Karikás Frigyes Általános Iskola, Budapest
1992-1998	Terézvárosi Kéttannyelvű Általános Iskola és Gimnázium, Budapest
1998-	Általános Vállalkozási Főiskola, Budapest

Érdeklődési köröm a nyelvoktatás és ennek biztonságpolitikai összefüggései. Az elmúlt években több hazai és külföldi konferencián vettem részt, a Ph.D. első évében kutatási témámban 10 tanulmányt publikáltam.

Budapest, 2002. november 05.

Dr. Nógrádiné Kiss Magdolna
PhD hallgató